

Proef ingediend met het oog op het behalen
van de graad van master in de Bedrijfskunde

DIENSTVERLENING BINNEN DE VLAAMSE ARCHEOLOGIE

een stakeholderanalyse van de commerciële archeologische sector

Rosalie Madeleine HERMANS

0524696

2019-2020

Promotor: prof. Dr. Michael Doms

Jurylid: Philippe Eiselein

Economische en sociale wetenschappen & Solvay business school

Samenvatting

De huidige studie gaat over stakeholdermanagement in de Vlaamse archeologische sector. Er wordt gefocust op de twee belangrijkste spelers: de archeologische bedrijven en het Kabinet Onroerend Erfgoed. Volgende onderzoeksvragen werden opgesteld:

- **Het stakeholdernetwerk en haar werking:** Wie zijn de stakeholdergroepen? Wat de rol van de stakeholdergroepen? Wat is hun positie (densiteit en centraliteit) in het stakeholdernetwerk?
- **De belangen van elke stakeholdergroep:** Wat zijn de belangen van elke stakeholdergroep? Werden de belangen van elke stakeholdergroep evenwichtig uitgebalanceerd bij de archeologische beleidsvorming? Is de wetgeving geslaagd in haar opzet?
- **De stakeholderproblematieken:** Welke zaken verlopen conflictueus? Welke stakeholdergroepen zijn hierbij betrokken?
- **De relaties en (mogelijke) samenwerkingen:** Waar liggen de pijnpunten in het stakeholdernetwerk? Zijn er mogelijke 'joint interests' en samenwerkingen als oplossing voor deze pijnpunten?

Deze vragen werden deels opgelost met een literatuurstudie. Daarnaast werd er ook kwalitatief onderzoek verricht. Meer specifiek werden er diepte-interviews afgenomen bij respondenten van alle stakeholdergroepen. De onderwerpen die aan bod komen in de analyse zijn: 1) de belangen van de stakeholdergroepen; 2) de relaties tussen de verschillende stakeholdergroepen; 3) het archeologisch beleid; 4) de stakeholderproblematieken.

De analyse was in staat om enerzijds de belangen per stakeholdergroep in kaart te brengen, maar anderzijds ook om uiteenlopende belangen binnen bepaalde stakeholdergroepen vast te leggen.

Wat betreft de studie over de relaties tussen de verschillende stakeholdergroepen is het meest markante resultaat dat de verschillende archeologische stakeholdergroepen er niet in slagen om zich als een geünificeerde archeologische sector op stellen naar andere stakeholders, aangezien er conflictueuze relaties met verschillende belangen zijn. Hierbij valt voornamelijk de conflictueuze relatie tussen de academische en de commerciële archeologische sector op.

Bij het onderdeel over archeologisch beleid werd er vastgesteld dat er stakeholdermanagement bij de beleidsvorming heeft plaatsgevonden. Er komt op het eerste zich veel ongenoegen van verschillende stakeholdergroepen, maar de analyse toont dat het Kabinet er in geslaagd is - binnen het kader van de keuze voor een commercieel archeologisch systeem – om de belangen van de verschillende stakeholdergroepen uit te balanceren. Hierbij werd vastgesteld dat de initiatiefnemers de stakeholdergroep is die het meeste druk kan zetten op het Kabinet.

Bij de stakeholderproblematieken werden: het kostenplaatje, kwaliteitsmanagement, kenniswinst en publiekswerking geanalyseerd. Wat betreft kostenplaatje,

kwaliteitsmanagement en kenniswinst kon er opgemerkt worden dat deze problematieken reeds erkend worden door het Kabinet en er ook acties zijn/waren rondom deze problematieken om ze te verbeteren. Publiekswerking daarentegen was de problematiek, waarbij er nog het meest mogelijkheden liggen voor optimalisatie naar de toekomst toe.

Na dit kwalitatief onderzoek volgt een discussie, waarbij twee pijnpunten, die aan bod kwamen in de analyse, onder de loep genomen worden met het oog op 'joint interests'. Het gaat over: 1) De verschillende archeologische stakeholders die zich meer uniform moeten opstellen als sector om meer macht te verkrijgen; 2) Archeologische waarde-creatie door middel van publiekswerking, waarbij het begrip co-creatie met de burger centraal staat.

Het werk is geslaagd in haar opzet om een verkennende studie te zijn over het commerciële archeologische netwerk. Naar verder onderzoek toe is het interessant om het bereik van het onderzoek te verkleinen en te focussen op bepaalde relaties, problematieken, beleidskwesties en de optimalisering hiervan.

Voorwoord

Ik ben Rosalie, doctoraatsstudente in de Archeologie aan de Vrije Universiteit Brussel (VUB). Tijdens mijn bachelor- en masteropleiding Archeologie volgde ik avondlessen van het voorbereidings- en masterprogramma in de Bedrijfskunde aan de VUB. Het heeft ervoor gezorgd dat ik geïnteresseerd geraakte in de werking van de commerciële archeologische sector. Afgelopen academiejaar heb ik de kans gehad om in contact te komen met verschillende actoren binnen de archeologische sector en hun visie te mogen bevragen. Deze gesprekken hebben als gevolg dat ik geen puur 'archeologische' visie meer heb op de sector, waarbij enkel archeologie zelf van tel is. Ik vind het een enorme meerwaarde om na deze maanden in staat te zijn om de volledige sector te bekijken met 'a bird's eye view'.

Ik wil graag mijn promotor, prof. Dr. Michael Dooms, bedanken. Hierbij wil ik graag drie zaken benadrukken. Allereerst wil ik hem bedanken voor zijn toelating voor een onderwerp naar keuze dat afwijkt van zijn onderzoeksdomein. Daarnaast wil ik hem bedanken om zijn expertise omtrent stakeholdermanagement te delen en mee te brainstormen over het onderwerp. Ik meen dat het interessanter is om dergelijke studie te schrijven binnen de faculteit 'Economische en sociale wetenschappen & Solvay business school' dan vanuit de faculteit 'Letteren en Wijsbegeerte', waartoe de opleiding Archeologie behoort. Hiermee hoop ik te bereiken dat de nadruk ligt op de stakeholderanalyse en niet zomaar een beschrijving is van de commerciële archeologische sector. Tot slot wil ik hem graag bedanken voor zijn flexibele houding tijdens het proces. Mailen, Skypen of face-to-face: het is een efficiënte waaier aan communicatiemiddelen, die erg van pas kwamen als werkstudent.

Daarnaast wil ik graag Freija Bornauw bedanken. Het was heel fijn om samen te kunnen werken. Het brainstormen over het onderwerp en het delen van de data hebben gezorgd voor een aangename samenwerking en een absolute meerwaarde voor de thesis.

Vervolgens wil graag alle respondenten bedanken die deelgenomen hebben aan het onderzoek. Ik kan hen helaas niet bij naam noemen mits zij geanonimiseerd werden voor deze studie. Ik wil ze bedanken voor de tijd die ze vrijmaakten voor het onderzoek en voor de cruciale data die zij aangeleverd hebben.

Daarnaast wil ik graag mijn familie bedanken, met name Eline, Valérie, Olaf en Johan, Len, Louis, Annette en Nicole. Met een goede entourage kom je altijd verder dan alleen.

Tot slot wil ik graag mijn vriend, Willem, bedanken, om mij telkens dat duwtje in de rug te geven, wanneer het nodig was.

Inhoudsopgave

Samenvatting	II
Voorwoord	IV
1. Inleiding	1
1.1 <i>De context</i>	1
1.1.1 De problematiek.....	1
1.1.2 Relevantie en doelstellingen	2
1.2 <i>Het onderzoekskader</i>	1
1.2.1 Het bereik van het onderzoek.....	1
1.2.2 De onderzoeksvragen.....	1
1.2.3 Methodologie.....	2
1.3 <i>Structuur</i>	2
2. Literatuur review	4
2.1. <i>Het fenomeen ‘commerciële archeologie’</i>	4
2.1.1 De opkomst van commerciële archeologie.....	4
2.1.2 Het sleutelpunt: Verdrag van Valletta.....	4
2.1.3 Implementatie van Valletta.....	5
2.2. <i>Theoretisch kader voor de stakeholderanalyse</i>	7
2.2.1 Inleiding	7
2.2.2 Keuze van stakeholdermodel.....	7
2.2.3 De opbouw van het archeologisch stakeholdernetwerk volgens Rowley (1997)	10
2.3 <i>Commerciële archeologie in Vlaanderen</i>	14
2.3.1 De werking	14
2.3.2 De cijfers	15
2.3.3 Archeologische stakeholderkritieken op de sector.....	17
2.3.4 Evaluatie van het stakeholdermanagement in de Vlaamse archeologie	17
2.4 <i>Extrapolatie: stakeholdermanagement in de Europese archeologische sector</i>	19
2.4.1 Inleiding	19
2.4.2 Identificatie van de belangen van de stakeholders.....	20
2.5 <i>Evaluatie van de literatuurstudie</i>	24
2.5.1 Het stakeholdernetwerk en haar werking	24
2.5.2 De belangen van elke stakeholdergroep.....	24
2.5.3. De stakeholderproblematieken	24
2.5.4 De relaties en (mogelijke) samenwerkingen.....	24
3. Methodologie	25
3.1 <i>Datacollectie</i>	25
3.1.1 Primaire data.....	25
3.1.2 Secundaire data	31
3.2 <i>Dataverwerking</i>	32
3.2.1 Software.....	32
3.2.2 Codeerkader.....	32
4. Case study	35
4.1 <i>De belangen</i>	35
4.1.1 Archeologische bedrijven.....	35
4.1.2 Initiatiefnemers.....	35

4.1.3 Vlaamse Overheid	36
4.1.4 Lokale diensten	36
4.1.5 Vlaamse universiteiten.....	37
4.1.6 Synthesetabel met belangen van elke stakeholdergroep	37
4.2 Het archeologisch beleid	38
4.2.1 De keuze voor een commercieel systeem: geslaagd of niet?	38
4.2.2 Beleidsvorming.....	39
4.2.3 Uitbalanceren van belangen van stakeholders	40
4.2.4 Conclusie	43
4.3 Stakeholderrelaties en stakeholderframework.....	44
4.3.1 De archeologische bedrijven als centrale speler in het stakeholdernetwerk	44
4.3.2 Het Kabinet als compromiser	49
4.3.3 Evaluatie van de relaties en het stakeholdernetwerk.....	52
4.4 Stakeholderproblematieken.....	54
4.4.1 Bij wie moet de rekening terecht komen?	54
4.4.2 Voldoet de commerciële archeologische data?	55
4.4.3 Welk aandeel heeft kenniswinst?	56
4.4.4. Welk aandeel heeft publiekswerking?	58
4.4.5 Synthesetabel met stakeholderproblematieken.....	61
5. Discussie	62
5.1 <i>Joint interest 1: De archeologen: Een heterogene stakeholdergroep</i>	<i>62</i>
5.1.1 Evaluering.....	62
5.1.2 Aanbevelingen.....	63
5.2 <i>Joint interest 2: De burgers: De ontwikkeling van waardecreatie met de key stakeholder</i>	<i>66</i>
5.2.1 Evaluering.....	66
5.2.2 Aanbevelingen.....	67
6. Conclusie.....	70
6.1 <i>Samenvatting.....</i>	<i>70</i>
6.2 <i>Pistes voor verder onderzoek en aanbevelingen.....</i>	<i>71</i>
6.2.1 Pistes voor verder onderzoek	71
6.2.2 Aanbevelingen.....	71
7. Bibliografie.....	72

Overzicht van de tabellen

Tabel 1: Overzicht van de verschillende archeologische stakeholdergroepen in Vlaanderen. Bron: VLAC (s.d.)	11
Tabel 2: Overzicht van de respondenten met korte toelichting per stakeholdergroep	28
Tabel 3: Overzicht van de stakeholdergroepen en onderverdeling per stakeholdergroep.....	29
Tabel 4: Overzicht van de belangen per stakeholdergroep.....	37
Tabel 5: Overzicht van de samenwerking tussen de archeologische actoren	63

Overzicht van de figuren

Figuur 1: Overzicht van de verschillende strategische stakeholdermodellen en hun strategisch formuleringsproces. Bron: Friedman en Miles (2006).	8
Figuur 2: Verschillende netwerkstructuren. F.O. = focal organisation. Bron: Rowley (1997) .	10
Figuur 3: Figuur van het archeologisch stakeholdernetwerk gebaseerd op Rowley (1997). Bron: Rosalie Hermans	12
Figuur 4: Matrix classificatie van Rowley (1997) op basis van centraliteit en densiteit	13
Figuur 5: Schematische voorstelling van het archeologietraject afkomstig. Bron: Ervynck & Haneca (2020)	15
Figuur 6: Codeerschema 1: Overzicht van de deductieve codeercodes	33
Figuur 7: Codeerschema 2: Focus op 'stakeholderproblematieken' uit codeerschema 1: Overzicht van de inductieve nodes	34
Figuur 8: Herhaling van de figuur van het archeologisch stakeholdernetwerk gebaseerd op Rowley (1997), bron: Rosalie Hermans	44
Figuur 9: Het verschil tussen de academische en de commerciële archeologische sector. Bron: Carver (2011)	46
Figuur 10: Synthesetabel van de aard van de relaties tussen de archeologische bedrijven en andere stakeholdergroepen	48
Figuur 11: Synthesetabel van de aard van de relaties tussen het Kabinet en de andere stakeholdergroepen	51
Figuur 12: Synthesetabel met de stakeholderproblematieken en betrokken actoren	61

1. Introductie

1.1 De context

1.1.1 De problematiek

In 2016 is er een nieuwe wetgeving voor archeologie in werking getreden (Ribbens, 2019). Deze nieuwe wetgeving houdt in dat de Vlaamse overheid projectontwikkelaars verplicht om archeologisch onderzoek te laten uitvoeren op hun terreinen vooraleer zij van start gaan met hun projecten. Hierbij dienen de projectontwikkelaars de kosten van het archeologisch onderzoek zelf te dragen onder het principe: 'de-verstoorder-betaalt'. In 2019 kreeg ongeveer 5% van de projectontwikkelaars, die een projectvergunning indienden, te maken met dit verplicht archeologisch onderzoek (Ribbens & De Grootte, 2020).

Deze wetgeving was aanleiding voor een exponentiële groei aan archeologische bedrijven. De projectontwikkelaars stellen deze archeologische bedrijven aan om de archeologische werken uit te voeren. Concreet evalueren archeologen of het terrein in kwestie waardevol archeologisch erfgoed bevat en of dit erfgoed verstoord of vernietigd zal worden door de projectwerken van de ontwikkelaars (De Raedt, 2018). Afhankelijk van deze evaluatie zijn er verschillende scenario's mogelijk (Cherretté, s.d.).

- 1) Er is geen bewaring van het archeologisch erfgoed of de werken hebben geen impact op het erfgoed.
- 2) De plannen van de werken worden aangepast zodat het erfgoed niet verstoord wordt en *in situ* bewaard kan worden.
- 3) Er is archeologisch onderzoek nodig, omdat onverstoorde bewaring *in situ* van het erfgoed niet mogelijk is.

Deze wetgeving staat nog in haar kinderschoenen en kan op heel wat tegenstand rekenen. Archeologie is een duur en tijdrovend. Projectontwikkelaars vrezen dat in sommige gevallen hun projecten financieel niet meer haalbaar zijn, omdat ze te maken krijgen met deze archeologische kosten. Afhankelijk van het scenario kan de prijs voor het onderzoek oplopen van enkele duizenden euro's voor een vooronderzoek tot 13 miljoen euro voor het grootste archeologisch onderzoek tot nu toe op een terrein in Vlaanderen (Pieters, 2015).

Langs de andere kant komt er ook ongenoegen van de archeologen. De Morgen geeft aan dat de archeologen niet tevreden zijn dat archeologie overgelaten wordt aan de vrije markt (Verberckmoes, 2018). De archeologische kosten zijn dan wel voor de projectontwikkelaar, maar de projectontwikkelaar heeft geen baat bij de kwaliteit van het archeologisch product. Dat zorgt ervoor dat de projectontwikkelaar meestal intekent op een archeologische offerte met een lage prijs en/of een korte duur. Omdat inboeten op kosten en duur ook meestal inboeten is op archeologische kwaliteit, is het belangrijk om een instantie te hebben die instaat voor de ondergrens van de archeologische kwaliteit (De Bethune & Van Werde, 2017). Het Agentschap Onroerend Erfgoed en de erkende onroerenderfgoedgemeentes nemen deze rol van kwaliteitszorg op.

Verder komt er specifiek kritiek van de academische archeologen (UGent, KULeuven en VUB). Zij hebben kritiek op het mechanisme van de commerciële archeologische markt. Deze sector is volgens hen niet gericht op kenniswinst, die gebaseerd is op wetenschappelijke vraagstelling. Het gaat over het archeologisch ontruimen van terreinen en vervolgens het stockeren van archeologisch erfgoed in een depot. Ze geven aan dat, ondanks de aanwezigheid van kwaliteitscontrolerende organen, de kwaliteit van deze commerciële archeologische data vaak ondermaats is om verder onderzoek mee te verrichten (De Bethune & Van Werde, 2017).

Deze beknopte introductie illustreert dat veel stakeholders, betrokken bij de archeologische wetgeving, op het eerste zicht ontevreden lijken. **De huidige studie focust op 1) de stakeholders, die betrokken zijn bij deze commerciële archeologische sector in Vlaanderen; 2) de problematieken van de sector; en 3) de relaties tussen de verschillende stakeholders.**

1.1.2 Relevantie en doelstellingen

Het aantal documenten dat beschikbaar is over stakeholdermanagement in de Vlaamse archeologische sector is miniem. Deze hiaat illustreert dat de huidige studie het eerste werk is dat de stakeholders in de sector op een diepgaande manier onderzoekt met nadruk op **1) beleid en 2) samenwerkingen**. Het doel hiervan is het optimaliseren van de werking en de interacties binnen de commerciële archeologische sector wat de verschillende stakeholders (archeologen, projectontwikkelaars, burgers, Vlaamse Overheid) ten goede zou komen.

1) **Het beleid:** Er wordt onderzocht of de belangen van de verschillende stakeholders betrokken bij de commerciële archeologische sector evenwichtig uitgebalanceerd zijn door de Vlaamse Overheid. Is de wetgeving geslaagd in haar opzet?

2) **Joint interests als the way forward:** Er wordt onderzocht wat de pijnpunten van de sector zijn en of er verbetering mogelijk is door samenwerkingen tussen verschillende actoren.

1.2 Het onderzoekskader

1.2.1 Het bereik van het onderzoek

De Vlaamse commerciële archeologische sector staat centraal in het huidig werk. De keuze om de studie geografisch af te bakenen op Vlaanderen berust op een verschil in wetgeving. In België gelden er drie verschillende soorten wetgeving voor archeologie (Vlaams Gewest, Waals Gewest en Brussels Hoofdstedelijk Gewest). Hierbij verschilt de Vlaamse wetgeving inhoudelijk van de Waalse en de Brusselse wetgeving.

Het huidig werk vertrekt vanuit een focus op de archeologische bedrijven als sleutelstakeholdergroep. Er wordt gefocust op de relaties tussen de archeologische bedrijven en de andere stakeholdergroepen. **Verder zal ook blijken dat naast de archeologische bedrijven het Kabinet voor Onroerend Erfgoed de stakeholdergroep is met de meeste macht in het archeologisch netwerk.** Daarom is er tijdens de studie beslist om ook de relaties van het Kabinet met andere stakeholdergroepen in het netwerk te bestuderen, aangezien het Kabinet het meeste invloed heeft op de werking van de sector.

Ik heb het afgelopen academiejaar nauw samengewerkt met Freija Bornauw, medestudent in de master Bedrijfskunde. Zij heeft op hetzelfde stakeholdernetwerk gewerkt voor haar thesis in de Bedrijfskunde. Ze vertrekt voor haar stakeholderanalyse vanuit een andere insteek, namelijk de relatie tussen de academische en de commerciële archeologie.

1.2.2 De onderzoeksvragen

Aangezien de studie zich afspeelt op onontgonnen terrein, werd er gekozen voor een verkennende studie over het onderwerp. Hierbij is het belangrijk om voor de Vlaamse commerciële archeologische sector volgende zaken in kaart te brengen:

Het stakeholdernetwerk en haar werking

- Wie zijn de stakeholdergroepen?
- Wat de rol van de stakeholdergroepen?
- Wat is hun positie (densiteit en centraliteit) in het stakeholdernetwerk?

De belangen van elke stakeholdergroep

- Wat zijn de belangen van elke stakeholdergroep?
- Werden de belangen van elke stakeholdergroep evenwichtig uitgebalanceerd bij de archeologische beleidsvorming? Is de wetgeving geslaagd in haar opzet?

De stakeholderproblematieken

- Welke zaken verlopen conflictueus?
- Welke stakeholdergroepen zijn hierbij betrokken?

De relaties en (mogelijke) samenwerkingen

- Waar liggen de pijnpunten in de relaties in het stakeholdernetwerk?
- Zijn er mogelijke samenwerkingen als oplossing voor deze pijnpunten?

1.2.3 Methodologie

Het huidige werk bestaat uit een literatuurstudie en een luik kwalitatief onderzoek. De literatuurstudie heeft enerzijds als doel om de lezer te informeren over de werking van de commerciële archeologische markt en anderzijds om een literatuur review te doen over stakeholdermanagement in de commerciële archeologische sector (in Vlaanderen/Europa). Daarnaast diende de literatuurstudie ook om een bruikbaar stakeholdermodel te identificeren om vervolgens een Vlaams archeologisch stakeholdernetwerk te creëren.

Voor de literatuurstudie werd gebruikt gemaakt van volgende wetenschappelijke databanken: Web of Science, Google Scholar en Jstor. Volgende zoektermen werden gebruikt: archaeology; stakeholders; commercial archaeology; development-led archaeology; archaeological resource management; policy-making in archaeology. Een tweede belangrijke zoekplaats was de databank met parlementaire documenten op de website van het Vlaams Parlement.

Op basis van de literatuurstudie werden reeds enkele onderzoeksvragen opgelost. De overige onderzoeksvragen werden opgelost aan de hand van kwalitatief onderzoek. Voor het luik kwalitatief onderzoek werden er individuele diepte-interviews afgenomen met stakeholders uit het netwerk van de archeologische sector. De details over de methodologie van het kwalitatief onderzoek worden meegedeeld in hoofdstuk drie.

1.3 Structuur

In hoofdstuk 2 komt een uitgebreide literatuuranalyse aan bod. Eerst wordt het fenomeen 'commerciële archeologie' uitgelegd. Deze sectie geeft een schets over wat commerciële archeologie inhoudt en de Europese context hiervan. Daarna komt het theoretisch kader van de stakeholderanalyse aan bod. Er is een introductie over stakeholdertheorie. Vervolgens er is een toelichting van de stakeholdertheorie, die gebruikt wordt in de huidige studie. Tot slot vindt de identificatie van de stakeholdergroepen plaats en wordt het stakeholderkader opgebouwd.

De volgende sectie focust op de commerciële archeologie specifiek in Vlaanderen. Dit onderdeel bevat een toelichting van: de werking, de cijfers, de kritieken op de sector en de archeologische stakeholderliteratuur voor Vlaanderen.

Aangezien er weinig stakeholderliteratuur voor Vlaanderen is, vindt er een extrapolatie plaats naar stakeholdermanagement in de Europese commerciële archeologische sector. Het hoofdstuk eindigt met een evaluatie van de literatuurstudie, waarin de onderzoeksvragen getoetst worden aan de literatuur en de opzet voor het kwalitatief onderzoek plaatsvindt.

Hoofdstuk 3 licht de methodologie toe van het kwalitatief onderzoek. De datacollectie en de dataverwerking komen aan bod.

Hoofdstuk 4 geeft de resultaten weer van het kwalitatief onderzoek. Eerst komen de belangen per stakeholdergroep aan bod. Daarna volgt een sectie over het archeologisch beleid. Vervolgens wordt er gefocust op de stakeholderrelaties en het opgestelde Vlaamse

stakeholderkader uit hoofdstuk 2. Tot slot is er een bespreking van enkele stakeholderproblematieken.

Hoofdstuk 5 gaat verder in op twee belangrijke pijnpunten uit hoofdstuk 4. Daarbij wordt er nagedacht op welke manier deze pijnpunten verbeterd kunnen worden en waar mogelijkheden tot samenwerkingen liggen. Het eerste pijnpunt gaat het over de archeologische stakeholders, die geen uniforme stakeholdergroep kunnen/willen vormen. Het tweede pijnpunt gaat over het tekort aan publiekswerking in de commerciële archeologische sector (en bijkomend de hele archeologische sector).

Tot slot geeft hoofdstuk 6 een samenvatting van het werk en komen er pistes voor verder onderzoek aan bod.

2. Literatuur review

2.1. Het fenomeen 'commerciële archeologie'

2.1.1 De opkomst van commerciële archeologie

Moens en Zorzin (2014) geven volgende definitie voor commerciële archeologie:

“Archaeology, referred to as “developer-funded” archaeology, mostly developed in the western world, since the end of the 1970s, and defined as a service to a client. Most commercial archaeological activity relates to a specific area threatened by or uncovered by construction or development, and as such often equates with salvage archaeology. Commercial archaeology operates as a preservation device by record.” p. 2499

Het concept van commerciële archeologie wordt voorafgegaan door de opkomst van de 'rescue' en 'preventive' archaeology na de tweede wereldoorlog. Na de tweede wereldoorlog lagen er veel gebieden, en voornamelijk steden, in puin, die heropgebouwd dienden te worden. Tijdens deze wederopbouwingen trof men vaak archeologische vondsten aan, die opgegraven werden vooraleer de heropbouw van de terreinen plaatsvond (Dumoule, 2012). Meestal voerden universiteiten, de staat of vrijwilligers de archeologische werken uit.

Commerciële archeologie, ook wel kapitalistische archeologie genoemd, is een vorm van preventieve archeologie, waarbij de projectontwikkelaar de financierende instantie is. De idee dat de kosten van het archeologisch onderzoek op de schouders van de projectontwikkelaars zouden moeten vallen, is een gegeven dat zich gradueel ontwikkeld heeft. Deze ontwikkeling is afkomstig van de Verenigde Staten, waar archeologen in de jaren 1970 effectieve lobbypraktijken hebben uitgevoerd voor regulaties omtrent preventieve opgravingen. Verder zien we dat Martin Biddle, bekend Brits archeoloog, en zijn archeologisch team in Londen in de jaren 1970 relaties ontwikkelden met de initiatiefnemers om aan gecontroleerd erfgoedmanagement te doen van de archeologische resten (Dumoule, 2012).

Langzaamaan ontstond er een systeem waarbij de economische ontwikkelaars ertoe instemden om te betalen voor preventieve opgravingen. Voor de ontwikkelaars was dit een win-win situatie waarbij zij toonden dat zij zowel bezorgd waren om de bewaring van archeologisch erfgoed en zij tegelijkertijd de kosten van de archeologische werken konden door verrekenen aan de eindconsument (Dumoule, 2012).

2.1.2 Het sleutelpunt: Verdrag van Valletta

De opkomst van commerciële archeologie kwam in een stroomversnelling door het Europees verdrag voor de bescherming van het archeologisch erfgoed uit 1992, ook het wel het verdrag van La Valletta of het verdrag van Malta genoemd. Het hoofdprincipe van dit verdrag stelt dat archeologisch erfgoed idealiter *in situ* (ter plaatse) en onverstoord in de grond bewaard wordt. Wanneer dit niet mogelijk is, dient het archeologisch erfgoed preventief *ex situ* (niet ter plaatse) uit de grond gehaald te worden om *in situ* versterking en/of vernietiging tegen te gaan

(Raad van Europa, 1992). In het verdrag van Valletta wordt het principe 'de-verstoorder-betaalt gehanteerd. Dit betekent dat de kosten van het archeologisch onderzoek vallen op de projectontwikkelaars.

Tot op vandaag hebben 46 staten het verdrag van Valletta geratificeerd. Het verdrag werd door België ondertekend in 2002, geratificeerd in 2010 en in werking gesteld in 2011 (Raad van Europa, 2020; Eryvynck & Haneca, 2020). Eenmaal een staat het verdrag van Valletta ondertekend heeft, is de staat in kwestie vrij om te kiezen op welke manier ze het verdrag zal implementeren. Zo vertaalt deze Europese wetgeving zich op verschillende manieren in verschillende landen.

2.1.3 Implementatie van Valletta

Kristiansen (2009) en Van den Dries (2011) vormen sleutelartikels over de implementatie van het verdrag van Valletta. Kristiansen (2009) geeft aan dat er twee manieren zijn om de Europese wetgeving te implementeren:

(1) het socialistisch model: Het socialistisch model houdt in dat de overheid archeologie als een publieke aanbesteding ziet en dat de overheidsorganisaties verantwoordelijk zijn voor de uitvoering. Hierbij stelt de overheid een archeoloog/archeologische bedrijf aan voor de werken. Vb: Frankrijk.

(2) Het kapitalistisch model: Er ontwikkelt zich een commerciële archeologische sector, waarbij vrije-markt principes gelden. In dit model is het aan de projectontwikkelaars om een archeoloog/archeologisch bedrijf aan te stellen. Vb: het Verenigd Koninkrijk.

Kristiansen (2009) vermeldt dat hij niet overtuigd is van de mogelijkheid tot kennisproductie in het kapitalistisch model. Wanneer archeologie aan de vrije markt overgelaten wordt, is onderzoek van goede kwaliteit uitzonderlijk. Hij spreekt van 'knowlegde-producing contract archaeology' in het socialistisch model en 'fact-producing contract archaeology' in het kapitalistisch model. Hierbij is hij voorstander van een socialistisch model, aangezien de academische standaarden bij het socialistisch model hoger liggen.

Van den Dries (2011) bekritiseert Kristiansen (2009) en meent dat er wel een kapitalistisch model kan zijn dat 'knowlegde-producing' is. Kiezen voor kennis gaat niet over wie het archeologisch werk uitvoert in welk model, maar wel wie beslist wat de onderzoeksvragen zijn, wat de schaal en het bereik van het archeologisch werk is en hoe selecties hierin gemaakt worden.

Van den Dries (2011) legt uit dat in Nederland er sprake is van commerciële archeologie, waarbij er een strenge kwaliteitscontrole is op de kapitalistisch markt. Zij benoemt dit als een derde model, een **kapitalistisch model met kwaliteitscontrole**. Vlaanderen heeft ook een kapitalistisch model met kwaliteitscontrole.

Dat kwaliteitscontrole erg belangrijk is bij een kapitalistisch model, wordt bevestigd door Vanmontfort (s.d.). Hij geeft aan dat archeologische kwaliteit en rapportering van de resultaten van secundair belang is voor projectontwikkelaars. Zij willen voornamelijk hun terrein archeologie-vrij zien als primair belang. Financiële kost en uitvoeringstermijn zijn belangrijk. Bijgevolg zal de archeoloog/het archeologisch bedrijf dat de werken financieel en

qua uitvoeringstermijn het meest zal kunnen drukken, hoogstwaarschijnlijk aangesteld worden. Het is belangrijk voor de archeologische discipline dat een overheid bij een kapitalistisch model de rol van kwaliteitsmanager op zich neemt en ondergrenzen voor kwaliteit opstelt.

Dumoule (2012) geeft daarnaast aan dat een gevolg van het commercialiseren van archeologie is dat de commerciële sector veel nieuwe data en rapporten met zich meebrengt. Het problematische hieraan is dat deze data en rapporten vaak niet toegankelijk zijn en/of niet voldoen aan academische standaarden. Dit fenomeen wordt 'grey literature' genoemd. Daarnaast geeft Dumoule (2012) ook aan dat het moeilijk is met commerciële archeologie om nationale wetenschappelijke programma's op poten te zetten, hoewel deze essentieel zijn voor een uitgebreid onderzoeksbeleid inclusief het rechtvaardigen van archeologie naar beleidsmakers toe.

2.2. Theoretisch kader voor de stakeholderanalyse

2.2.1 Introductie

Hoewel stakeholdertheorie enkele antecedenten heeft (vb. Rhenman 1964), wordt stakeholdertheorie echt uitgebouwd en gepopulariseerd wordt door Edward Freeman (Freeman 1984) in de jaren 1980. De meest belangrijke vragen in de discipline van stakeholdertheorie zijn: Hoe worden stakeholders gedefinieerd? Welke theorieën zijn er? Welke modellen worden er gebruikt in stakeholdertheorie?

De definitie van stakeholders is een onderwerp waar al veel inkt over gevloeid is. In Friedman en Miles (2006) wordt er overzicht gegeven van stakeholderdefinities. Dit overzicht telt 75 definities. De definitie van Freeman (1984) is: “those groups without whose support the organization would cease to exist”. Een kritiek is dat hier de firma een centrale rol toegekend wordt. Een meer alomvattende definitie, gegeven in Freeman (1984) is dat stakeholders gedefinieerd kunnen worden als:

“any group or individual who can affect or is affected by the achievement of the organization objectives.” (Freeman 1984, p. 46).

De alomvattendheid van de definitie zit hem in de woorden ‘affect or is affected by’. Hiermee kunnen individuen of groepen van ‘buiten’ de organisatie zichzelf toch als stakeholders beschouwen, hoewel de organisatie hen misschien eerst niet ziet als stakeholders (Friedman en Miles, 2006). Het is deze definitie die gehanteerd zal worden in deze studie.

Alle stakeholdertheorieën kunnen taxonomisch ingedeeld worden in drie categorieën naar volgens het artikel van Donaldson en Preston (1995). Zij onderscheiden drie soorten stakeholdertheorieën:

- 1) Descriptieve theorie:** Het gaat om een beschrijvende theorie: wat zijn de karakteristieken van de firma? Hoe gaan managers om met de stakeholders? Hoe wordt er nagedacht over belangen? De descriptieve theorie is empirisch van aard.
- 2) Instrumentele theorie:** Deze theorieën voorzien kaders om performantiedoelen zoals groei of winst te bereiken. Deze theorieën zijn hypothetisch van aard. Als je bepaalde zaken wil bereiken, dien je bepaalde zaken wel (of niet) te doen of wel (of niet) te veranderen.
- 3) Normatieve theorie:** Aan de basis hiervan liggen morele en/of filosofische grondslagen. Doe bepaalde zaken wel (of niet) omdat ze juist (of fout) zijn. Deze theorieën zijn prescriptief van aard.

2.2.2 Keuze van stakeholdermodel

In Friedman en Miles (2006) worden enerzijds de normatieve modellen besproken en anderzijds worden de descriptieve en instrumentele modellen samen geclusterd als analytische modellen.

Er werd in deze studie gekozen voor een analytische stakeholderanalyse, meer specifiek een instrumentele aanpak en er zal in dit deel niet ingegaan worden op de descriptieve en

normatieve modellen. De instrumentele aanpak werkt het best in dit geval, aangezien de bedoeling van het stakeholdernetwerk een analyse is van de sector om vervolgens te kijken wat er kan verbeteren. Het gaat dus verder dan een descriptief model, maar het is zeker niet normatief, aangezien het om een verkennende, analyserende studie gaat.

Friedman en Miles (2006) geven een overzicht van verschillende instrumentele modellen. De modellen worden opgedeeld in drie groepen afhankelijk van waar de focus op het continuüm organisatie – stakeholders ligt: 1) organisatie staat centraal; 2) relatie tussen organisatie en stakeholders staan centraal; 3) Stakeholders staan centraal. Voor de huidige studie wordt er focus gelegd op de stakeholdergroep ‘commerciële archeologie’. Daarvoor geven Friedman en Miles (2006) aan dat Freeman (1984), Savage *et al.* (1991), Clarkson (1995), Jones (1995), Mitchell, Agle en Wood (1997), Rowley (1997) en Jawahar en McLaughlin (2001) toepasbare modellen zijn. Voor het huidige werk werd Rowley (1997) toegepast. Hoewel de archeologische bedrijven centraal staan in deze studie, moet er ook opmerkt worden dat zij opereren in een netwerk met andere actoren, die belangrijk zijn voor de werking en het voortbestaan van de archeologische bedrijven. Rowley (1997) zijn model: 1) houdt rekening met stakeholdergroepen die interageren met elkaar zoals figuur 1 aangeeft waar Rowley (1997) uiterst rechts staat; 2) is het beste model voor een stakeholderanalyse met focus op een stakeholdernetwerk.

Segment of strategy formulation process	View of the field of stakeholders	
	As individuals and distinct groups	As individuals and interacting groups
Issue identification		
Stakeholder salience		
Stakeholder identification		
Explain behaviour	Frooman	Mitchell, Agle, and Wood
Analyse behaviour		Friedman and Miles
Generic strategy formulation and application	Jones; Clarkson	Freeman
Specific programmes for stakeholders	Jawahar and McLaughlin	Rowley and Moldoveanu
Integrative stakeholder programme		Rowley

Figuur 1: Overzicht van de verschillende strategische stakeholdermodellen en hun strategisch formuleringsproces. Bron: Friedman en Miles (2006).

De netwerktheorie van Rowley (1997) legt uit dat er meerdere en onafhankelijke interacties simultaan plaatsvinden in stakeholderomgevingen. Er zijn twee concepten die centraal staan in deze netwerktheorie: densiteit en centraliteit.

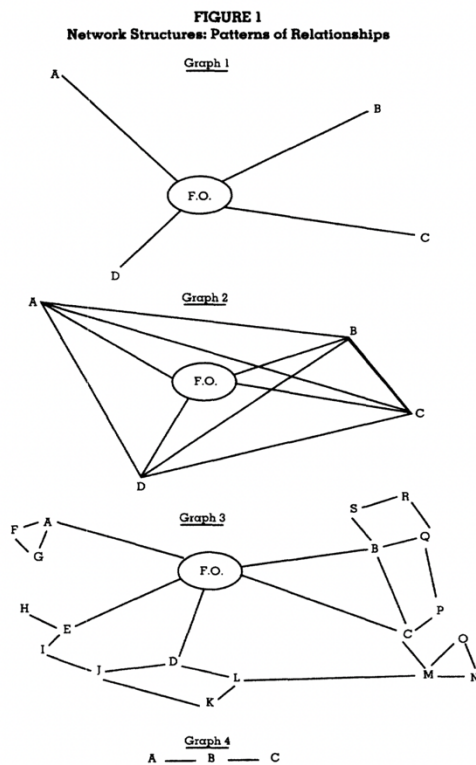
Densiteit wordt gedefinieerd als de 'interconnectedness between stakeholders'. De formule voor de densiteit is:

$$\text{Densiteit van een netwerk} = \frac{\text{aantal reële connecties}}{\text{maximum aantal mogelijke connecties}} \%$$

De densiteit gaat over hoeveel stakeholdergroepen er in verbinding staan met elkaar. Graph 1 heeft een lage densiteit, terwijl graph 2 en 3 (figuur 2) een hogere densiteit hebben.

Centraliteit wordt gedefinieerd als de 'position in the network relative to others'. Dit gaat over het aantal relaties met andere stakeholdergroepen. Zo heeft bij Graph 1 in figuur 2 de focale organisatie (F.O.) de grootste centraliteit met vier noden, terwijl A,B,C en D slechts één node hebben. Bij Graph 2 hebben alle stakeholdergroepen (F.O., A, B, C en D) vier nodes.

Wanneer de densiteit van een netwerk verhoogt, dan zal de coördinatie en communicatie tussen actoren groeien wat de groei van gedeelde belangen van de actoren ten goede kan komen. Dit kan zowel voor- als nadelig zijn voor de organisatie, die centraal in het netwerk staat. De positie, en meer bepaald de centraliteit van de stakeholdergroep in het netwerk, bepaalt mee de machtpositie van de stakeholdergroep. Andere zaken die invloed hebben op de macht van stakeholdergroepen zijn: 1) 'closeness' = the extent of independent acces to others en 2) Betweenness = control over others.

Figuur 2: Verschillende netwerkstructuren. F.O. = focal organisation. Bron: Rowley (1997)

2.2.3 De opbouw van het archeologisch stakeholdernetwerk volgens Rowley (1997)

2.2.3.1 Identificatie van de stakeholders uit de Vlaamse archeologische sector

Er is weinig literatuur beschikbaar over stakeholdermanagement in de Vlaamse archeologie. Er is wel een bron beschikbaar die de archeologische actoren kaart brengt en hun rol omschrijft. Het gaat over een overzicht afkomstig van de website van VLAC, de Vlaamse archeologische vakbond (VLAC, s.d.) (tabel 1).

Op dit kader dient direct de opmerking geformuleerd te worden dat het onvolledig is. Wat opvalt is dat enkel de archeologische spelers in kaart gebracht worden, maar andere actoren niet vermeld worden. Zo worden volgende stakeholdergroepen niet vermeld:

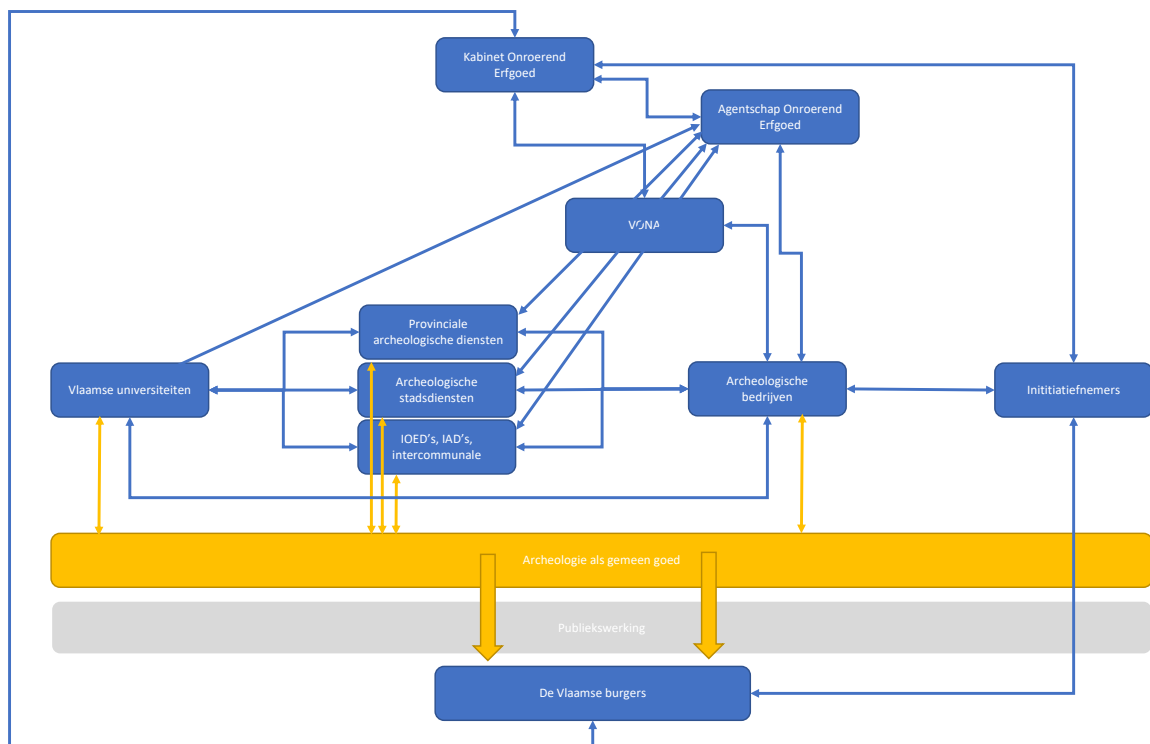
- **Het Kabinet voor Onroerend Erfgoed:** Het Kabinet is verantwoordelijk voor het Onroerenderfgoedbeleid, waaronder archeologie valt.
- **De projectontwikkelaars:** verantwoordelijk voor het financieren van het archeologisch onderzoek. Deze groep kan *grosso modo* onderverdeeld worden in de particulieren, de landbouwsector en de bouwsector.
- **De Vlaamse burger:** De 'eindconsument' van archeologie.

Stakeholdergroep	Onderverdeling Stakeholdergroep	Rol
1) Vlaamse overheid	Agentschap Onroerend Erfgoed	Zij zijn als Agentschap en wetenschappelijke instelling bevoegd voor het archeologisch erfgoed. Zij bereiden het beleid voor onroerend erfgoed voor en voeren het uit. Zij staan in als kwaliteitsbewaker van de commerciële sector door akte te nemen van de archeologienota's.
	Monumentenwacht archeologie	Zij bieden ondersteuning en advies aan over archeologisch erfgoed met al doel maximaal <i>in situ</i> behoud (Monumentenwacht, s.d.).
	Provinciale overheden, archeologen en musea	Zij vormen controleorganen voor naleving wetgeving. Hun takenpakket houdt behoud en beheer, tentoonstellingen, projecten, etc. rondom archeologisch erfgoed in.
2) Vlaamse universiteiten	Universiteit Gent (Ugent), Vrije Universiteit Brussel (VUB) en Katholieke Universiteit Leuven (KULeuven)	Zij bieden de opleiding Archeologie aan en verrichten wetenschappelijk onderzoek.
3) Commerciële sector	Commerciële archeologische bedrijven	Zij voeren het preventief archeologisch onderzoek voor de bouwheren, verkavelaars en ontwikkelaars uit. Voorbeelden van bedrijven zijn: All-Archeo bvba, BAAC Vlaanderen, De Logi & Hoorne bvba, KU Leuven archeoWorks, Monument Vandekerckhove nv, RAAP België, Studiebureau Archeologie bvba en Vlaams Erfgoed Centrum etc.
4) Stedelijke en gemeentelijke overheden	Stadsarcheologische diensten en musea: Antwerpen, Tongeren, Mechelen, Maaseik, Gent, Koksijde, Oudenburg.	Zij vormen controleorganen voor naleving wetgeving. Hun takenpakket houdt behoud en beheer, tentoonstellingen, projecten etc. rondom archeologisch erfgoed in.
5) Intergemeentelijke archeologische diensten (IAD) en onroerend erfgoeddiensten (IOED)	IAD'en: AdAK, Archeo7, Erfpunt, PORTIVA, Raakvlak, WinAr IOED'en: RADAR, IOED Oost-Haspengouw en Voeren, Erfgoed Noorderkempen, Leiedal	Bij IAD's en IOED's werken twee of meerdere gemeenten samen rond archeologisch erfgoed. Zij vormen controleorganen voor naleving wetgeving. Hun takenpakket houdt behoud en beheer, tentoonstellingen, projecten, etc. rondom archeologisch erfgoed in.
6) Intercommunale	SOLVA	Dit is een samenwerking, gelijkaardig aan een IAD of IOED, maar met een breder takenpakket.

Tabel 1: Overzicht van de verschillende archeologische stakeholdergroepen in Vlaanderen. Bron: VLAC (s.d.).

2.2.3.2 Opbouw van het stakeholdernetwerk gebaseerd op Rowley (1997)

Om Rowley (1997) toe te passen werd er een figuur van het stakeholdernetwerk van de Vlaamse commerciële archeologie opgebouwd op basis van eigen archeologische achtergrondkennis (figuur 3). De blauwe kaders zijn de stakeholdergroepen. De blauwe pijlen tonen de relaties. Het gele blok vertegenwoordigt 'het archeologisch product'. De gele pijlen vertegenwoordigen de bijdragen van de actoren, die de vormgevers van het archeologisch product zijn. Het grijze blok is het medium om dit archeologisch product bij de eindconsument, de burger, te krijgen.

Figuur 3: Figuur van het archeologisch stakeholdernetwerk gebaseerd op Rowley (1997). Bron: Rosalie Hermans

De figuur maakt het mogelijk om de densiteit en de centraliteit van het netwerk te onderzoeken op basis van Rowley (1997).

1) Densiteit en centraliteit

De densiteit van dit netwerk kan berekend worden via volgende formule. Hierbij is 0% de laagste en 100% de hoogste graad aan densiteit die een netwerk kan bereiken.

$$\text{Densiteit van een netwerk} = \frac{\text{aantal reële connecties}}{\text{maximum aantal mogelijke connecties}} \%$$

En het maximum aantal mogelijke connecties kan berekend worden via volgende formule:

Max. # connecties = $\frac{n*(n-1)}{2}$ waarbij n = aantal nodes in het netwerk.

De densiteit van het archeologisch netwerk is 23/36 wat neerkomt op een densiteit van het netwerk van 64%.

De centraliteit van het netwerk is het aantal banden dat vertrekt uit elke node:

- Commerciële archeologische bedrijven: 8 relaties
- Burgers: 7 relaties
- Vlaamse universiteiten: 6 relaties
- Agentschap: 6 relaties
- Kabinet: 4 relaties
- Provinciale overheden, archeologen en musea: 4 relaties
- Stadsarcheologische diensten en musea: 4 relaties
- IAD's, IOED's, intercommunale: 4 relaties
- Initiatiefnemers: 4 relaties

Het archeologisch netwerk in Vlaanderen is een netwerk met een hoge densiteit en waarbij de focale stakeholdergroep, de archeologische bedrijven met acht relaties, het meest centraal staat in het netwerk.

2) De hoofdspelers in het netwerk

Rowley (1997) toont dat voor een netwerk met hoge densiteit de focale organisatie een rol van 'compromiser' dient op te nemen (figuur 4). In dit geval is de focale organisatie echter niet de organisatie met de hoogste graad van centraliteit, namelijk de commerciële archeologische bedrijven. Zoals eerder aangehaald speelt de 'betweenness' ofwel de controle over anderen een grote rol bij machtspositie in het netwerk. Het attribuut 'betweenness' is hier doorslaggevend. Het Kabinet heeft het meeste macht en is de compromiser in het netwerk. Zonder het Kabinet en het politieke beleid zou de commerciële archeologische sector onbestaande zijn, aangezien initiatiefnemers zich niet geroepen zouden voelen om financierende instantie voor archeologische onderzoek te zijn. Volgens Rowley (1997) is de rol van de compromiser, het Kabinet, om compromissen te sluiten met alle stakeholders rond zich, aangezien alle stakeholdergroepen in het dense netwerk enige vorm van macht kunnen uitoefenen op de focale organisatie. Het is aan de focale organisatie om de belangen van de verschillende stakeholdergroepen in balans te brengen.

A Structural Classification of Stakeholder Influences: Organizational Responses to Stakeholder Pressures

		Centrality of the Focal Organization	
		High	Low
Density of the Stakeholder Network	High	Compromiser	Subordinate
	Low	Commander	Solitarian

Figuur 4: Matrix classificatie van Rowley (1997) op basis van centraliteit en densiteit

2.3 Commerciële archeologie in Vlaanderen

2.3.1 De werking

Het onroerenderfgoeddecreet voorziet drie kaders voor archeologisch onderzoek in Vlaanderen (Ervynck & Haneca, 2020):

- **Archeologisch onderzoek bij vergunningsplichtige ingrepen in de bodem;**
- Archeologisch onderzoek volgend op de melding van een toevalsvondst;
- Archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen.

In het huidig werk zal er ingegaan worden op het 'archeologisch onderzoek bij vergunningsplichtige ingrepen in de bodem'. Dit type van archeologie kadert binnen de Europese wetgeving van Malta. Archeologisch erfgoed dat *in situ* bedreigd wordt door projecten van initiatiefnemers, wordt *ex situ* bewaard om versterking en/of vernietiging tegen te gaan. Dit gebeurt op kosten van de initiatiefnemers. In Vlaanderen genereert dit type van archeologie volgende types van documenten:

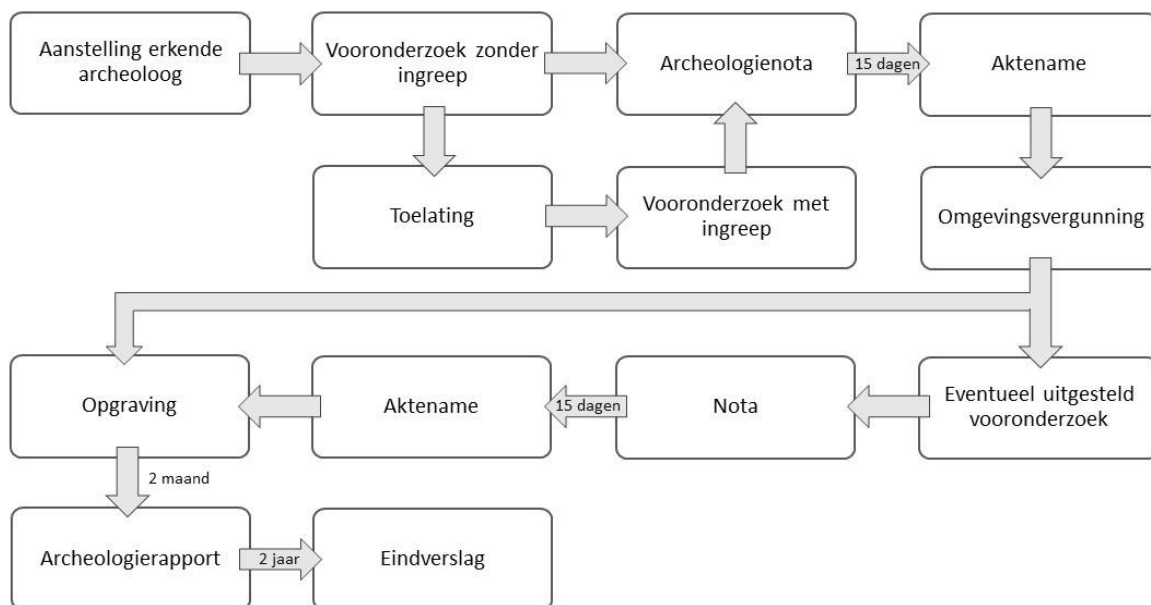
Het archeologietraject dat doorlopen wordt bij vergunningsverplichtige ingrepen in de bodem ziet er als volgt uit (figuur 5):

Tijdens de planningsfase wordt er via een beslissingsboom bepaald of de initiatiefnemer een archeologienota nodig heeft voor zijn project. Indien er een **archeologienota** nodig is, stelt de initiatiefnemer vervolgens een erkend archeoloog aan om deze op te maken. Deze archeologienota is een document dat een archeologische evaluatie doet over het terrein en maatregelen meegeeft op basis van de resultaten afkomstig van archeologisch vooronderzoek zonder of met ingreep in de bodem.

Wanneer er maatregelen geformuleerd worden, zitten initiatiefnemer en archeoloog samen om te kijken of de initiatiefnemer de originele plannen behoudt en kiest voor een opgraving of de plannen aanpast zodat het archeologisch erfgoed niet bedreigd wordt en *in situ* kan bewaard worden. Daarna wordt er akte genomen van de archeologienota door het Agentschap Onroerend Erfgoed of een erkend onroerenderfgoedgemeente (IOED) ter controle. De Overheid neemt vervolgens de voorwaarden uit de archeologienota mee op in de vergunning.

Er kan ook een **nota** opgemaakt worden op basis van archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem wanneer er reeds een vergunning voorhanden is. Daarin wordt eveneens een evaluatie gemaakt van het terrein en worden er eventuele maatregelen geformuleerd voor verdere aanpak.

Vervolgens kan de opgraving doorgaan met als resultaat een **archeologierapport**, dat opgesteld wordt op basis van de voorlopige resultaten. Dit bevat de resultaten van de opgraving en een aanpak voor het verdere onderzoek dat zal gebeuren voor de site. Dit leidt dan tot slot tot het **eindverslag**, dat opgesteld is op basis van de definitieve resultaten.

Figuur 5: Schematische voorstelling van het archeologietraject afkomstig. Bron: Erynck & Haneca (2020)

Het is ook belangrijk om te vermelden dat er voor heel dit traject een soort archeologische handleiding bestaat: De Code van Goede Praktijk. Deze Code heeft de bedoeling om een kwaliteitsstandaard te zetten voor archeologisch onderzoek. Concreet gaat het over een ondergrens aan kwaliteit. Het Agentschap Onroerend erfgoed en de erkende onroerenderfgoedgemeentes vormen de kwaliteitscontrolerende organen voor het archeologisch onderzoek (Agentschap Onroerend Erfgoed, s.d.- a). Zij kijken of de archeologietrajecten, uitgevoerd door commerciële archeologen, voldoen aan deze kwaliteitsstandaard.

2.3.2 De cijfers

2.3.2.1 Het aantal archeologische trajecten in 2019

In 2019 werd er akte genomen van 2.201 archeologienota's. Het aantal verleende vergunningstrajecten van 2019 voor nieuwbouw in Vlaanderen was 25.991. Dit maakt dat 8,5% van het totale aantal vergunningen voor nieuwbouw in 2019 te maken kreeg met archeologie. Wanneer we nieuwbouw en renovatie samennemen, zien we dat 4,8% in aanraking kwam met archeologie (Ribbens & De Grootte, 2020).

86% van de vergunningstrajecten die met archeologie in aanraking kwamen, gebeurde in opdracht van een private ontwikkelaar (vastgoedsector, particulieren...). De overige 14% van de vergunningstrajecten was afkomstig van lokale besturen (gemeentelijk, provinciaal en Vlaamse Overheid). 35,8% van de archeologienota's uit 2019 stelt dat er geen verdere maatregelen meer nodig zijn. 59,7% stelt dat er uitgesteld vooronderzoek¹ nodig is. 3,9% stelt dat er opgegraven moet worden. 0,3% stelt een *in situ* behoud voor. 0,3% wil dat er verdere

¹ Hierin wordt uitgelegd hoe het vooronderzoek later uitgevoerd zal worden tot na de aanvraag van de omgevingsvergunning (Ribbens & De Grootte, 2020).

verwerking² plaatsvindt. Bij de nota's stelt 77,7% dat er geen verdere maatregelen nodig zijn. 19,4% stelt vast dat er opgegraven dient te worden. 0,7% stelt een *in situ* behoud voor. 2,2% stelt verdere verwerking voor (Ribbens & De Grootte, 2020).

Er kan dus gesteld worden dat het aantal projecten dat met archeologie te maken krijgt redelijk laag is. In een groot deel van de gevallen zijn er ook geen verdere maatregelen meer nodig. De kosten blijven dus beperkt tot de archeologienota of nota.

2.3.2.2 Het kostenplaatje

Voor de opdrachtgevers

In 2019 kostte een archeologienota gemiddeld 2.860 euro per stuk. Een nota kostte gemiddeld 7.172 euro per stuk. In totaal werd er aan 2927 archeologienota's en nota's **11.283.587 euro** besteed door initiatiefnemers. Over de kostprijs van de opgravingen er nog geen schets gemaakt worden voor 2019, aangezien de rapportering over de volledige kostprijs meegegeven kan worden, wanneer de eindverslagen (tot max. 2 jaar na archeologierapport) klaar zijn. Voorlopig zijn er nog te weinig eindverslagen om representatief te zijn (Ribbens & De Grootte, 2020).

Voor de Overheid

De Vlaamse Overheid kende in 2019 **40.513 euro** subsidies toe voor acht premie-aanvragen voor premies voor archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem. Dit is een premie met als doelgroep particulieren, kleinschalige ondernemingen en kleinschalige verenigingen. Het premiepercentage bedraagt 80%. Verder werden er in totaal **72.725 euro** aan premies toegekend aan drie initiatiefnemers voor buitensporige opgravingskosten. Dit is ook een premie met als doelgroep particulieren, kleinschalige ondernemingen en kleinschalige verenigingen. Voor andere (grote) initiatiefnemers, die geen recht hebben op een premie, is er de mogelijkheid om een solidariteitsfonds op te richten, dat ook deels gesubsidieerd zou worden door de Overheid. Dit is vergelijkbaar met een ziekenfonds voor archeologische kosten. Tot nu toe werd er nog geen solidariteitsfonds opgericht en besteedde de Overheid in 2019 dus **0 euro** subsidies hieraan.

De Overheid is verder verantwoordelijk voor de kosten van synthese-onderzoek. Dit is diepgaander onderzoek, waarvan de kosten niet op schouders van de initiatiefnemers kunnen vallen. De initiatiefnemers betalen om de archeologie te 'ontruimen', niet om er onderzoek op te laten doen. In 2019 werd er 1 miljoen euro vooropgesteld voor synthese-onderzoek en effectief **961.778 euro** in totaal aan zes projecten besteed. Het doel van deze subsidie is kenniswinst. Deze synthese-projecten zijn voor de gehele archeologische sector, zowel de archeologiebedrijven als de wetenschappelijke instellingen en (boven)lokale overheidsdiensten waarbij samenwerking sterk wordt aanbevolen (Ribbens & De Grootte, 2020).

² In dit geval heeft het vooronderzoek reeds genoeg archeologisch materiaal opgeleverd voor kennispotentieel. Er hoeft geen extra materiaal meer verzameld te worden via opgraving. Enkel het reeds opgeleverde materiaal dient verder verwerkt te worden (Ribbens & De Grootte, 2020).

2.3.3 Archeologische stakeholderkritieken op de sector

De meeste archeologische kritieken op de werking van de Vlaamse commerciële archeologie zijn terug te vinden in het document 'verslag van de hoorzitting over archeologie'. De aanleiding van deze hoorzitting is de evaluatie van het Onroerenderfgoeddecreet in 2017.

1) Publiekswerking

Maatschappelijk draagvlak is essentieel voor het voortbestaan van de commerciële sector. Volgens Johan Hoorne, commercieel archeoloog, ontsluit het decreet archeologische publiekswerking niet genoeg. Hierbij neemt HERITA, een middenveldorganisatie verantwoordelijk voor Onroerend Erfgoed, haar functie niet goed op. Het beleid voorziet ook geen inhoudelijk of financieel kader voor bottom-up initiatieven. Er is verder een blinde vlek in het decreet voor de rol van de vrijwilligers in de archeologie. Hiervoor zijn geen kaders voorzien (De Bethune & Van Werde, 2017).

2) Kennispotentieel

Wim De Clercq, professor archeologie, geeft aan dat aanpassingen aan het archeologisch beleid een lineaire impact hebben op het kennispotentieel. Zo werd in 2017 de oppervlaktecriteria versoepeld in de wetgeving, waardoor er minder terreinen in aanmerking komen voor archeologisch onderzoek. Daardoor worden heel wat interessante sites niet archeologisch onderzocht, omdat ze onder de oppervlaktecriteria vallen. Verder geeft hij aan dat de datawinst nog niet omgezet is in kenniswinst. Daarbij geeft hij aan dat de kwaliteit van de data soms ondermaats is (zie hieronder). Deze data vormt nochtans de bouwstenen van het archeologisch synthese-onderzoek (De Bethune & Van Werde, 2017).

3) Kwaliteitsmanagement

Het is problematisch dat de initiatiefnemers geen baat hebben bij de kwaliteit van het archeologisch project, maar enkel baat hebben bij snelheid en prijs. Er ontbreekt volgens Wim De Clercq wetenschappelijke begeleiding om de juiste keuzes te maken op het terrein. Verder geeft hij aan dat de universiteiten vragende partij zijn om het Agentschap Onroerend Erfgoed de kenniscriteria hoger te leggen en archeologen te begeleiden naar een betere kwaliteit via opleiding (De Bethune & Van Werde, 2017).

2.3.4 Evaluatie van het stakeholdermanagement in de Vlaamse archeologie

1) Stakeholdermanagement

Er is geen literatuur beschikbaar over de stakeholders en hun belangen en bezorgdheden in de Vlaamse commerciële archeologische sector behalve het document: Input derden bij de evaluatie van de onroerenderfgoedregelgeving (Agentschap Onroerend Erfgoed, 2017). Hierbij werd bij voor de evaluatie van het Onroerenderfgoeddecreet in 2017 aan 13 instanties input en advies gevraagd over de archeologieregelgeving. Dit document zal als secundaire bron gebruikt worden in het kwalitatief luik van het onderzoek.

Er is slechts één stakeholdergroep die actief aan stakeholdermanagement doet en dat is het Kabinet voor Onroerend Erfgoed in verband met het archeologisch beleid. Deze informatie is echter niet gepubliceerd en werd verkregen via persoonlijke communicatie met Raf Ribbens. Dit komt verder aan bod in hoofdstuk 4.

2) Beleidsliteratuur

Wat betreft het archeologisch beleid is volgende thesis voorhanden: Ruben Van Doorslaer, *Politiek en archeologie: een studie van het beleid omtrent archeologisch erfgoed in Griekenland en in Vlaanderen uit 2019*, promotor Prof. dr. Roald Docter en co-promotor Prof. dr. Jean Bourgeois aan de UGent. Dit werk houdt meer een observatie en analyse van de Vlaamse archeologie in dat dat het focust op stakeholdermanagement in het archeologisch beleid. De thesis bevat wel interviews met experts uit de archeologische wereld. Deze interviews zullen als secundaire bron gebruikt worden in het kwalitatief luik van het onderzoek.

3) De burger

Voor de stakeholdergroep 'de burger' zijn er twee richting-aangevende documenten.

Allereerst bestaat er de thesis van Lien Van der Dooren, *De Beeldvorming van Archeologie in Vlaanderen. Casestudy: Oost-Vlaanderen' uit 2013*, promotoren Prof. Dr. Wim De Clercq en Gertjan Plets aan de UGent.

Er dient wel opgemerkt te worden dat dit werk én enkel focust op Oost-Vlaanderen én dateert uit 2013, waardoor het dateert van voor de implementatie van de archeologische wetgeving uit 2013.

Een tweede werk over het perspectief van de burger is het onderzoeksrapport over draagvlak voor onroerend erfgoed in Vlaanderen van het Agentschap Onroerend Erfgoed:

Vanhaevere, I. (2019). "Onroerend erfgoed vanzelfsprekend? Hoe groot is het draagvlak voor onroerend erfgoed in Vlaanderen?", *Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed* 132.

Dit onderzoeksrapport focust niet enkel op archeologie, maar wel op alle vormen van onroerend erfgoed (bouwkundig, landschappelijk en archeologische erfgoed). Bijgevolg heeft zuivere archeologie geen groot aandeel in het rapport (Vanhaevere, 2019).

4) Conclusie

Aangezien er zo weinig bronnen voorhanden zijn over stakeholdermanagement in de Vlaamse archeologische sector, zal het onderwerp geëxtrapoleerd worden naar Europees niveau in de volgende sectie.

2.4 Extrapolatie: stakeholdermanagement in de Europese archeologische sector

2.4.1 Introductie

Hoewel er veel literatuur is over het fenomeen van commerciële archeologie (Dumoule, 2012; Kristiansen, 2009; Van Den Dries, 2011), blijft de informatie over stakeholdergroepen in de commerciële archeologie en hun belangen beknopt. Er wordt vaak het woord 'stakeholders' aangehaald, maar meestal worden deze stakeholders niet gedefinieerd, laat staan uiten wat hun belangen zijn (Novaković et al., 2016). Verder worden er ook geen stakeholdertheorieën toegepast (bijvoorbeeld de stakeholdertheorieën die toegelicht worden in Friedman en Miles (2006)).

Het meest relevante werk over stakeholdermanagement is de 'proceedings' van het internationaal congres in Lissabon (Portugal) in 2015: *When Valletta meets Faro. The reality of European archaeology in the 21st century*. De 'proceedings' zijn onderverdeeld in drie secties: 'setting the scene', 'balancing stakeholders' en 'assuring quality' (Florjanowicz, 2016).

In de sectie 'balancing stakeholders' staan de verschillende stakeholdergroepen in de Europese preventieve archeologie en hun verwachtingen centraal. Het artikel dat het meest concreet de stakeholders en hun belangen onder de loep neemt is: "Balancing stakeholders in the Netherlands. A plea for high-quality municipal archaeology" van Dieke Wesselingh (Wesselingh, 2016). Hoewel het artikel de Nederlandse commerciële archeologie beschrijft, is deze beschrijving zoals aangegeven in het artikel *grosso modo* toepasbaar in veel delen van Europa (ook in Vlaanderen). In diezelfde sectie 'balancing stakeholders' komt ook een artikel van Monique van den Dries aan bod (van den Dries, 2016) over archeologisch kwaliteitsmanagement en de tevredenheid van de verschillende stakeholders in commerciële archeologie in Europa. Zij spreekt hier niet over stakeholders, maar over 'user groups'.

In totaal zijn er vier verschillende stakeholdergroepen in de Europese preventieve archeologie:

- **De autoriteiten:** De autoriteiten worden opgedeeld volgens drie niveaus: nationaal, regionaal en/of lokaal niveau. In het artikel van van den Dries (2016) komt de nationale overheid aan bod. In het artikel van Wesselingh (2016) komt de lokale overheid aan bod. De regionale overheden komen niet aan bod.
- **Projectontwikkelaars:** Particulieren, bedrijven, organisaties, overheden *etc.* die een project op poten willen zetten en bijgevolg volgens het Valletta verdrag aansprakelijk zijn voor de kosten van archeologisch onderzoek tijdens het proces (Wesselingh, 2016).
- **De archeologen:** Commerciële archeologen, archeologen die werken voor de overheid of elke andere type van archeologen. Zij kunnen eventueel beleidsadvies geven en voeren de archeologische trajecten uit.
- **Het publiek (*sensu lato*):** de initiatiefnemers, de lokale bevolking, schoolkinderen of het grote publiek (Wesselingh, 2016).

2.4.2 Identificatie van de belangen van de stakeholders

2.4.2.1 De autoriteiten

Nationale overheden hebben volgens van den Dries (2016) volgende belangen:

- 1) De constructiewerken kunnen doorgaan zonder onverwachte kosten en vertragingen;
- 2) Kennis moet teruggegeven worden in ruil voor de investeringen in archeologisch onderzoek. Het gaat over de waarde voor de maatschappij: culturele educatie, toerisme, participatie bij culturele activiteiten *etc.* hebben een grote impact op socio-economische ontwikkeling.

Van den Dries (2016) geeft aan dat over het algemeen nationale overheden³ vrij te tevreden zijn over archeologisch onderzoek gebaseerd op het verdrag van Malta. Archeologie wordt opgenomen in de ontwikkelingsplannen, *in situ* preservatie is gebruikelijker geworden en er zijn voldoende financiële middelen door het principe van 'de-verstoorder-betaalt'.

Anderzijds haalt ze aan dat overheden minder tevreden zijn over het feit dat:

- 1) De kwaliteit van het archeologisch onderzoek soms ondermaats is;
- 2) Er niet genoeg kwaliteitscontrole is;
- 3) De focus op kenniscreatie ontbreekt;
- 4) De archeologische resultaten te weinig vertaald worden naar het publiek.

Wat betreft de lokale overheden geeft Wesselingh (2016) aan dat het doel van de lokale overheden is om een kwalitatieve leefomgeving te creëren voor inwoners en tegelijkertijd het cultureel erfgoed te waarborgen. Wanneer de lokale overheden verantwoordelijk zijn voor archeologie, dienen zij beslissende keuzes maken voor verschillende stakeholders. Een voorbeeld hiervan is de bouw van een ondergrondse parking op een terrein met archeologie. Het bouwen van de parking zou een vernietiging van het archeologie erfgoed *in situ* betekenen. De vraag is dan welke gewichten er moeten worden toegekend aan het creëren van een aangename leefomgeving met genoeg parkeerplaats versus het waarborgen van archeologisch erfgoed *in situ*?

2.4.2.2 Projectontwikkelaars

Van den Dries (2016) maakt de opmerking dat de initiatiefnemers de gebruikersgroep zijn waarvan het minst over geweten is. Er wordt weinig gesproken over hen in publicaties. Vanuit stakeholdermanagement is dit problematisch, aangezien zij wel bestempeld kunnen worden als een belangrijke stakeholdergroep. Van den Dries merkt op dat veel archeologen niet zo geïnteresseerd zijn in de initiatiefnemers en hun niet zien als partners in een 'joint venture'.

Projectontwikkelaars hebben volgende belangen:

- 1) Zij willen voornamelijk weten wat ze moeten verwachten. Zij willen niet voor verrassingen komen te staan door onnodige of onvoorziene kosten of vertragingen. Transparantie in de processen is hierbij heel belangrijk (van den Dries, 2016).
- 2) Zij willen graag een vorm van opbrengst zien voor hun investeringen in archeologie zodat de investering de moeite waard was. Wanneer archeologisch onderzoek nodig is, willen zij hiervoor overtuigende argumenten horen (van den Dries, 2016; Wesselingh, 2016).

³ Op basis van rapporten van Zweden, Ierland, Nederland, referenties zie van den Dries (2016).

Er zijn weinig studies beschikbaar over de tevredenheid van de initiatiefnemers. Er is een studie uit Londen uit 2001 die aangeeft dat grote initiatiefnemers over het algemeen niet enthousiast zijn om de financierende instantie van het archeologisch onderzoek te zijn, maar dat er weinig tegenstand is tegen de visie dat archeologie een legitieme dienst is. Het is verder interessant dat deze grote ontwikkelaars de directe kosten van het archeologisch onderzoek minder relevant vonden en meer bezorgd waren over onvoorziene vertragingen. Er was ook bezorgdheid over het verlies aan oppervlakte zoals bijvoorbeeld bij het niet meer kunnen bouwen van kelders/parkings om zo het archeologisch erfgoed in *situ* te laten zitten (Corporation of London, 2001).

Tot slot geeft van den Dries (2016) aan dat in Nederland er een gebrek is aan maatschappelijke valorisatie. Ontwikkelaars zijn vaak niet overtuigd dat het archeologisch onderzoek nuttig is, omdat ze zelf maar een klein deel bijdragen. Zij gaven aan dat archeologie geen directe commerciële waarde creëerde voor hun eigen firma's. Het bewaren van archeologisch erfgoed als onderdeel van commerciële ontwikkeling werd niet gezien als relevant.

2.4.2.3 Archeologen

Het doel van archeologie is om onderzoek uit te voeren om kennis te creëren over het verleden. Archeologen willen betekenisvol onderzoek uitvoeren op basis van geformuleerde onderzoeksvragen. Hierbij hebben zij volgende belangen (van den Dries, 2016):

- 1) De eerste vereiste is de voorziening van degelijk archeologisch onderwijs.
- 2) De tweede vereiste is dat archeologen voor elkaar kwalitatieve producten zoals rapporten, documentatie, synthesewerk *etc.* moeten voorzien.
- 3) De derde vereiste is dat er voldoende tijd en geld moet zijn om data te verzamelen en analyses uit te voeren.

Commerciële archeologen hebben bijkomende commerciële belangen zoals uit de kosten komen en competitieve belangen naar andere archeologische firma's toe. Archeologen die advies geven bij archeologisch beleid of projecten hebben er belang bij om in een zo vroeg mogelijk stadium van de beleids- of projectvorming betrokken te worden (Wesselingh, 2016).

Er zijn maar weinig rapporten beschikbaar over de tevredenheid van archeologen over eigen sector. De evaluatie van DISCO (Discovering the Archaeologists of Europe) surveys uit 2013–2014 toont aan dat werkgevers in de archeologische sector vaak niet tevreden zijn over de kennis en vaardigheden van hun werknemers, ondanks dat deze werknemers meestal beschikken over een bachelorsdiploma. Verder zijn er te weinig extra trainingen beschikbaar voor archeologen (Odgaard *et al.*, 2014).

Archeologen klagen over slechte kwaliteit van archeologische rapporten en dat deze rapporten niet altijd toegankelijk zijn, een fenomeen dat eerder al benoemd werd als 'grey literature'. Tot slot wordt er een tekort aan synthese-onderzoeken vastgesteld (van den Dries, 2016).

2.4.2.4 Het publiek

Het is belangrijk om te beseffen dat het publiek geen entiteit is met gedeelde belangen. Het publiek dient opgedeeld te worden in verschillende subgroepen. Verder is er geen consensus wat 'public benefit' is in archeologie en hoe het operationeel gemaakt kan worden (van den Dries, 2016).

Het belang van het publiek is dat zij een interessant verhaal willen horen over het verleden: wat hebben de archeologen gevonden? Op welke manier hebben zij het verleden gereconstrueerd? Wat kunnen we leren van het projecten? Is de hoeveelheid geld en tijd die aan projecten besteed wordt gerechtvaardigd? Sommige groepen willen graag betrokken worden tijdens projecten, terwijl andere groepen pas betrokken willen worden nadat het project uitgevoerd is (Wesselingh, 2016).

De tevredenheid van het publiek beïnvloedt de tevredenheid van de autoriteiten. Zonder publieke ondersteuning is er geen politieke ondersteuning. Het publiek laat ook veel minder snel haar stem horen in vergelijking met het ontwikkelaars of de autoriteiten. Een manier om te meten hoe tevreden de stakeholdergroep is, is via het aantal bezoekers van musea en monumenten en participatie in erfgoedactiviteiten. Van den Dries (2016) geeft aan op basis van de 'Eurobarometer over toegang tot cultuur en participatie' de interesse bij mensen om een historisch(e) monument of site te bezoeken minder groot is dan vroeger (resultaten van 2007 ten opzichte van 2013). De voornaamste reden hiervoor is een gebrek aan tijd en interesse. De kost daarentegen vormt in de meeste gevallen geen probleem.

Naast de publicaties van Wesselingh (2016) en Van den Dries (2016) zijn er nog twee type documenten beschikbaar over het standpunt van de burgers.

1) Publicatie van NEARCH, een overkoepelend Europees project, dat focust op publieke participatie in archeologie.

Kajda *et al.* (2018) "Archaeology, Heritage, and Social Value: Public Perspectives on European Archaeology", *European Journal of Archaeology, Cambridge University Press, 21(1), p. 96–117.*

Dit artikel focust op de publieke perceptie van archeologie, de publieke waarde van archeologie en de publieke verwachtingen over archeologie. Er werden 4516 enquêtes afgenomen in negen Europese landen (Kajda *et al.*, 2018).

2) Nationale marktonderzoeken over archeologie uit Nederland

- Sikkema, P. (2016). *Archeologie: Kinderen en jongeren over archeologie, samenvatting.*
- Weijland, V., Boom, K., & van den Dries, M. (2017). *Nationale archeologiedagen. Analyse bezoekersenquête 2016*, Universiteit Leiden.
- Van den Dries, M., Boom, K., & Kramer, R. (2016). "Wij willen meer! Een bezoekersevaluatie van de nationale archeologiedagen", *Vitruvius 27*, p. 5-9.

De meest interessante bevindingen uit de marktonderzoeken van de archeologiedagen zijn dat de respondenten verwachten van archeologische activiteiten dat ze in de eerste plaats educatief zijn. Hierbij is het interactief karakter belangrijk. Vervolgens verwachten de

respondenten dat archeologische activiteiten een 'leuk uitje' zijn en ook kindvriendelijk zijn (van den Dries *et al.*, 2016; Weijland *et al.*, 2017).

Uit het marktonderzoek bij kinderen en jongeren blijkt dat het belangrijk is om de archeologische activiteiten aan te passen op de doelgroep. Wat heel opmerkelijk is aan dit rapport is dat het polst bij de doelgroep wat ze niet leuk vinden. Daarmee wordt archeologie marketingsgewijs als het ware 'marktgericht' in plaats van 'productgericht' met als klemtoon wat de 'consument' wel en niet wil. Zo zijn kinderen en jongeren niet enthousiast over zaken zoals scherven, potten, stenen, gereedschappen, huishoudelijke voorwerpen, beelden, maskers, helmen, oude huizen, bewaard gebleven fundamenten, plattegronden, maquettes of de opgraving zelf. Dit zijn nochtans voorwerpen die archeologen graag laten zien aan het publiek (Sikkema, 2016).

2.5 Evaluatie van de literatuurstudie

Aan de hand van de literatuurstudie werden reeds enkele onderzoeksvragen opgelost. De onderstaande onderzoeksvragen in het rood konden niet beantwoord worden aan de hand van literatuur. Deze onbeantwoorde vragen vormen het uitgangspunt van de case study.

2.5.1 Het stakeholdernetwerk en haar werking

- *Wie zijn de stakeholdergroepen?*
- *Wat de rol van de stakeholdergroepen?*
- *Wat is hun positie (densiteit en centraliteit) in het stakeholdernetwerk?*

De literatuurstudie heeft aangetoond dat er voor Vlaanderen quasi geen stakeholderliteratuur beschikbaar is. Wel was het mogelijk om op basis van de literatuur de Vlaamse stakeholders te identificeren. De stakeholderliteratuur toegepast op de commerciële archeologische sector heeft uitgewezen dat de archeologische bedrijven de rol van centrale speler opnemen en dat het Kabinet de rol van compromiser opneemt (Rowley, 1997).

2.5.2 De belangen van elke stakeholdergroep

- *Wat zijn de belangen en bezorgdheden van elke stakeholdergroep?*
- *Werden de belangen van elke stakeholdergroep evenwichtig uitgebalanceerd bij de archeologische beleidsvorming?*

Op Europees vlak is er wel literatuur beschikbaar over de belangen en tevredenheid van de verschillende stakeholders. Voor Vlaanderen is er een hiaat op dit vlak. Dit zal ingevuld worden op basis van het kwalitatieve onderzoek.

Wat betreft stakeholdermanagement in beleidsvorming is er geen literatuur beschikbaar. Dit zal ook ingevuld worden op basis van het kwalitatieve onderzoek.

2.5.3. De stakeholderproblematieken

- *Welke zaken verlopen conflictueus?*
- *Welke stakeholdergroepen zijn hierbij betrokken?*

Op Vlaams niveau werden kenniswinst, publiekswerking en kwaliteitsmanagement aangeduid als archeologische stakeholderproblematieken. Er werd niet beschreven welke stakeholders hierbij betrokken zijn. Verder blijkt uit Europese literatuur dat voor de initiatiefnemers de kost (en de duur) van archeologisch onderzoek problematisch zijn. In het huidig werk zullen kostenplaatje, kenniswinst, publiekswerking en kwaliteitsmanagement behandeld worden als stakeholderproblematieken.

2.5.4 De relaties en (mogelijke) samenwerkingen

- *Is er mogelijkheid tot samenwerkingen tussen verschillende stakeholdergroepen?*

3. Methodologie

3.1 Datacollectie

Om de onbeantwoorde vragen van de literatuurstudie op te lossen werd er gekozen voor kwalitatief onderzoek. Er werd gekozen voor de formule van een verkennende 'case study'. De studie is cross-sectioneel van aard. De studie onderzoekt de commerciële Vlaamse archeologische sector op het huidige ogenblik. Er werd gebruikt gemaakt van twee type bronnen: primaire en secundaire data.

3.1.1 Primaire data

3.1.1.1 Data selectie

Zoals aangehaald in de inleiding heeft Freija Bornauw dit jaar ook onderzoek verricht over het Vlaams archeologisch netwerk. Freija en ik hebben zowel interviews apart als gezamenlijk afgenomen bij respondenten in het kader van onze onderzoeken. Vervolgens werd alle data gedeeld met elkaar en mocht deze ook gebruikt worden voor analyse (zie tabel 2).

Er werden individuele diepte-interviews afgenomen met stakeholders, die representatief zijn voor de verschillende stakeholdergroepen. De keuze van stakeholders gebeurde in overleg met contactpersonen verbonden aan de vakgroepen Archeologie aan de Vrije Universiteit Brussel (VUB) en de Katholieke Universiteit Leuven (KUL).

De interviews zijn semi-gestructureerd en werden face-to-face ofwel digitaal via platforms zoals Skype, Zoom en Microsoft teams afgenomen (omwille van COVID-19). De interviews werden (al dan niet) opgenomen op toestemming van de respondent in kwestie. Vervolgens werden de interviews getranscribeerd. Er werd geopteerd om de interviews te anonimiseren en de transcripties niet ter beschikking te stellen bij het huidig werk. De archeologische sector is zelfs met anonimisering niet anoniem omwille van de kleine schaal van de sector. Wanneer men dan over probleempunten in de sector of relaties met andere stakeholdergroepen spreekt, is het voor de respondenten belangrijk dat hun woorden niet letterlijk bijgevoegd worden.

De keuze voor semi-gestructureerde interviews berust op het feit dat dit de mogelijkheid laat om met elke participant systematisch de thematieken te exploreren. Er werd gekozen voor de face-to-face formule, aangezien hier een persoonlijk contact is en dit in veel gevallen leidt tot het genereren van interessante en grote stromen data. Het grootste nadeel van de methode is een gebrek aan standaardisatie wat de betrouwbaarheid van de data in gevaar kan brengen (Saunders, Lewis & Thornhill, 2019).

Op de volgende drie bladzijden bevindt er zich een uitgebreid overzicht van de stakeholdergroepen en profielen van de respondenten die bevroegd werden per stakeholdergroep (tabel 2).

Nr. Respondent	Stakeholdergroep	Onderverdeling van de stakeholdergroep	Respondent	interviewer	Datum interview	Lengte van het interview (aantal woorden)
1	1) Commerciële archeologische sector	Archeologische bedrijven	Voorzitter van een koepelorganisatie in de commerciële archeologie en hoofd van een archeologisch bedrijf	Freija en Rosalie	29/01/2020	15.314
2			Hoofd van een archeologisch bedrijf en lid van het Forum Vlaamse Archeologie (FVA)	Freija en Rosalie	26/03/2020	8.118
3			Projectleider bij een archeologisch bedrijf	Rosalie	6/04/2020	4.158
4			Voormalig werknemer bij een archeologisch bedrijf	Rosalie	30/04/2020	2.182
5			Archeoloog bij een archeologisch spin-off bedrijf van een Vlaamse universiteit, die ook assistent archeologie is bij de universiteit in kwestie	Freija	24/03/2020	3.905
6	2) Initiatiefnemers	Particulieren	Lid van co-housing nieuwbouwproject in Gentbrugge	Rosalie	27/04/2020	1.542
7		Agriculturele sector	Juridisch adviseur van de Boerenbond	Rosalie	29/04/2020	Geen toestemming tot opname en transcriptie van het interview

8		Bouwsector	Vastgoedmakelaar uit Brugge	Rosalie	11/06/2020	1.052
9	3) Vlaamse Overheid	Kabinet van de Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed	Voormalig kabinetchef onder Geert Bourgeois (regeerperiode 2014-2019)	Rosalie	25/06/2020	2.776
10		Agentschap Onroerend Erfgoed	Specialist kwaliteitszorg	Freija	12/05/2020	5.411
11			Hoofd van een onderzoeksteam, (gast)professor aan twee Vlaamse universiteiten	Freija	24/03/2020	9.428
12			Hoofd van een onderzoeksteam, gastprofessor aan een Vlaamse universiteit	Freija en Rosalie	5/03/2020	9.428
13		Monumentenwacht Archeologie	Adviseur en monumentenwachter archeologie	Rosalie	12/06/2020	2.542
14		Provinciale overheden, archeologen en musea	Geen respondenten	/	/	/
15		4) Lokale autoriteiten	Stedelijke en gemeentelijke overheden/ Intergemeentelijke archeologische diensten (IAD), onroerend erfgoeddiensten	Stadsarcheoloog	Freija	4/06/2020
16	Stadsarcheoloog			Rosalie	28/04/2020	5.122
17	Erfgoedconsulent			Freija	5/05/2020	5.686

		(IOED) en intercommunale				
18	5) Vlaamse universiteiten	Universiteit A	Professor archeologie aan een Vlaamse universiteit	Freija	27/05/2020	6.060
19		Universiteit B	Professor archeologie aan een Vlaamse universiteit	Freija en Rosalie	3/03/2020	5.717
20		Universiteit C	Professor archeologie aan een Vlaamse universiteit, ook actief in de archeologische LRD-divisie van de universiteit	Freija en Rosalie	5/02/2020	7.505
21			Professor archeologie aan een Vlaamse universiteit, ook actief in de archeologische LRD-divisie van de universiteit	Freija	10/03/2020	9.590
22			Professor archeologie aan een Vlaamse universiteit	Freija	28/05/2020	6077
23	6) De burger	De Vlaamse burgers	Geen respondenten	/	/	/

Tabel 2: Overzicht van de respondenten met korte toelichting per stakeholdergroep

Aangezien tabel 2 heel gedetailleerd is, geeft tabel 3 beknopt mee welke grote stakeholdergroepen en substakeholdergroepen bevroegd zijn en dus bijgevolg vertegenwoordigd zijn in het huidige werk. Provinciale overheden, archeologen en musea en de Vlaamse burger werden doorstreept, aangezien er voor deze stakeholdergroepen geen respondenten bevroegd werden (zie opmerkingen).

Stakeholdergroep	Onderverdeling per stakeholdergroep
1) Commerciële archeologische sector	- archeologische bedrijven
2) Initiatiefnemers	- particulieren - Agriculturele sector - bouwsector
3) Vlaamse Overheid	- Kabinet - Monumentenwacht Archeologie - Provinciale overheden, archeologen en musea
4) Lokale diensten	- Stedelijke en gemeentelijke overheden - Intergemeentelijke archeologische diensten (IAD) - onroerend erfgoeddiensten (IOED) - intercommunale
5) Vlaamse Universiteiten	- Katholieke Universiteit Leuven - Universiteit Gent - Vrije Universiteit Brussel
6) De burger	- De Vlaamse burgers

Tabel 3: Overzicht van de stakeholdergroepen en onderverdeling per stakeholdergroep

3.1.1.2 Interviewvragen

Volgende vragenlijst werd opgesteld. De stakeholderproblematieken (kostenplaatje, kenniswinst, publiekswerking en kwaliteitsmanagement) kwamen telkens op de semigestructureerde manier aan bod doorheen de verschillende secties van de interviews.

Positionering van de respondent

- Wat is je dagelijks takenpakket?
- Welke bezorgdheden heb je op dit moment/voor de toekomst van de commerciële archeologische markt?

Relaties

- Hoe ervaar je de relatie met ... op het veld, op operationeel vlak en op strategisch vlak?
 - Archeologische bedrijven
 - Burgers
 - Agentschap Onroerend Erfgoed
 - Kabinet Onroerend Erfgoed
 - Academische archeologen
- Hoe belangrijk is deze relatie voor jou?
- Wat is jouw betrokkenheid in deze relatie?

Praktijk

- Kan je een (eigen) project aanhalen waar de relaties tussen de stakeholders niet optimaal verliepen?
 - Wat was jouw rol in het project?
 - Hoe hebben bepaalde stakeholdergroepen het proces positief/negatief beïnvloed?

Beleidsalternatieven

- Hoe kan voor jou de huidige wetgeving omtrent archeologie verbeterd worden?
- Hoe ziet de archeologische wetgeving in een ideaal scenario zonder invloed van politieke partijen er voor jou uit?

3.1.1.3 Opmerkingen

Er moet opgemerkt worden dat er geen respondent geïnterviewd werd voor de stakeholdergroep: Provinciale overheden, archeologen en musea. Binnen de Vlaamse wetgeving werd de rol van de provinciale diensten sterk teruggedraaid afgelopen jaren en bijgevolg speelt deze onderverdeling van de stakeholdergroep een minder grote rol in het huidig werk.

Verder is er ook een hiaat voor de stakeholdergroep: de Vlaamse burger. Er heeft geen contact plaatsgevonden met de Vlaamse burgers zelf. Dit is gebeurd uit praktische overweging, aangezien een bevraging bij de burgers het onderzoek te extensief zou maken binnen het kader van de masterthesis. Er vond wel een gesprek plaats met Timothy Desmet, professor Marketing aan de VUB, om te bespreken hoe de relatie tussen de archeologische wereld en de Vlaamse burger bevorderd kan worden. Vervolgens nam ik ook deel aan een rondetafelgesprek met academici van de VUB en de UGent over publieke archeologie, georganiseerd door Fien Danniau, postdoctoraal onderzoeker in de digital humanities aan de UGent.

Daarnaast moet er opgemerkt worden dat de betrouwbaarheid van het onderzoek een moeilijk punt is. Allereerst is er sprake van een 'researcher bias' (Saunders, Lewis & Thornhill, 2019). Ik ben zelf archeoloog van opleiding en had voor het onderzoek reeds achtergrondkennis over het onderwerp. Verder zijn er vertrekkende vanuit 'het eigen netwerk' ook meer archeologische respondenten geïnterviewd. Het was moeilijker om representatieve respondenten voor de stakeholdergroep 'initiatiefnemers' te vinden mits het interpersoonlijk contact ontbrak.

Vervolgens is er sprake van een 'participant bias'. Respondenten geven hierbij valselijk positieve antwoorden, aangezien ze vrezen dat hun anonimiteit in het gedrang zal komen (Saunders, Lewis & Thornhill, 2019). In de formule van face-to-face interviews met de archeologische sector is de kans groot dat deze vorm van bias zich voorgedaan heeft.

3.1.2 Secundaire data

3.1.2.1 Data selectie

Naast primaire data die bekomen werd uit de diepte-interviews, werd er ook gesteund op secundaire data. Volgens Saunders, Lewis en Thornhill (2019) kan secundaire data naast primaire data geanalyseerd worden om bijkomende kennis, interpretaties of conclusies mee op te nemen (Bishop & Kuula-Luumi 2017; Bulmer *et al.* 2009). Het grootste nadeel van de secundaire data is dat de secundaire data verzameld werd om andere redenen dan de objectieven van de huidige studie en daarmee dus niet volledig inhoudelijk volstaat voor de huidige studie (Denscombe, 2017).

Concreet gaat het over volgende documenten voor volgende stakeholdergroepen:

Agentschap Onroerend Erfgoed en academische archeologie Uitgeschreven interviews over het politiek beleid van archeologie met Wim De Clercq (professor archeologie aan de Universiteit Gent), Luc Bauters (erfgoedconsulent van de provincie Oost-Vlaanderen), Raf Ribbens (beleidsmedewerker van het Agentschap Onroerend Erfgoed) en Werner Wouters (erfgoedconsulent kwaliteitszorg en afstemming van het Agentschap Onroerend Erfgoed). Deze interviews zijn afkomstig uit de masterscriptie van Ruben Van Doorslaer: Politiek en archeologie: een studie van het beleid omtrent archeologisch erfgoed in Griekenland en in Vlaanderen uit 2019 onder promotor Prof. dr. Roald Docter en co-promotor Prof. dr. Jean Bourgeois aan de Universiteit Gent (UGent).

– verwijzing in de analyses: Van Doorslaer *et al.* (2019).

Initiatiefnemers en archeologische bedrijven Het document 'Input derden bij de evaluatie van de onroerenderfgoedregelgeving' bij het evaluatierapport van het Onroerenderfgoeddecreet uit 2017. Deze bijlage bundelt insteken van verschillende stakeholdergroepen waaronder de Boerenbond, de Strategische Adviesraad Ruimtelijke Ordening-Onroerend Erfgoed, de Vlaamse Ondernemers in Archeologie, het Vlaams netwerk van ondernemingen vzw *et cetera*.

– verwijzing in de analyses: Agentschap Onroerend Erfgoed (2017).

3.2 Dataverwerking

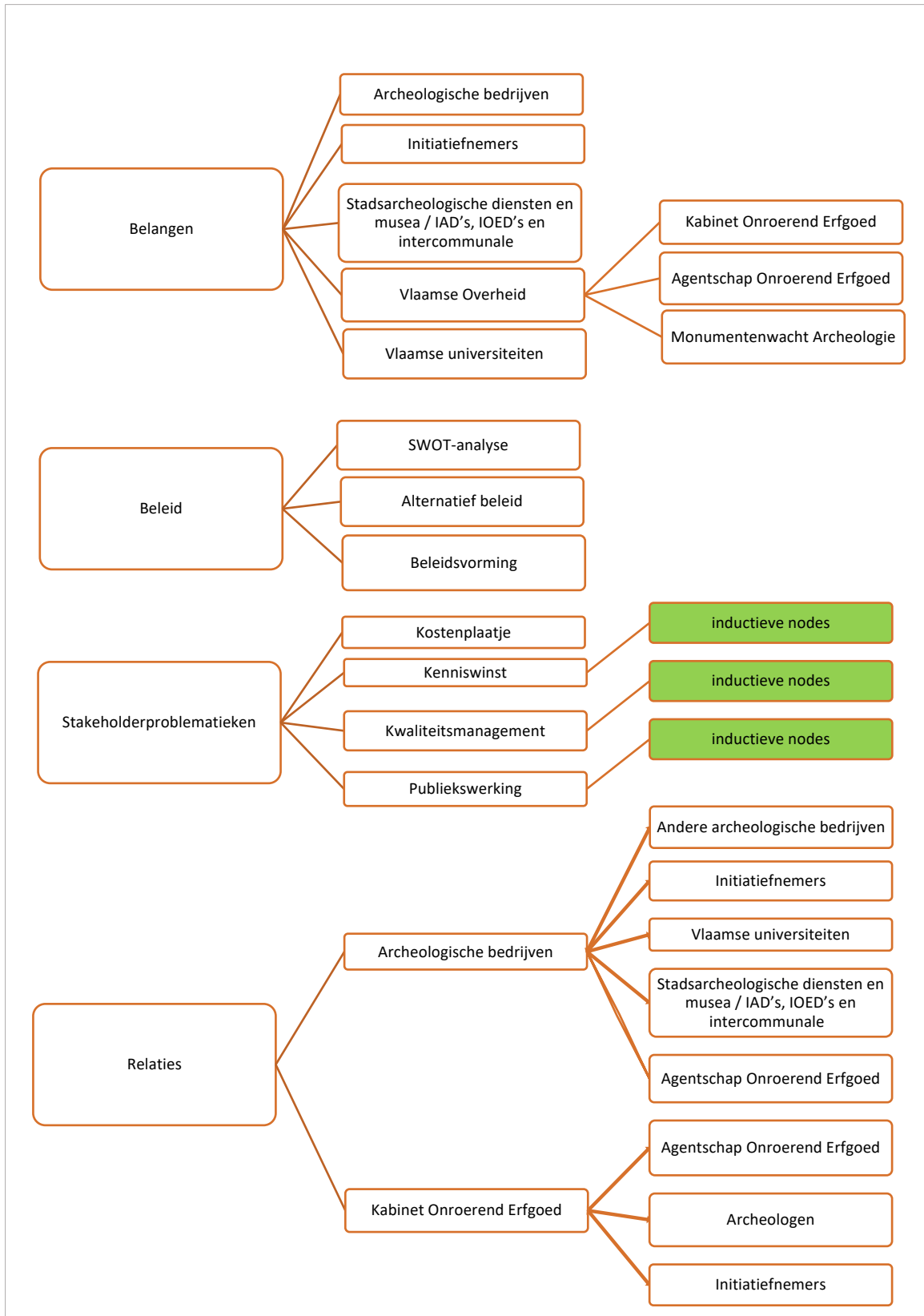
3.2.1 Software

De interviews werden opgenomen (indien er toestemming van de respondent was) en getranscribeerd. Daarna werden zowel de primaire als de secundaire data, die volledig tekstueel waren, verwerkt met de software 'NVivo 12'. In April 2020 volgde ik een drie-daagse cursus 'Qualitative Data Analysis with NVivo' georganiseerd door Statistics Research Centre Flanders Training Network for Methodology and Statistics (FLAMES), een Vlaams interuniversitaire organisatie voor statistiek om mij in te werken in het coderen van kwalitatieve data en het gebruik van het programma 'Nvivo 12'.

3.2.2 Codeerkader

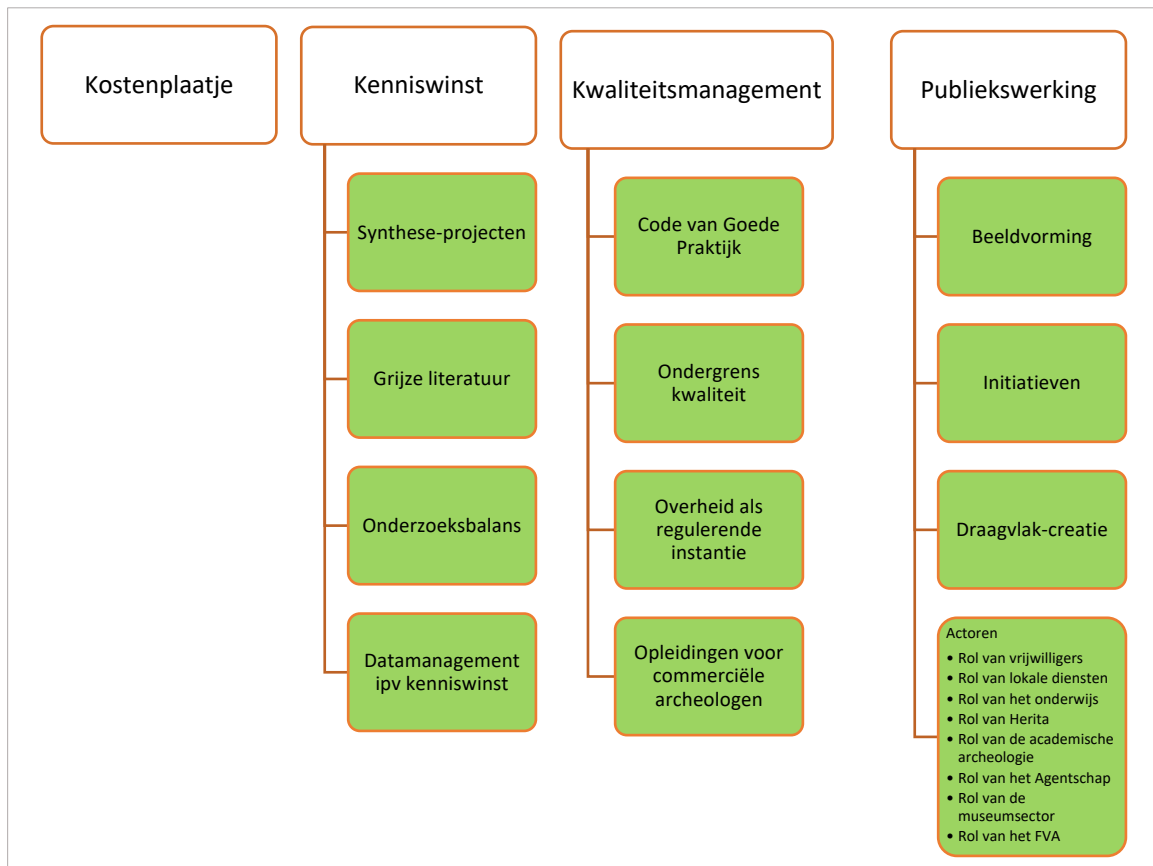
Het codeerkader is deductief opgesteld op basis van de literatuurstudie (Figuur 6). Deductieve codes worden 'a priori' codes genoemd (Saunders, Lewis & Thornhill, 2019). Deze codes zijn aangegeven in het oranje. Er is echter ook een deel van het codeerkader dat inductief is, namelijk de stakeholderproblematieken (Figuur 7). Op basis van de literatuur werd er gekozen om kostenplaatje, kenniswinst, kwaliteitsmanagement en publiekswerking te behandelen. Tijdens het coderen werden er inductief nodes gecreëerd om de informatie per problematiek te structureren. Voor 'kostenplaatje' werd er geen onderverdeling gemaakt. Deze codes zijn aangegeven in het groen.

3.2.2.1 'A priori' codes

Figuur 6: Codeerschema 1: Overzicht van de deductieve codeercodes

3.2.2.2 Labels afkomstig van de onderzoeker

Figuur 7: Codeerschema 2: Focus op 'stakeholderproblematieken' uit codeerschema 1: Overzicht van de inductieve nodes

4. Case study

4.1 De belangen

4.1.1 Archeologische bedrijven

Voor commerciële archeologen is het hebben van **deontologische vrijheid** belangrijk. Zij willen kwalitatieve data aanleveren. Een tweede belang is het **commerciële belang** (Respondent 20, academische archeologie/commerciële archeologie). Dit houdt in dat zij financieel gezond willen blijven en dat zij dienen te concurreren met andere archeologische bedrijven op de markt. De archeologische prijszetting is een belangrijke factor om te kunnen concurreren.

Deontologische vrijheid en commerciële belang zijn tegenstrijdig van aard. Wanneer de prijs naar omlaag gaat, zal in veel gevallen ook de kwaliteit omlaag gaan. Elke archeologische firma balanceert deze twee belangen op een andere manier uit. Respondent 2 (commerciële archeologische sector) geeft aan dat hij met zijn archeologisch bedrijf soms onder de marktprijs gaat, wanneer ze een site vanuit deontologisch standpunt zelf willen opgraven. Respondent 4 (commerciële archeologische sector) daarentegen geeft aan dat haar werkgever van het archeologisch bedrijf de prijs soms ver boven de marktprijs opdreef, wanneer hij wist dat andere archeologische bedrijven niet met de initiatiefnemer in kwestie in zee wilden gaan.

Een derde belang is de **justificatie van de commerciële archeologische sector**. Deze sector bestaat door overheidsregulering. Sommige archeologen vrezen voor veranderingen in het beleid waardoor de commerciële markt kan krimpen of verdwijnen. Om dit te voorkomen hebben de archeologische bedrijven er baat bij dat **deze sector rendeert via kenniswinst en publiekswerking** (Respondent 1 & 2, commerciële archeologische sector)

4.1.2 Initiatiefnemers

De initiatiefnemers worden opgedeeld in: bouwsector, agriculturele sector en particulieren wat betreft de belangen (Respondent 1, commerciële archeologische sector). **Kostprijs en de duur** zijn hun grootste prioriteiten (Respondent 1, commerciële archeologische sector; respondent 6 & 8, initiatiefnemer; respondent 16, stadsdienst archeologie; Agentschap Onroerend Erfgoed, 2017). De bouwsector en de agriculturele sector zijn bezorgd dat ze de kosten niet kunnen doorrekenen aan de eindconsument en tegelijk competitief kunnen blijven, vb: consumenten die een nieuwbouwwapartement kopen van een bouwheer (Respondent 9, Kabinet Onroerend Erfgoed).

Verder geeft respondent 16 (stadsdienst archeologie) aan dat de duur van de archeologische werken (tijdens de vergunningsfase en uitvoeringsfase) vaak belangrijker is voor grote initiatiefnemers, aangezien de ontwikkelprocessen vertragen vaak een hogere prijs heeft dan de prijs van de archeologische werken.

Naast kostprijs en duur wil deze groep **transparantie en voorspelbaarheid** (Respondent 7 & 8, initiatiefnemer) Zij willen de nodige budgetten en tijd kunnen inplannen voor

archeologische werken. Zullen ze enkel een archeologienota moeten incalculeren of een dure en tijdrovende opgraving? Commerciële archeologen geven aan dat zij een betere graad van transparantie en voorspelbaarheid kunnen geven wanneer zij zo vroeg mogelijk in de ontwikkelprocessen betrokken worden (Respondent 16, stadsdienst archeologie; respondent 20, academische archeologie/commerciële archeologie).

4.1.3 Vlaamse Overheid

Kabinet voor Onroerend Erfgoed

In de eerste plaats hebben zij er belang bij de **politieke agenda van hun partij (NV-A) uit te voeren**. Zij willen de Vlaamse burgers tevreden stellen door een politiek bestek dat vlot verloopt. Zij werken samen met hun administratie, het Agentschap Onroerend Erfgoed, dat het beleid voor het Kabinet voorbereidt. Hun grootste belang is het **evenwichtig uitbalanceren van de belangen van de verschillende stakeholdergroepen**. Deze stakeholdergroepen zijn enerzijds zij die inhoudelijk betrekking hebben bij de wetgeving (alle stakeholdergroepen die in deze thesis aan bod komen), maar anderzijds ook het politieke apparaat (Respondent 9, Kabinet Onroerend Erfgoed).

Agentschap Onroerend Erfgoed

De werking van het Agentschap dient opgesplitst te worden in twee delen. Enerzijds bereiden zij het beleid voor Onroerend Erfgoed voor en anderzijds voeren zij het beleid uit.

Wat betreft beleidsvoorbereiding hebben zij er belang bij om inhoudelijk **sterke beleidsadviezen voor te bereiden** die in de lijn liggen van wat het Kabinet hen als opdracht geeft (Raf Ribbens, persoonlijke communicatie, 2020). Het Agentschap en het Kabinet zouden in theorie op één lijn dienen te zitten wat betreft hun belangen, maar in praktijk zijn de belangen van het Kabinet en het Agentschap niet altijd dezelfde. Het Agentschap legt soms in de beleidsadviezen klemtoon op **archeologische deontologie**, daar waar het Kabinet vervolgens met deze adviezen nog compromissen dient te sluiten met andere politieke spelers en haar eigen politieke agenda wil doordrukken (Respondent 9, Kabinet Onroerend Erfgoed).

Op het uitvoerend gebied is het Agentschap een apparaat dat **instaat voor de kwaliteit** binnen de commerciële archeologische sector. Veel spelers binnen de archeologische wereld rekenen op deze functie van het Agentschap (Respondent 2 & 4, commerciële archeologische sector; Respondent 20, academische archeologie/commerciële archeologie).

Monumentenwacht Archeologie

Net zoals de andere archeologische stakeholdergroepen willen ze **deontologische vrijheid**. De Monumentenwacht Archeologie heeft belang bij **een integrale erfgoedbenadering**. Om dit bereiken verlenen zij adviezen aan eigenaars of beheerders over hun archeologisch erfgoed (Respondent 13, Monumentenwacht Archeologie).

4.1.4 Lokale diensten

Stedelijke en gemeentelijke overheden / Intergemeentelijke archeologische diensten (IAD) / onroerend erfgoeddiensten (IOED) / intercommunale

Zij willen **deontologische vrijheid**. Elke lokale dienst legt eigen klemtonen op de uitvoering van het archeologiebeleid: bepaalde tijdsperiode, bepaalde thema's etc. Vervolgens hebben

ze er belang bij om een archeologisch verhaal tot bij de inwoners te brengen, aangezien de lokale autoriteiten hun opdrachtgevers zijn en zij betaald worden met belastinggeld. Hiervoor doen zij aan **publiekswerking, projecten, collectiebeheer et cetera**. Een tweede belang is **kwaliteitscontrole in de archeologische sector**. Ze opereren als controleorganen voor de naleving van de wetgeving (Respondent 17, Lokale archeologische dienst).

4.1.5 Vlaamse universiteiten

De voornaamste belangen van de Vlaamse universiteiten die een archeologisch departement hebben (KULeuven, UGent, VUB) zijn het **organiseren van een kwalitatieve en aantrekkelijke opleiding archeologie** en het verrichten van **gerenommeerd (inter)nationaal onderzoek** (Respondent 20, academische archeologie/commerciële archeologie).

Verder hebben zij er belang bij dat **de commerciële archeologische sector kwalitatieve data verzamelt en toegankelijk maakt**, waarmee zij eventueel aan de slag kunnen om onderzoek te voeren (Respondent 19, academische archeologie).

4.1.6 Synthesetabel met belangen van elke stakeholdergroep

Stakeholdergroep	Belangen
Archeologische bedrijven	<ul style="list-style-type: none"> • Deontologische vrijheid • Commercieel belang • Justificatie van de commerciële archeologische sector (via kenniswinst en publiekswerking)
Initiatiefnemers	<ul style="list-style-type: none"> • Kostprijs • Duur • Transparantie • Voorspelbaarheid
Kabinet voor Onroerend Erfgoed	<ul style="list-style-type: none"> • Politieke agenda doordrukken • Vlaamse burgers tevreden houden • Evenwichtig uitbalanceren van belangen van verschillende stakeholders
Agentschap Onroerend Erfgoed	<ul style="list-style-type: none"> • Sterke beleidsadviezen voorbereiden • Archeologische deontologie • Kwaliteitszorg
Monumentenwacht Archeologie	<ul style="list-style-type: none"> • Deontologische vrijheid • Integrale erfgoedbenadering
Lokale diensten (Stedelijke en gemeentelijke overheden / IAD's / IOED's / intercommunale	<ul style="list-style-type: none"> • Deontologische vrijheid • Kwaliteitszorg • Publiekswerking
Vlaamse universiteiten	<ul style="list-style-type: none"> • Organiseren van een kwalitatieve en aantrekkelijk opleiding Archeologie voor studenten • (Inter)nationaal onderzoek verrichten • Het beschikken over en toegang hebben tot kwalitatieve archeologische data voor onderzoek

Tabel 4: Overzicht van de belangen per stakeholdergroep

4.2 Het archeologisch beleid

4.2.1 De keuze voor een commercieel systeem: geslaagd of niet?

Er valt heel wat voor te zeggen voor de keuze van de implementatie van het Verdrag van Valletta. In Vlaanderen is er gekozen voor een commercieel systeem. In het literatuurhoofdstuk is er aan bod gekomen dat deze vorm van implementatie enkele problematieken met zich mee brengt. Een wetenschappelijke discipline in een commercieel circuit brengen, kan voor veel archeologen niet door de beugel.

Uit de interviews blijkt dat de keuze van het systeem bij de archeologen wel geaccepteerd wordt. Wanneer er gepolst wordt naar alternatieve beleidsoplossingen, worden er beleidsalternatieven naar voor geschoven, maar blijkt ook al gauw dat deze alternatieven ook problemen met zich meebrengen. Zo wordt er bij het socialistisch systeem, waarbij archeologie volledig op de Overheid valt, aangehaald dat dit systeem niet kunnen voldoen omwille van de grootte van de archeologische markt. Er zouden lange wachtlijsten zijn voor archeologisch onderzoek (Respondent 20, academische archeologie/commerciële archeologie).

Een ander beleidsvoorstel dat naar voor geschoven wordt is het zwaartepunt van archeologie naar het lokaal niveau te brengen. Dit is ook wat Wesselingh (2016) aanraadt. Hier komt kritiek op, aangezien je op die manier archeologie overlaat aan lokale besturen en de kans op cliëntelisme veel groter wordt (Respondent 7, initiatiefnemer; respondent 20, academische archeologie). Per lokaal bestuur kan er een ander en willekeurig beleid gevoerd worden.

Daarnaast verwijzen enkele archeologen nog naar een het systeem van een verplichte taks voor projecten zodat er een gemeenschappelijke pot is (Respondent 1 & 3, commerciële archeologie). De archeologie moet vervolgens aangedreven worden door de staat met een regionale uitvoering (Respondent 3, commerciële archeologie).

Er zijn verschillende archeologen voorstander van het 'Franse systeem'. Daar doet de Overheid het vooronderzoek. Dan wordt er beslist welke maatregelen er worden genomen en dat wordt door de bouwheer betaald. Op die manier kan alles op dezelfde wijze gedaan worden. Het vooronderzoek wordt door een kas betaald. Daar wordt dus ook de particulier ontzien (Respondent 12, Agentschap Onroerend Erfgoed; respondent 15, stadsdienst archeologie; Van Doorslaer et al., 2019).

Er valt dus wat te zeggen over de keuze van het systeem en de tegenstand die het krijgt. Toch geven meerdere respondenten aan dat ze best tevreden zijn met de huidige wetgeving (Respondent 3, commerciële archeologische sector; respondent 11; Agentschap Onroerend Erfgoed; respondent 16; stadsarcheoloog; respondent 20, academische archeologie/commerciële archeologie; Agentschap Onroerend Erfgoed, 2017). De wetgeving draait en ze willen voornamelijk een stabiel beleid zien dat niet continu verandert. Ook respondenten, die niet volledig overtuigd zijn van de keuze van implementatie, erkennen wel dat de regelgeving er in geslaagd is om archeologie structureel in te bedden en de wetgeving een stap vooruit is (Respondent 1 & 3; commerciële archeologische sector). Raf Ribbens

(persoonlijke communicatie, 2020) geeft ook dat dat vanuit regelgeving de commerciële archeologische markt niet zomaar omgegooid kan worden.

Al bij al kan dus geconcludeerd worden dat er wel degelijk discussie is over de keuze voor een commercieel systeem, maar er wordt ook geconstateerd dat er bij een andere implementatie ook nieuwe discussies zou zijn. Dit komt door de uiteenlopende belangen en visies op hoe archeologie moet zijn en welke stakeholdergroepen hun belangen het meest moeten doorwegen (voornamelijk Overheid >> initiatiefnemer versus archeoloog en wie de kosten moet dragen).

4.2.2 Beleidsvorming

Raf Ribbens (persoonlijke communicatie, 2020) geeft aan dat er redelijk veel en frequent stakeholders betrokken zijn in vergelijking met sommige andere regelgevingen. Achter de selectie van de stakeholders zat geen doorgedreven analyse, maar een overheidsagentschap kent wel de sector en weet wie er direct en indirect belang heeft bij de nieuwe wetgeving.

Er werden stakeholders betrokken vanuit drie invalshoeken bij de vorming van de huidige archeologiewetgeving:

- Op vraag van het Agentschap, veelal in opdracht van de minister en zijn kabinet
 - **De klankbordgroep Malta: Archeologische sector, bouwsector en de overheid** gaven knelpunten aan, formuleerden voorstellen en dienden als klankbord
 - **De interdepartementale werkgroep archeologie in 2011: alle Vlaamse Agentschappen die betrokken worden bij ontwikkelingsprojecten van projectontwikkelaars** werden samengeroepen (bv. agentschap Natuur en Bos, de Vlaamse Waterweg, departement Onderwijs, Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen, enz.). Zij moesten bekijken wat de impact ging zijn wat betreft kostprijs en doorlooptijd van projecten.
 - Bij het opmaken van de Code van Goede Praktijk in 2014-2015 werd de **archeologische sector in deelgroepen (archeologische bureaus, gemeentelijke en intergemeentelijke archeologen, natuurwetenschappers, metaaldetectoristen, conservatoren en depots, universiteiten et cetera)** geconsulteerd om feedback te geven op de Code.
- Verplichte betrokkenheid vanuit het regelgevingsproces
 - Volgende actoren formuleerden officiële adviezen voor de onroerenderfgoedregelgeving: **De strategische adviesraad ruimtelijke ordening – onroerend erfgoed (SARO), de Sociaal-economische Raad van Vlaanderen (SERV), de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen (KCML), de MINA-raad (Milieu en Natuur), de adviesraad cultuur, jeugd, media, sport (CJSM).**
- Op eigen initiatief van stakeholdergroepen
 - **Stakeholdergroepen zoals de Boerenbond, federatie van ontginners, Vlaamse Confederatie Bouw (VCB) et cetera.**
 - Er is veelal een overlap van de stakeholdergroepen in deze sectie met de organisaties die officiële adviezen verzorgen (vb: De Boerenbond heeft een vertegenwoordiger in de SARO), maar het verschil is dat hier stakeholdergroepen autonoom contact zoeken met het Kabinet. Het Kabinet is niet verplicht om in te

gaan op deze verzoeken, maar dit soort verzoeken en documenten geven wel aan of er draagvlak is voor de voorgestelde regelgeving.

Raf Ribbens geeft aan dat stakeholdermanagement voor het Agentschap Onroerend Erfgoed uitdagend is, aangezien de stakeholders niet altijd een onderscheid maken tussen het Agentschap en het Kabinet. Het is niet het Agentschap dat beslist over de regelgeving, maar wel de politieke verantwoordelijkheden. Een ander lastig aspect was de timing. Het proces van regelgeving verloopt in sommige fases heel traag en in andere fases heel snel. Het was niet altijd gemakkelijk om alle stakeholders tijdig te informeren en te consulteren op de juiste momenten (Raf Ribbens, persoonlijke communicatie, 2020).

Op basis van deze informatie kan er geconstateerd worden dat er uitvoerig aan stakeholdermanagement gedaan is geweest voor de beleidsvorming. Veel stakeholdergroepen zijn betrokken geweest in de beleidsvorming en de het archeologisch beleid kent reeds een lang voortraject alvorens de inwerkingtreding in 2016. Wel moet er opgemerkt worden dat respondent 16 (stadsarcheoloog) aangeeft dat hij erg teleurgesteld was er geen rol was voor de stadsdiensten Archeologie bij de beleidsvorming. Enkel de erkende onroerend erfgoedgemeentes werden gevraagd.

4.2.3 Uitbalanceren van belangen van stakeholders

4.2.3.1 Gedifferentieerde stakeholdergroepen

Respondent 9 (Kabinet Onroerend Erfgoed) geeft mee dat de belangen van de stakeholdergroepen uitbalanceren niet gemakkelijk was. De verschillende stakeholdergroepen hebben de wetgeving niet met applaus onthaald. Het grootste probleem in het uitbalanceren van de belangen van de stakeholdergroepen is dat de belangen binnen bepaalde stakeholdergroepen niet rechtlijnig zijn. Zo geeft Respondent 9 (Kabinet Onroerend Erfgoed) dat de archeologische sector intern niet goed georganiseerd is.

Ook Raf Ribbens geeft aan dat bij adviezen, consultaties, informatierondes, inspraakmomenten *etc.* er tegengestelde belangen meespeelden binnen eenzelfde stakeholdergroep. Net zoals Respondent 9 (Kabinet Onroerend Erfgoed) aangeeft dat je niet met dé archeoloog aan tafel kan zitten, geeft Raf Ribbens aan dat dé initiatiefnemer ook niet bestaat. Zo hebben een bouwpromotor en een aannemer niet per se dezelfde belangen (Raf Ribbens, persoonlijke communicatie, 2020).

Het Kabinet en het Agentschap hebben zich voor de regelgeving dan ook genoodzaakt gezien om een rechte lijn te trekken in een gedifferentieerd landschap. Respondent 9 (Kabinet Onroerend Erfgoed) geeft aan dat hij van mening is er in geslaagd te zijn in het uitbalanceren van de belangen van de stakeholdergroepen. Hij meent dat het beste bewijs hiervoor is dat aangezien de regelgeving al een paar jaar stand houdt, dat er gesteld kan worden dat iedereen redelijk tevreden is.

4.2.3.2 *Inspraak of zeggenschap*

Uit veel interviews kwam naar voor dat het Agentschap en het Kabinet wel input vragen van de verschillende stakeholdergroepen, maar dat er heel weinig mee wordt gedaan effectief (Respondent 2 & 5, commerciële archeologische sector; respondent 13, Monumentenwacht Archeologie). Raf Ribbens (persoonlijke communicatie, 2020) geeft aan dat zij telkens getracht hebben om de stakeholders te duiden hoe er met de input omgegaan werd. Tijdens dit proces begrepen de stakeholdergroepen niet altijd dat inspraak niet gelijk is aan zeggenschap over de regelgeving. Hij schuift hiervoor twee verklaringen naar voor:

- Er kan inspraak gevraagd worden aan de stakeholders, maar **zeggenschap blijft bij de politieke instanties liggen**. Hierbij is het ook frappant dat Respondent 9 (Kabinet Onroerend Erfgoed) aangeeft dat het Agentschap zelf niet altijd tevreden was met hoe bepaalde beleidsadviezen terugkwamen van de politieke tafel. Het is vervolgens ook niet gemakkelijk voor het Agentschap om terug met de stakeholdergroepen aan tafel te gaan zitten, omdat de stakeholdergroepen soms vergaten dat het Agentschap zelf geen zeggenschap had (Raf Ribbens, persoonlijke communicatie, 2020).
- **Regelgeving moet ook bepaalde regels volgen**: Zo geeft Raf Ribbens (persoonlijke communicatie, 2020) aan dat: een bestaande commerciële markt niet zomaar verboden kan worden om vervolgens het onderzoek terug naar de Overheid te trekken; archeologische subsidies en premies niet zomaar uitgekeerd kunnen worden vanuit begrotingsprincipes.

4.2.3.3 *De drukkingsgroepen: Wie heeft de touwtjes in handen?*

Respondent 20 (academische archeologie/commerciële archeologie) geeft aan dat het huidige bestel doorgevoerd is op basis van politieke motivaties. De commerciële sector staat ten dienste van de bouwsector. Hij meent ook dat je bij aanpassingen van de wetgeving merkt er politieke druk is om de economische sector te dienen. Of een staat kiest voor een socialistisch of kapitalistisch systeem hangt af van het politiek bestel per staat. Respondent 20 (academische archeologie/commerciële archeologie) heeft gelijk dat een commerciële sector aansluit bij NVA-wetgeving daar waar een socialistische implementatie aansluit bij de visie van andere partijen.

Daarnaast is er ook nog de drukkingskracht van de bouwsector. Dit is moeilijk in kaart te brengen. In 2017 werd het Onroerenderfgoeddecreet geëvalueerd. Hiertoe behoorde een bevraging van derden over archeologie zoals aangehaald in de literatuurstudie. Vlaamse Ondernemers in Archeologie (VONA), Boerenbond, Vlaams netwerk van ondernemingen (Voka), Vereniging van de Vlaamse Provincies (VVP), Departement Mobiliteit en Openbare Werken (MOW), Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG), Vlaamse Strategische Adviesraad (SARO), Vlaamse Confederatie Bouw (VCB) *etc.* gaven hun input over de archeologische wetgeving. Na 2017 zijn onder andere volgende aanpassingen gebeurd aan de wetgeving:

- **Gedifferentieerde archeologische erkenning met twee types van archeologen**
 - Dit komt tegemoet aan vraag van archeologen en initiatiefnemers, omdat de regels voor een erkenning redelijk streng waren. Type 1 moet voldoen aan genoeg veldervaring mits soepele opvolging en type 2 moet enkel beschikken over een

- diploma als archeoloog. Zo zijn er meer erkende archeologen beschikbaar waardoor de archeologische trajecten sneller uitgevoerd kunnen worden.
- **Bekrachtiging van de archeologienota's en nota's door het Agentschap of IOED's wordt vervangen door een meldingsplicht.**
 - o Het afschaffen van de bekrachtiging betekent een tijdswinst van minimum drie weken. Dit is voordelig voor de projectontwikkelaars (Agentschap Onroerend erfgoed, 2017)
 - **Oppervlaktecriteria buiten archeologische zones worden verhoogd van 3000m² naar 5000m².**
 - o Dit is een maatregel om tegemoet te komen aan de initiatiefnemers (Respondent 9, Kabinet Onroerend Erfgoed)

Deze aanpassingen tonen dat de stakeholdergroepen input mochten geven en er in de bovenstaande gevallen ook aanpassingen gebeurden op basis van deze input. Het toont ook dat er rekening gehouden wordt met de input van verschillende stakeholdergroepen. De aanpassingen liggen wel in de lijn van wat respondent 20 (academische archeologie/commerciële archeologie) aangeeft dat veel van de aanpassingen de bouwsector ten goede komt. Voornamelijk het verhogen van de oppervlaktecriteria kon rekenen op heel wat ophef onder archeologen. Een artikel uit De Morgen geeft aan dat archeologen denken dat de overheid 'gezwicht' is voor lobbywerk vanuit de bouw- en landbouwsector (Verberckmoes, 2018). Dit wordt ook een paar keer vermeld in interviews (Respondent 2 & 3, commerciële archeologische sector). Het artikel geeft ook aan dat de Boerenbond dat ontkent (Verberckmoes, 2018). Respondent 7 (initiatiefnemer) bevestigt dat de Boerenbond niets te maken heeft met deze aanpassing. Respondent 9 (Kabinet Onroerend Erfgoed) daarentegen geeft aan dat de initiatiefnemers (Boerenbond niet specifiek genoemd) verschillende verzoeken deden bij het Kabinet zoals het verzoek om landbouwgebieden vrij te stellen van regelgeving of het verspoelen van oppervlaktecriteria.

De bouw- en de landbouwsector staan bekend als sectoren waarbinnen er twee types van lobbywerk plaatsvindt. Allereerst zijn er de 'public affairs officials'. Zij doen het officiële lobbywerk. Ze geven ook interviews en doen aan schadebeperking over bepaalde onderwerpen in de sector. Vervolgens is er nog een tweede categorie. Dit zijn lobbyisten die niet veel op camera komen. Over deze groep is heel weinig geweten (lobbyist voor de Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, die anoniem wil blijven, persoonlijke communicatie, 2020). Het kan dus goed zijn dat er achter de schermen wel lobbywerk plaatsvond, alleen is het moeilijk om dat ook aan te tonen. Respondent 2 (commerciële archeologische sector) geeft aan dat de differentiatie binnen de bouwsector ook meespeelt op welke manier er druk wordt gezet door initiatiefnemers. De bouwheren oefenen druk uit op het hoogste niveau, de verkavelaars oefenen voornamelijk druk uit op het gemeentelijk niveau en de individuele opdrachtgevers kunnen meestal niets doen.

In een artikel van de Standaard geeft Geert Bourgeois, minister van het Kabinet voor Onroerend Erfgoed (regerperiode 2014-2019), aan dat hij de bezorgdheden over de versoepeling van de wetgeving uit de archeologische sector begrijpt, maar dat het Kabinet een evenwicht moet zoeken tussen enerzijds bouwsector, landbouw en particulieren en het archeologisch erfgoed anderzijds. Dat er kritiek komt van beide kanten is volgens hem het teken dat het Kabinet een evenwicht gevonden heeft (Van Diepen, 2017).

4.2.4 Conclusie

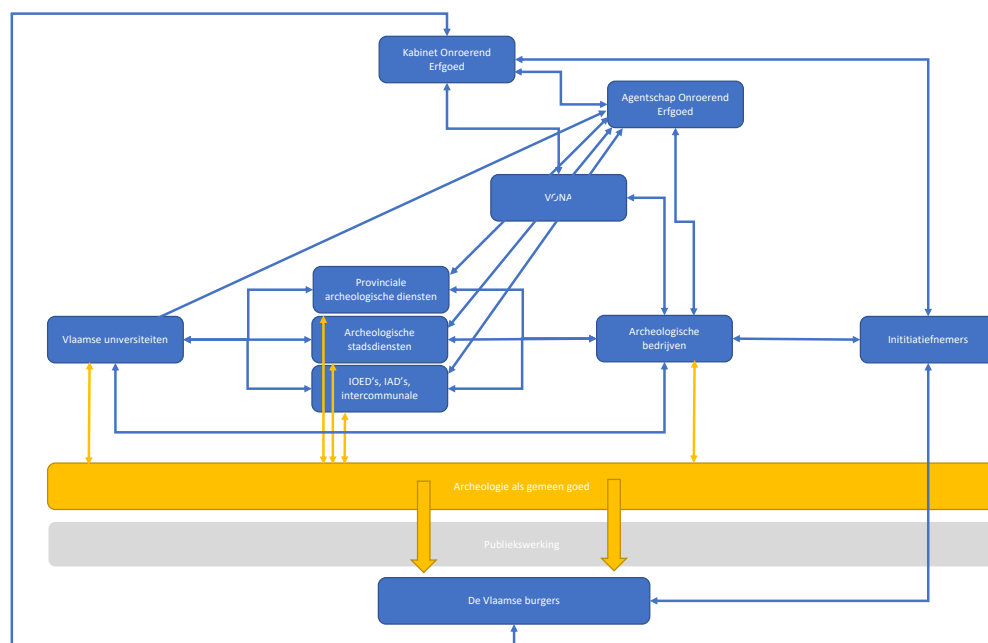
Over het beleid kunnen volgende conclusies getrokken worden:

1) De keuze voor een commercieel systeem is niet unaniem gemaakt. Ze is voornamelijk politiek geweest en kan op heel wat commentaar rekenen. Toch zou elke andere vorm van implementatie ook op discussie stuiten. Verder wordt de wetgeving wordt op veel vlakken positief onthaald, aangezien ze archeologie qua wetgeving mee op de kaart zet: verankering van het archeologisch traject in de ruimtelijke wetgeving als sterkste punt.

2) Er is uitvoerig stakeholdermanagement geweest bij de beleidsvorming. Daarbij is het wel frappant dat stakeholders het gevoel hebben dat er niet naar hen geluisterd wordt. Dat is volgens het Agentschap te wijten aan de verwarring van stakeholders dat inspraak niet meteen zeggenschap is.

3) Tot slot vinden er hoogstwaarschijnlijk effectief lobbypraktijken plaats door grote initiatiefnemers, maar de archeologische spelers lobbyen even goed via VONA bijvoorbeeld. Het enige verschil is dat de archeologische actoren minder drukingskracht hebben.

4.3 Stakeholderrelaties en stakeholderframework

Figuur 8: Herhaling van de figuur van het archeologisch stakeholdernetwerk gebaseerd op Rowley (1997), bron: Rosalie Hermans

4.3.1 De archeologische bedrijven als centrale speler in het stakeholdernetwerk

4.3.1.1 De relaties

1) Tussen archeologische bedrijven

(Geen wettelijk verplichte relatie). In eerste instantie zijn de archeologische bedrijven concurrenten van elkaar. Er is echter genoeg archeologisch werk op de markt en dat maakt dat er minder competitiedrang is (Respondent 22, academische archeologie). Verder zijn archeologische bedrijven enorm gedifferentieerd wat betreft hun werking. Werken ze in één regio of in meerdere regio's? Er is expertise over een bepaalde tijdsperiode of thema in het bedrijf? Hoeveel mensen zijn er tewerk gesteld? Dat maakt dat bij bepaalde projecten archeologische bedrijven wel eens contact opnemen met andere archeologische bedrijven voor zaken zoals extra werkrachten of expertise (Respondent 2, commerciële archeologische sector). Zolang de marktomstandigheden optimaal zijn en er genoeg archeologisch werk is, kunnen we dus spreken van goede samenwerkingen.

Anderzijds dient er wel vermeld te worden dat de belangen van de archeologische bedrijven, het deontologisch belang en het commercieel belang in het bijzonder, per archeologisch bedrijf anders uitgebalanceerd zijn. Dat maakt dat sommige bedrijven meer inzetten op scherpe prijzen, daar waar andere bedrijven meer inzetten op kwalitatief werk verrichten. Respondent 20 (Academische archeologie/commerciële archeologie) geeft aan dat dit ervoor zorgt dat sommige archeologische bedrijven onderling niet overeen komen met elkaar.

2) Archeologische bedrijven - Initiatiefnemers

(Wettelijk verplichte relatie). De relatie tussen archeologische bedrijven en initiatiefnemers verloopt over het algemeen vlot. Grote initiatiefnemers komen vaak terug bij dezelfde archeologische bedrijven voor nieuwe opdrachten, omdat ze tevreden zijn over werk dat geleverd is (Respondent 20, academische archeologie/commerciële archeologie). De archeologen proberen ook mee te denken met de initiatiefnemers. Hoe vroeger archeologen betrokken zijn in de ontwikkelprocessen, hoe meer input de archeologen aan de initiatiefnemers kunnen geven wat beiden ten goede komt. De geïnterviewde initiatiefnemers waren in de meeste gevallen ook positief over de samenwerking met de archeologische bedrijven. Er was juist één geval negatieve ervaring, waarbij een bouwheer een slecht contact had gehad met het archeologisch bedrijf dat een vooronderzoek uitvoerde en vervolgens adviseerde om het hele terrein te onderzoeken, ook al waren volgens de bouwheer geen aanwijzingen die erop wezen dat dit wenselijk was (Respondent 8, initiatiefnemer). Of deze opmerking al dan niet terecht is, wordt niet verder op ingegaan. Er kan wel geconstateerd worden dat dergelijke opmerking aansluit bij het belang van de initiatiefnemers om zo een hoog mogelijke graad aan transparantie en voorspelbaarheid te krijgen in de archeologische processen.

Verder gaf een voormalig werknemer van een archeologisch bedrijf aan dat het bedrijf misbruik maakte van initiatiefnemers (zoals bijvoorbeeld grote bedrijven die een wijk bouwden, geen particulieren) door te veel kosten aan te rekenen. Het archeologisch bedrijf in kwestie was vaak het laatste redmiddel voor deze ontwikkelaars, aangezien andere archeologische bedrijven niet voor deze initiatiefnemers wilden werken (Respondent 4, commerciële archeologische sector).

3) Archeologische bedrijven - Stadsarcheologische diensten en musea / IAD's, IOED's en intercommunale

(Geen wettelijk verplichte relatie). Respondent 1 (commerciële archeologische sector) geeft aan dat zijn archeologisch bedrijf het heel belangrijk vindt om met de lokale diensten een goede band te onderhouden en dat dit wettelijk ook verplicht mag worden. De lokale diensten kunnen meer inzetten op bepaalde zaken zoals publiekswerking dan de archeologische bedrijven.

Tussen de archeologische bedrijven en de stadsdiensten zien we een structurele samenwerking. Respondent 16 (stadsdienst archeologie) geeft aan dat de stadsarcheologen het volledige traject van vooronderzoek doen voor de groep Gent (vb: wegenwerken) en vervolgens worden de gebouwen of gronden doorverkocht aan de private partners. Dan gaan de projecten naar de archeologische bedrijven. Wanneer de stadsdienst projecten heeft die te groot zijn, doen zij beroep op een archeologisch bedrijf en werken zij samen aan deze projecten. De meerwaarde in het contact zit hem in de wisselwerking geeft Respondent 16 (stadsdienst archeologie) aan. De archeologische bedrijven hebben vaak de nieuwste technologieën, die zorgen voor een efficiënte werking. De archeologische stadsdienst brengt dan weer archeologische expertise met zich mee.

Respondent 3 (commerciële archeologische sector) geeft mee dat ze meestal contact opneemt met de lokale diensten in verband met publiekswerking omtrent commerciële

opgravingen, omdat deze diensten op de hoogte zijn van op welke manier er aan publiekswerking gedaan kan worden, zoals bijvoorbeeld via lokale tijdschriften.

4) Archeologische bedrijven - Vlaamse universiteiten

(Geen wettelijk verplichte relatie). De relatie tussen de universiteiten en de archeologische bedrijven is een heikel punt. Er is een groot verschil tussen commerciële en academische archeologen. Dit is geen nieuw gegeven uit de interviews. Carver (2011) kaart dit reeds aan. Onderstaande figuur toont het verschil tussen beide sectoren (figuur 9). Daar waar commerciële archeologen de initiatiefnemers als financierder hebben, hebben de academische archeologen wetenschappelijke instellingen en fondsen als financierder. Van de commerciële archeologen wordt verwacht dat ze aan 'cultural resource management' doen. De klemtoon ligt hierbij op de bewaring en de archivering van het archeologisch erfgoed. De academische archeologen volgen een wetenschappelijk programma en zetten in op analyses uitvoeren en wetenschappelijke output.

Dat de relatie een heikel punt is komt voornamelijk door de werking van de commerciële sector en de problematieken die deze sector met zich meebrengt. Zo vormt de kwaliteit van de archeologische data een probleem (zie verder bij stakeholderproblematieken) (Respondent 20, academische archeologie/commerciële archeologie).

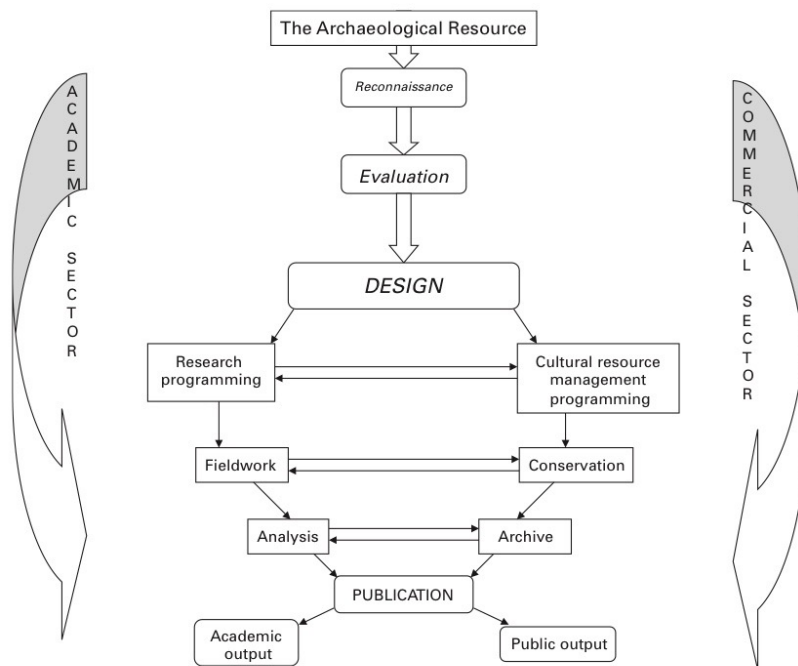

FIGURE 14.18 Archaeological investigation – the process (author).

Figuur 9: Het verschil tussen de academische en de commerciële archeologische sector. Bron: Carver (2011)

De wankel relatie wordt het best geïllustreerd door het feit dat de UGent haar studenten verbiedt om stage te lopen bij archeologische bedrijven. Wim De Clercq, professor van de UGent, vindt dat sommige archeologische bedrijven wél kwalitatief werk leveren, maar

andere bedrijven totaal niet en dat ze daarom beslist hebben om één lijn hierin te trekken en de studenten geen stage te laten lopen bij deze bedrijven. Zo kunnen studenten het veldwerk niet verkeerd aangeleerd krijgen (Wim De Clercq, persoonlijke communicatie, 2019).

Toch zijn er wel enkele vormen van samenwerkingen. Respondent 2 (commerciële archeologische sector) geeft aan dat er contact is met de periodespecialisten. Periodespecialisten komen kijken op de commerciële opgravingen en soms worden zij ook ingeschakeld al dan niet tegen betaling om materiaal te bekijken. Verder geeft deze respondent aan dat er een bepaalde blik is van de academische wereld op de commerciële wereld. Er wordt aangenomen dat de commerciële archeologen inferieur zijn aan de academische archeologen. Wim De Clercq, professor aan de UGent bevestigt dat er geen structurele samenwerking is met privébedrijven, omdat het twee verschillende werelden zijn (Van Doorslaer *et al.*, 2019).

Een tweede vorm waarbij een vorm van samenwerking plaatsvindt, zijn de synthese-onderzoeken. Hierbij wordt samenwerking tussen archeologiebedrijven, wetenschappelijke instellingen en overheidsdiensten sterk aangeraden. Daar kan momenteel nog niet veel over gezegd worden, aangezien 2019 pas het eerste jaar is waarin deze synthese-onderzoek plaatsvonden en nog niet afgerond zijn. Wim De Clercq stelt voor om naar de toekomst toe een inventaris te maken van wat er loopt van wetenschappelijk onderzoek op de universiteiten. Dan kunnen er lacunes aangeduid worden. Deze lacunes kunnen dan opgevangen worden door deze synthese-onderzoeken. Wim de Clercq ziet hier een optie tot samenwerken, maar voorlopig blijft dit uit (Van Doorslaer *et al.*, 2019).

Tot slot zijn er enkele actoren en organisaties die zowel behoren tot de academische als de commerciële archeologie. Zo zijn er verschillende professoren of doctorandi in de academische wereld die ofwel parttime in de commerciële sector werken ofwel te werk gesteld zijn geweest (zie hoofdstuk 3: profielen van de respondenten). Zowel de KULeuven als de Universiteit Gent hebben respectievelijk een LRD-divisie, archeoWorks (KUL), en een spin-off, GATE (UGent). Dit maakt dat de kloof tussen beide sectoren minder groot, al blijft het wel beperkt.

5. Archeologische bedrijven - Agentschap Onroerend Erfgoed

(Wettelijk verplichte relatie). De relatie tussen de commerciële archeologen en het Agentschap als kwaliteitsbewaker is niet optimaal. Er komen veel frustraties vanuit de commerciële sector (respondent 20, academische archeologie/commerciële archeologie). Respondent 2 (commerciële archeologische sector) geeft aan dat het Agentschap wispelturig is. Het contact hangt af van erfgoedconsulent tot erfgoedconsulent. Hij zegt dat erfgoedconsulenten soms het eigen beleid proberen te omzeilen voor opdrachtgevers. Zo heeft hij het al meegemaakt dat de erfgoedconsulent, nota bene de actor die instaat voor kwaliteitsmanagement, aangaf dat hij flexibel moest en keuzes moest maken in het voordeel van de initiatiefnemer. Hij geeft aan dat, wanneer hij het advies van de erfgoedconsulent in kwestie zou opvolgen, hij een probleem zou krijgen met zijn erkenning als archeoloog. Een andere commerciële archeoloog geeft dan weer aan dat het contact met de erfgoedconsulenten heel vlot verloopt (Respondent 3, commerciële archeologische sector).

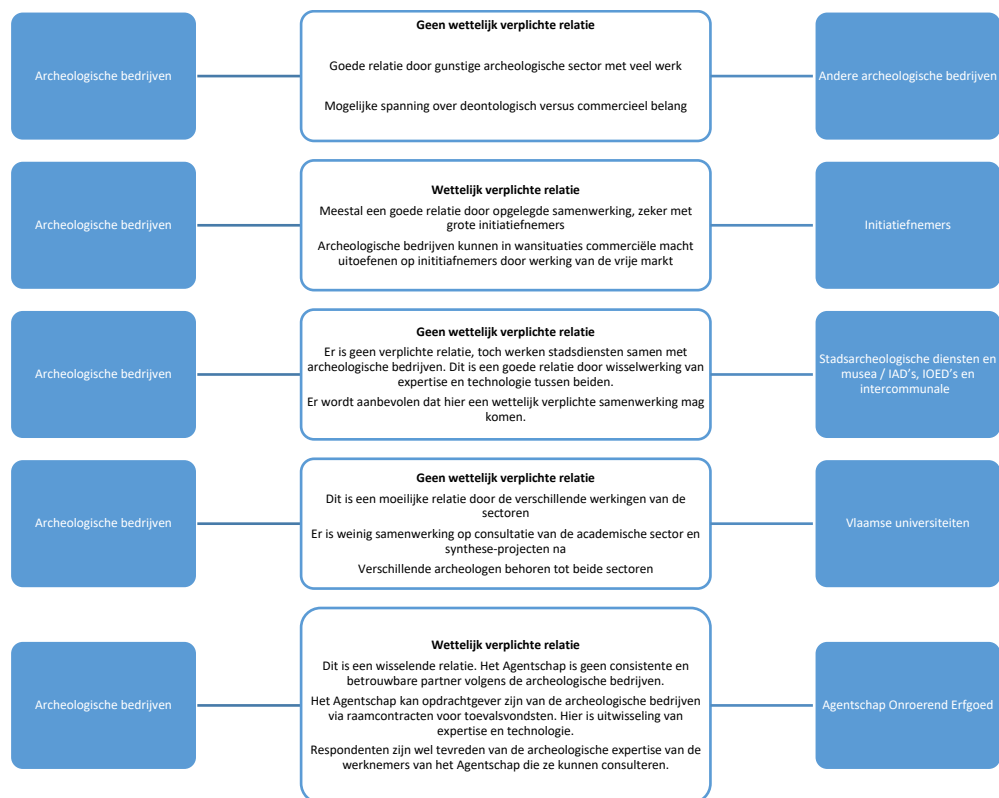
Archeologen uit de commerciële sector hebben frustraties over slechte communicatie vanuit het Agentschap en richtlijnen die continu veranderen, zoals bijvoorbeeld de verplichte aankoop van elektronisch materiaal door archeologische bedrijven dat ook heel snel weer afgeschafte wordt (Respondent 2, commerciële archeologische sector).

Respondent 12 (Agentschap Onroerend Erfgoed) geeft aan dat er vanuit het Agentschap raamovereenkomsten zijn met de commerciële sector voor het opgraven van toevalsvondsten. Hij meent dat de deze samenwerking interessant is, aangezien er een wederzijdse kennisoverdracht is. Qua interpretaties is het Agentschap veel sterker dan de bedrijfswereld, maar op technisch vlak, zoals automatisering en bepaalde onderzoeksmethodes, staat de bedrijfswereld veel verder.

Respondent 4 (commerciële archeologische sector) vindt dat de wetenschappelijke archeologen bij het Agentschap heel aanspreekbaar zijn vanuit de commerciële sector en dat het Agentschap graag archeologische expertise deelt. Zij is tevreden van de relatie.

4.3.1.2 Synthesetabel van de relaties van de archeologische bedrijven

Onderstaande tabel bevat een synthese van het bovenstaande onderdeel over de relaties tussen de archeologische bedrijven en de andere stakeholdergroepen (Figuur 10).

Figuur 10: Synthesetabel van de aard van de relaties tussen de archeologische bedrijven en andere stakeholdergroepen

4.3.2 Het Kabinet als compromiser

4.3.2.1 De relaties

1) Kabinet - Agentschap Onroerend Erfgoed

(Wettelijk verplichte relatie). Voor de relatie tussen het Agentschap en het Kabinet is het belangrijk om ook de interne werking van het Agentschap te kennen. Het organogram van de organisatie toont dat dat drie afdelingen zijn: informatie en communicatie, onderzoek en bescherming en beheer. Vervolgens zijn er ook de diensten: staf en secretariaat en erfgoedbeleid (Agentschap Onroerend Erfgoed, s.d. -c). Respondent 12 (Agentschap Onroerend Erfgoed) geeft aan dat er vanuit de afdeling onderzoek en beheer andere visies kunnen zijn op het erfgoedbeleid dan vanuit de dienst beleid zelf. Verder geeft hij ook aan dat het Agentschap voornamelijk focust op bouwkundig erfgoed en dat het Agentschap minder sterk gericht is op archeologie. Bij de hoogste regionen van het Agentschap zijn momenteel ook geen archeologen aangesteld. Het zijn ook meestal de hoogste regionen die contact hebben met het Kabinet. Dit komt archeologie niet ten goede.

Respondent 1 (commerciële archeologische sector) geeft aan dat er wantrouwen is tussen het Kabinet en het Agentschap. In principe zou het Agentschap op dezelfde lijn als het Kabinet moeten zitten. In realiteit is dit niet altijd zo. Respondent 9 (Kabinet Onroerend Erfgoed) verduidelijkt dat de belangen van het Agentschap en het Kabinet niet noodzakelijk dezelfde zijn. Zo geeft hij aan dat voor het tot stand komen van het Onroerenderfgoeddecreet er compromissen gesloten dienden te worden met andere politieke partners. Dit stuitte op onbegrip van het Agentschap, dat een zuivere lijn wilde aanhouden. Toch geeft hij aan dat al bij al de samenwerking wel goed verliep.

2) Kabinet - De archeologen

Respondent 9 (Kabinet Onroerend Erfgoed) geeft aan dat vanuit de politiek de relatie met de archeologen moeilijk was, omdat de archeologische sector een gedifferentieerde sector is en zij ook niet met dé archeoloog aan tafel konden gaan zitten.

“De sector was niet altijd even goed georganiseerd. Er waren een paar grote spelers, die hun eigen lijn trokken. Verder waren er kleinere eenmansbedrijven. Het lijkt me een klein, conflictueus veld te zijn. Archeologen onder elkaar spreken niet altijd dezelfde taal. Je hebt de archeologen die voor steden en gemeenten werken. Zij hebben het decreet niet altijd positief gezien. Er was een discussie of zij een erkenning konden krijgen, aangezien zij al lang geen terreinervaring meer hadden. De erkende archeologen vonden dat dat deze archeologen van steden en gemeenten niet zomaar een erkenning mochten krijgen. Vanuit beleid is het dan niet gemakkelijk om daar een rechte lijn in te trekken.”

Respondent 12 (Agentschap Onroerend Erfgoed) geeft een antwoord vanuit archeologisch standpunt dat in dezelfde lijn ligt. Hij geeft hierbij aan ruziemaken in het DNA zit van de archeologen. Zo weigerden universiteiten eerst om met rapporten van de archeologische bedrijven te werken. Hij geeft aan dat de archeologische kwaliteit aangepakt moet worden, maar dat ook de actoren dichter bij elkaar gebracht dienen te worden. Naar de politiek toe is dit conflictueus gedrag niet goed. De minister kan weinig aanvangen met deze conflicten. De archeologische sector moet eendrachtig zijn.

VONA (archeologische bedrijven)

(Geen wettelijk verplichte relatie). De relatie tussen het Kabinet en de VONA verloopt niet altijd vlot. Respondent 2 (commerciële archeologische sector) geeft aan dat, wanneer hij kijkt naar de regelgeving, hij ziet dat de archeologen niet veel inspraak gekregen hebben. De hoorzitting in de Vlaamse commissie is daar een sprekend voorbeeld van.⁴ Er is geen gevolg gegeven aan de opmerkingen die geformuleerd zijn op de regelgeving. De archeologen vermoedden dat er sprake is van lobbywerk van de initiatiefnemers (Boerenbond, bouwsector) (Respondent 2 & 5, commerciële archeologische sector).

Archeologen op lokaal niveau

(Geen wettelijk verplichte relatie). Respondent 16 (stadsdienst archeologie) geeft aan dat de archeologen van de stadsdiensten bij de beleidsvorming helemaal niet betrokken zijn geweest. De onroerenderfgoedgemeentes zijn wel betrokken geweest. Verder hebben de archeologen op lokaal niveau weinig contact met het Kabinet. Zij hebben wel veel contact met de lokale besturen. Respondent 15 (stadsdienst archeologie) geeft aan dat het stadsbestuur heel ondersteunend is voor archeologie, maar dat hij het wel merkt dat politici een andere agenda hebben die niet altijd verenigbaar is met die van de archeologen.

Academische archeologen

(Geen wettelijk verplichte relatie). Respondent 9 (Kabinet Onroerend Erfgoed) geeft aan dat de academische archeologen misnoegd waren met de nieuwe wetgeving. Uiteindelijk kon er wel een goede relatie opgebouwd worden met een aantal sleutelfiguren zoals Dries Tys (VUB). Een lastig punt is de relatie tussen de academische archeologen, het Agentschap en het Kabinet. Er is vanuit het Kabinet en het Agentschap beslist dat het aandeel wetenschappelijke ontwikkeling bij het Agentschap verkleind zou worden. Dat gaf spanningen met medewerkers van het Agentschap, die zichzelf als wetenschappers beschouwden en een sterke aansluiting hadden bij de academische wereld. Zij vonden daarna weerklank bij een aantal professoren.

Respondent 20 (academische archeologie/commerciële archeologie) geeft aan dat de academische wereld zich beknot voelde door de archeologische wetgeving, onder andere door de Code van Goede Praktijk. De academische archeologen kijken met onbegrip dat de Overheid beperkingen wil opleggen.

FVA

(Geen wettelijk verplichte relatie). Respondent 20 (academische archeologie/commerciële archeologie) geeft aan dat het Forum Vlaamse Archeologie (FVA) voor 2013 nog wou wegen op de politiek⁵, omdat er toen nog geen decreet was. Hij geeft aan dat er een openheid was bij parlementsleden voor archeologie. Respondent 2 (commerciële archeologische sector) vertelt dat het FVA aan een bottom-up werking heeft, aangezien ze bij de hoge beleidsfuncties bij het Kabinet niet kunnen doordringen. Het FVA is wel langs geweest bij het Agentschap. Respondent 2 (commerciële archeologische sector) vindt dat het hoofd van het Agentschap geen visie heeft op draagvlakverbreding en publieksomsluiting. Er is totale incompetentie en onwil is bij de topfuncties bij het Agentschap als het over archeologie gaat.

⁴ zie De Bethune & Van Werde (2017)

⁵ Daarna is het FVA zich meer gaan toespitsen op publiekswerking.

Monumentenwacht

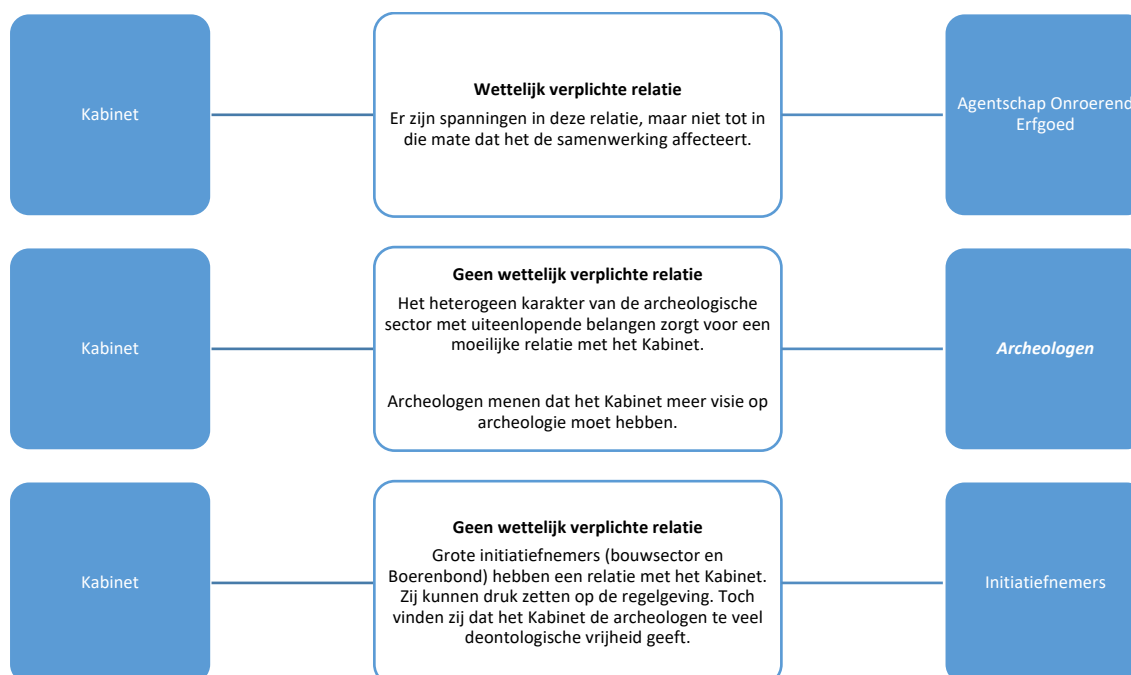
(*Geen wettelijk verplichte relatie*). Respondent 13 (Monumentenwacht Archeologie) vertelt dat Monumentwacht niet veel contact heeft met het Kabinet. Het meeste contact verloopt via het Agentschap. Monumentwacht is één keer op het Kabinet langs geweest. De respondent geeft aan dat hij graag meer visie wil vanuit het Kabinet op hoe de archeologische sector moet opereren en over hoe het middenveld georganiseerd moet worden. Hij geeft aan dat Onroerend Erfgoed maar een klein onderdeel is van een breed kabinet. Toch moet het Kabinet volgens hem meer op het veld proberen komen.

3) Kabinet – Initiatiefnemers

(*Geen wettelijk verplichte relatie, behalve officiële adviezen van actoren bij regelgeving - zie literatuurhoofdstuk*). Respondent 12 (Agentschap Onroerend Erfgoed) geeft aan dat er contact is tussen grote bouwpromotoren en het Kabinet. Zij proberen druk te zetten op het Kabinet, wanneer zij grote archeologische dossiers hebben. Het gaat hier dan over projecten van miljoenen euro's. De verkavelaars hebben meer contact op gemeentelijk niveau. Particulieren hebben geen contact met het Kabinet (Respondent 2, commerciële archeologische sector). Verder is er contact op eigen initiatief van stakeholdergroepen zoals eerder aangegeven in de sectie over het beleid (4.2.2 Beleidsvorming). Er kwam veel ongenoegen van de projectontwikkelaars op het beleid. De bouw- en landbouwsector maakten zich zorgen en hadden onbegrip voor archeologie. Er werd geen data verzameld over de aard van het contact tussen het Kabinet en de initiatiefnemers.

4.3.2.1 Synthesetabel van de relaties van de archeologische bedrijven

Onderstaande tabel bevat een synthese van het bovenstaande onderdeel over de relaties tussen het Kabinet en de andere stakeholdergroepen (Figuur 11).

Figuur 11: Synthesetabel van de aard van de relaties tussen het Kabinet en de andere stakeholdergroepen

4.3.3 Evaluatie van de relaties en het stakeholdernetwerk

4.3.3.1 Centraliteit en densiteit

1) Centraliteit

Dat de archeologische bedrijvende centrale speler in het netwerk zijn, wordt niet enkel bevestigd door de hoeveelheid relaties (wettelijk en niet wettelijk verplicht) in het netwerk in de interviews, maar ook door dat het grootste aandeel van het archeologisch werk verricht wordt door archeologische bedrijven en niet door lokale diensten, de universiteiten of het Agentschap (Ribbens, 2020). De archeologische bedrijven zijn de hoofdspeler wat betreft nieuwe archeologische data.

De centraliteit maakt dat de archeologische bedrijven onder de archeologische stakeholdergroepen het meeste macht hebben. Zo heeft VONA een machtspositie naar het Kabinet toe. Zij vertegenwoordigen de hele commerciële sector. Het FVA, Monumentenwacht, de lokale archeologische diensten en de academische archeologen hebben niet dezelfde positie en grootte in het netwerk. Toch moet dit ook genuanceerd worden, aangezien VONA weinig drukkingskracht heeft op het Kabinet (in tegenstelling tot initiatiefnemers, die een grotere stakeholdergroep zijn).

Dat het Kabinet een centrale rol speelt als compromiser wordt bevestigd in het resultatenonderdeel over het beleid en over de stakeholderrelaties. Bij het onderdeel beleid komt naar voor dat zij de dominante instantie zijn waar de andere stakeholdergroepen bij komen aankloppen om hun belangen gewicht te geven. Dat zij effectief de compromissen moeten maken blijkt uit het ongenoegen van verschillende stakeholdergroepen bij het beleid of aanpassingen aan het beleid.

2) Densiteit

Op basis van de netwerkfiguur uit hoofdstuk 2 werd er berekend dat het archeologische netwerk een densiteit van 64% heeft wat hoog is. Deze hoge densiteit werd bevestigd in de interviews. De relaties tussen verschillende stakeholdergroepen, voornamelijk tussen archeologische actoren, zijn interpersoonlijk van aard. Vb: Academische archeologen die op commerciële opgravingen komen bezoeken, samenwerkingen voor synthese-onderzoeken, contact tussen verschillende lokale diensten. Zoals vermeld in hoofdstuk 2 kan een hoge densiteit ervoor zorgen dat de coördinatie en de communicatie tussen de actoren groeit wat de gedeelde belangen van de actoren ten goede kan komen. De hoge densiteit kan dus een voordeel zijn. In dit geval komt de hoge densiteit de gedeelde belangen van de archeologen, voornamelijk deontologische vrijheid, niet ten goede. Dit komt omdat archeologen zich niet kunnen positioneren als uniforme groep zoals respondent 9 (Kabinet) aangeeft. Hier wordt verder op ingegaan in hoofdstuk 5.

4.3.3.2 *Bruikbaarheid van het framework*

Uit de bevraging naar de relaties blijkt kwam naar voor welke stakeholdergroepen met elkaar een relatie heeft. De antwoorden over de relaties van de respondenten liggen in lijn met hoe het framework opgebouwd is. Daarmee kan geconcludeerd worden dat het framework bruikbaar voor de huidige studie.

Er zijn wel twee nadelen aan het framework wat betreft de gedetailleerdheid:

1) De provinciale archeologische diensten, archeologische stadsdiensten, IOED's, IAD's en intercommunale zijn heel gedifferentieerde stakeholdergroepen met uiteenlopende gradaties van interpersoonlijke contacten binnen het stakeholdernetwerk. Het is mogelijk dat de huidige figuur de complexiteit van al de diensten en hun werking niet heeft kunnen vatten wat betreft relaties naar andere stakeholdergroepen toe.

2) Momenteel staat 'publiekswerking' in het grijs aangeduid onderaan in de figuur. De verschillende archeologische actoren zijn bezig met publiekswerking. Toch zijn er ook nog andere actoren zoals bijvoorbeeld de museumsector of de onderwijssector. Daarom kan geconstateerd worden dat de huidige figuur niet alle actoren in verband met publiekswerking aanduidt in het netwerk. Naar verder onderzoek toe zou het interessant zijn om een procesmodel maken over archeologische publiekswerking: Hoe wordt het 'archeologisch product' precies ontwikkeld en tot bij de burger gebracht? Welke instanties zijn bezig met publiekswerking?

4.4 Stakeholderproblematieken

4.4.1 Bij wie moet de rekening terecht komen?

- *Belang Kabinet: uitbalanceren van belangen stakeholders; commercialiseren van archeologie*
- *Belang initiatiefnemers: drukken op de projectkosten*

Er wordt aangegeven dat het principe ‘de-verstoorder-betaalt’ niet ideaal is voor archeologie, aangezien archeologie als product een gemeen goed is voor de burgers. De initiatiefnemers beschouwen de wetgeving dan ook als onrechtvaardig (Respondent 8, initiatiefnemer).

Als repliek hierop geeft respondent 9 (Kabinet Onroerend Erfgoed) dat er nog andere zaken van algemeen belang doorgerekend worden, bijvoorbeeld: energiezuinige maatregelen, milieumaatregelen. Het is een redenering die je kan volgen, maar je kan er evengoed ook een andere visie op hebben.

Het grootste probleem zijn de kosten voor de individuele initiatiefnemers volgens respondent 2 (commerciële archeologische sector). Hoewel er premies bestaan om tussen te komen in de kosten, zijn er nog bepaalde ‘loophole’ situaties. Een voorbeeldsituatie hiervoor is het co-housing project in Gentbrugge (respondent 6, initiatiefnemer). Het co-housing project vond plaats in de vorm van een nieuwbouwproject waarvoor een bouwpromotor onder de arm genomen werd. De bouwpromotor was op dat moment eigenaar van de grond. Het archeologietraject hield een archeologienota in, vooronderzoek met ingreep in de bodem (proefsleuven) en vervolgens een vlakdekkende opgraving. De totaalkost was 81.145 euro. Aangezien de bouwfirmat op dat ogenblik nog eigenaar was van de grond, kwamen zij voor geen enkele premie in aanmerking. Daarbovenop heeft de bouwfirmat de resultaten van het vooronderzoek proberen te verzwijgen bij het tekenen van het compromis.

Voor particulieren zijn er subsidies beschikbaar, voor bouwheren was er sprake van het opzetten van een solidariteitsfonds. Sommige kavels hebben wel archeologie, andere kavels hebben geen archeologie. Bouwheren zouden elk een deel inleggen in dit fonds en vervolgens zou het dan herverdeeld kunnen worden. Er is nooit ernstig initiatief genomen vanuit de betrokken sectoren. Het probleem hierbij is, dat het niet volledig toeval of onbekend is waar er archeologie zit. Op het einde van de rit rekende men er op dat men aan de goede kant van het verhaal stond. Voor de bouwsector en de landbouwsector zijn het kosten die ze niet graag maken, maar zij kunnen deze kosten wel verrekenen aan de eindconsument.

Tot slot is er heel wat te doen over budget voor publiekswerking. De initiatiefnemers (Respondent 6, 7 & 8, initiatiefnemer) maken duidelijk dat zij niet vinden dat het aan hen is om naast de archeologische werken ook nog eens geld vrij te maken voor publiekswerking. Respondent 2 (commerciële archeologische sector) pleit dat er bij grote projecten wel een kleine marge kan vrijgemaakt worden door de projectontwikkelaars voor publiekswerking. Verder is er vraag vanuit de archeologische sector voor geld voor publiekswerking (Respondent 2, commerciële archeologische sector). Respondent 12 (Agentschap Onroerend Erfgoed) geeft aan dat publiekswerking op de agenda ligt van het Kabinet.

Hoewel er veel onenigheid is over wie de kosten moet dragen, lijkt het toch een uitbalanceerd stakeholdersysteem te zijn dat wel werkt in praktijk. Naar de toekomst toe

zouden loopholes zoals geen aanspraak op subsidies bij het co-housing project beter uitgewerkt kunnen worden.

4.4.2 Voldoet de commerciële archeologische data?

- *Belang commerciële archeologen: afwegingen maken in het archeologisch onderzoek; concurrentieel blijven met andere archeologische bedrijven (scherpe prijs en zo kort mogelijke duur van het onderzoek versus kwalitatief opgraven)*
- *Belang academische archeologen: zij willen kwalitatieve data ontvangen om in onderzoek mee aan de slag te kunnen*
- *Belang Agentschap Onroerend Erfgoed: instaan voor de kwaliteit van het archeologisch onderzoek*

Respondent 18 (academische archeologie) geeft aan dat de kwaliteit van de archeologische data er op achteruit gegaan is sinds de commercialisering van de archeologie. Dit heeft voornamelijk te maken met de tijd en budgetten die beschikbaar zijn om de archeologische werken uit te voeren. Wanneer een opgraving snel uitgevoerd dient te worden, zal de data minder nauwkeurig geobserveerd en geregistreerd kunnen worden.

Een ander probleem is de depotproblematiek. Eenmaal archeologische objecten in het depot gaan, zijn ze soms moeilijk toegankelijk voor onderzoek (Respondent 4, commerciële archeologische sector). Daarnaast komt ook nog de problematiek dat de initiatiefnemer eigenaar is van de archeologische vondsten, aangezien ze opgegraven zijn op zijn/haar terrein. Een opdrachtgever mag, mits borging, de archeologische objecten zelf houden. Respondent 1 (commerciële archeologische sector) geeft aan dat hij al een initiatiefnemer zakjes met archeologisch materiaal van verschillende vindcontexten heeft zien vermengen wat de wetenschappelijke waarde van dit materiaal nihil maakt.

Verder maken onderzoekers zich zorgen dat de kwaliteit van analyses onvoldoende is, aangezien de analyses vaak uitbesteed worden aan buitenlandse organisaties of instituten met lagere kwaliteitsstandaarden. Zo gaat het bijvoorbeeld om het uitbesteden van analyses van botanische stalen waarbij het aantal botanische resten dat geteld wordt in de stalen te laag is om representatief te zijn (Koen Deforce, persoonlijke communicatie, 2019).

Respondent 20 (academische archeologie/commerciële archeologie) vertelt dat er een gigantische hoeveelheid aan rapporten is, waarvan je op voorhand niet weet of de rapporten relevant zijn, ook al heb je wel enkele aanwijzingen over de periode, het thema of de materialen. Bij de UGent werken verschillende onderzoekers met een systeem waarin de bruikbaarheid van sites voor hun specifiek onderzoek beoordeeld wordt. Het gaat om individuele kwaliteitssystemen (Ewoud Deschepper, persoonlijke communicatie, 2020). Een voorbeeld hiervan is het kwaliteitssysteem in het doctoraat van Vince Van Thienen. Hij beoordeelde de data op betrouwbaarheid op basis van vier uitgangspunten (Van Thienen *et al.*, 2016). De academische wereld gebruikt deze de rapporten van de commerciële wereld dus wel, maar ze blijft erg voorzichtig.

Er wordt vanuit alle archeologische stakeholders dat de rol van de Overheid cruciaal is voor het beheren van kwaliteit. Het Agentschap vormt 'de stok achter de deur' voor het kwaliteitsmanagement. Wanneer initiatiefnemers niet akkoord of tevreden zijn met de

werking van de archeologische bedrijven, verwijzen bedrijven heel vaak naar het feit dat zij enkel uitvoerders zijn van een beleid (Respondent 4, commerciële archeologische sector).

Hiervoor hanteert het Agentschap de Code van Goede Praktijk. Op deze Code komt wel commentaar vanuit alle archeologische stakeholdergroepen dat de Code van Goede praktijk meer focust op formele dan inhoudelijke aspecten (Respondent 1, 2 & 3, commerciële archeologische sector; respondent 20, academische archeologie/commerciële archeologie). Zo worden nota's afgekeurd, omdat de afbeeldingen een verkeerd formaat hebben of er geen schaalbaar op de afbeelding staat *et cetera*. Sommige respondenten willen een meer dirigistisch beleid van het Agentschap om de kwaliteit te monitoren (Respondent 4, commerciële archeologische sector; respondent 19, academische archeologie).

Naast het feit dat de Code van Goede Praktijk voornamelijk focust op formele aspecten, komt ook nog eens dat kwaliteit controleren een moeilijk gegeven is. In praktijk vragen de archeologische spelers dat het Agentschap meer een regulerende en controlerende rol opneemt voor inhoudelijke kwaliteit en niet de vormelijke aspecten. Archeologie is in de praktijk complexer dan een set regels. De kwaliteit van de individuele observatie van de archeologen in het veld speelt een belangrijke rol. Het 'objectief' controleorgaan van de Vlaamse Overheid wordt gezien als afdoende in dit geval. De wetgeving is geënt op een generiek systeem. Als erkend archeoloog heb je in theorie veel vrijheid om alles zelf te bepalen. Dat is niet altijd een goed gegeven, omdat er in de praktijk veel jonge mensen zijn met weinig ervaring (Respondent 20, academische archeologie/commerciële archeologie).

Tot slot kan het Agentschap sancties opleggen zoals bijvoorbeeld een schorsing van de archeoloog of het intrekken van de erkenning van de archeoloog, indien de archeoloog zijn/haar werk niet goed doet. In praktijk is dit echter nog nooit gebeurd, aangezien dit het faillissement van een archeologisch bedrijf kan betekenen. Er wordt wel feedback en coaching voorzien vanuit het Agentschap.

4.4.3 Welk aandeel heeft kenniswinst?

Betrokken partijen en belangen:

- *Commerciële archeologen: concurrentieel blijven met andere archeologische bedrijven (enkel doen wat wettelijk verplicht is: terrein archeologie-vrij maken; geen kenniswinst); justificatie van commerciële archeologie is nodig voor het voortbestaan van de sector*
- *Academische archeologen: zij willen dat archeologie een wetenschappelijke discipline is en geen erfgoedzorg.*
- *Initiatiefnemers: drukken op de projectkosten*
- *Het Kabinet: zij willen rendement zien van archeologie in de vorm van kenniswinst*

Respondent 20 (academische archeologie/commerciële archeologie) geeft aan dat hij denkt dat elke archeoloog die op het veld staat intrinsiek de ambitie tot kennisuitbreiding heeft. Het is echter de wetgeving en de context die vaak maken dat commerciële archeologie meer de richting van datamanagement uitgaat. Respondent 2 (commerciële archeologische sector) geeft aan dat kennisvermeerdering in se niet de rol is van de commerciële archeologie. Hierbij geeft deze respondent aan dat archeologen een soort van veredelde saneerders zijn. De opdracht van archeologische bedrijven is om het terrein te ontruimen van archeologie op kosten van de projectontwikkelaar en daar stopt hun taak.

Uit de interviews komt naar voor dat de commerciële archeologen vrezen voor het voortbestaan van de sector, aangezien de sector voornamelijk aan datamanagement doet en de focus niet ligt op draagvlakverbreeding (via kenniswinst en publiekswerking) bij de burgers. Dit wordt bevestigd door de initiatiefnemers (Respondent 1, commerciële archeologische sector). Respondent 7 (initiatiefnemer) geeft aan dat er weinig maatschappelijke draagvlak is voor archeologie in de agriculturele sector. Archeologie belast de vergunningsprocedures. De rapporten zijn erg kostelijk. De rapporten belanden in de kast en er gebeurt maar weinig mee. Het wordt als zinloos ervaren. Verder geeft respondent 8 (initiatiefnemer) aan dat 40.000 euro aan archeologisch onderzoek betalen heel veel geld is in ruil voor een vondst van drie verroeste Duitse oorlogshelmen en een handvol oud ijzer. Respondent 9 (Kabinet Onroerend Erfgoed) zegt dat hij de redenering volgt dat de commerciële archeologen bezorgd zijn over de justificatie van de commerciële archeologische sector. Hij vindt ook dat de commerciële archeologische sector moet tonen dat ze rendeert op vlak van kenniswinst. Als men hier niet op kan antwoorden, is er een probleem.

Verder is het belangrijk voor de initiatiefnemers dat er aan kenniswinst gedaan wordt in plaats van datawinst. Respondent 7 (initiatiefnemer) geeft aan dat er vanuit de Boerenbond gepleit wordt voor minder, maar waardevollere archeologie. De idee dat er prioriteiten gesteld moeten worden in het onderzoek, wordt bijgestaan door verschillende archeologen (Respondent 15, stadsdienst archeologie; respondent 19, academische archeologie). Daarbij is kenniswinst van uiterste belang om naar een systeem te gaan met minder archeologie. Toch is respondent 12 (Agentschap Onroerend Erfgoed) hier niet van niet overtuigd. Hij meent dat al het onderzoek goed moet zijn en niet maar half moet uitgevoerd worden. Minder archeologie komt vanuit een economische dwang, die opgelegd wordt door de bedrijfswereid. Elke site heeft haar eigen verhaal. "Overall stukken en brokken voor drie vierden opgraven, daar geraken we niet verder mee".

In 2020 werd het allereerste onderzoeksrapport over kenniswinst gepubliceerd door het Agentschap:

Ervynck A. En Haneca K. (2020). Kenniswinst Archeologie 2019. Evaluatie van de kenniswinst geboekt uit archeologisch vooronderzoek en opgravingen, gerapporteerd in 2019 en uitgevoerd binnen het kader van het Onroerenderfgoeddecreet, Agentschap Onroerend Erfgoed Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Overheid, Beleidsdomein Omgeving.

Dit rapport bevat een chronologisch overzicht van de archeologische kenniswinst in Vlaanderen. Dit document is echter een opsomming van vondsten per periode en geen archeologische synthese.

Een instrument dat ingezet wordt voor kenniswinst zijn de synthese-onderzoeken met budgetten tussen de 50.000 en 200.000 euro per synthese-onderzoek. 2019 was het eerste jaar waarin er subsidies toegekend werden voor synthese-onderzoek. In totaal werd er 961.778 euro toegekend aan subsidies (Ribbens, 2019). Respondent 18 (academische archeologie) geeft wel aan dat de formule van de syntheseprojecten niet optimaal is, aangezien de duur voor synthese-onderzoek beperkt is en het moeilijk is om zo wetenschappelijke diepgang te creëren. Hij is meer voorstander van de Nederlandse variant:

Oogst van Malta. Daar kreeg men ook de kans om doctoraten te organiseren met het geld en een pak grijze literatuur in de diepte uit te werken. Respondent 20 (academische archeologie/commerciële archeologie) geeft aan dat de syntheseprojecten een goede manier zijn voor de commerciële sector om naast de rol van 'saneerder' ook na te denken en aan synthese te doen. Veel archeologen zijn benieuwd naar de eerste resultaten van deze synthese-onderzoeken, aangezien ze de eerste vorm van kenniswinst zullen zijn sinds de invoering van de nieuwe wetgeving.

Tot slot geeft respondent 1 (Commerciële archeologische sector) aan dat hij een up-to-date onderzoeksbalans mist. Dit zijn evaluaties per hoofdstuk⁶ met de stand van zaken van het archeologisch onderzoek in Vlaanderen. Respondent 12 (Agentschap Onroerend Erfgoed) geeft mee dat er een actualisering plaatsvindt van de onderzoeksbalans van 2008. Hij zegt verder dat een onderzoeksbalans moeilijk is om op te maken, wanneer er met de archeologische data weinig aan synthese-onderzoek gedaan wordt. Voorlopig loopt er een uitbestedingsprocedure voor de update van de onderzoeksbalans voor eerste drie hoofdstukken (paleolithicum, mesolithicum en neolithicum).

Uit de interviews blijkt dus dat er wat betreft kenniswinst nog heel wat zaken mislopen. Naar de toekomst toe kan dit veranderen door nog meer in te zetten op synthese-onderzoek. Toch blijft er nog een veel archeologische data die niet verder behandeld worden. Het is belangrijk dat ook deze data naar de toekomst toe ook omgezet wordt in kenniswinst en dat de onderzoeksbalans aangevuld wordt.

4.4.4. Welk aandeel heeft publiekswerking?

Betrokken partijen en belangen:

- *Commerciële archeologen: justificatie van commerciële archeologie is nodig voor het voortbestaan van de sector*
- *Het Kabinet: zij willen rendement zien van archeologie in de vorm van publiekswerking*
- *De burgers: eigen verleden leren kennen*

Hierboven werd reeds aangehaald dat commerciële archeologen vrezen voor het voortbestaan van de sector omwille van een tekort aan draagvlakverbreding (via kenniswinst en publiekswerking) (Respondent 2, commerciële archeologische sector). Publiekswerking hoort niet tot het verplichte takenpakket van commerciële archeologen. Echter komt er wel veel engagement vanuit de commerciële sector om aan publiekswerking te doen. Zo doen zij mee aan de Archeologiedagen, opensleufdagen, informeren zij nieuwsgierige omstaanders aan de site, geven lezingen *et cetera* (Respondent 1, 4 & 5, commerciële archeologische sector; respondent 20 & 22, academische archeologie; respondent 20, academische archeologie/commerciële archeologie). Voornamelijk het Forum Vlaamse Archeologie (FVA), een bottom-up initiatief vanuit archeologen, neemt hier een voortrekkersrol in. Het FVA is organisator van de Archeologiedagen, waarbij twee dagen op het jaar de archeologische

⁶

1 Paleolithicum; 2 Mesolithicum; 3 Neolithicum - Vroege landbouwers; 4 Bronstijd/IJzertijd; 5 Romeinse tijd; 6 Vroege en Volle Middeleeuwen; 7 Late Middeleeuwen en Moderne Tijden; 8 Maritieme archeologie; 9 Natuurwetenschappelijk Onderzoek; 10 Dateringsonderzoek; 11 Conservatie; 12 Methoden en Technieken (Agentschap Onroerend Erfgoed, s.d. -b).

sector zijn deuren openzet; de jaarlijkse Forum archeologieprijs; en Ex Situ, het Vlaams Tijdschrift voor Archeologie. Respondent 2 (commerciële archeologische sector), voortrekker van het FVA, geeft aan dat er vanuit het Agentschap of het Kabinet geen visie is op publieksarcheologie. De topfuncties bij het Agentschap zijn hier niet mee bezig.

Verder is er de organisatie HERITA, een middenveldorganisatie die het draagvlak voor erfgoed dient te vergroten en theoretisch ook verantwoordelijk is voor archeologie. Deze organisatie focust echter voornamelijk op bouwkundig erfgoed en niet op archeologisch erfgoed. Respondent 2 (commerciële archeologische sector) zegt dat de archeologische sector geen vertrouwen heeft in HERITA. Naar archeologie toe hebben ze nog niets waargemaakt. Het ontbreekt aan visie bij hen. Deze respondent oppert voor een onafhankelijke publiekswerking voor archeologie en deze niet te laten versmelten met de publiekswerking voor erfgoed. Als argument brengt hij hiervoor aan dat de commerciële archeologische sector nog geen mature sector is en zich autonoom dient te ontwikkelen in plaats van opgeslorpt te worden in het erfgoednetwerk.

Wat ook naar voorkomt is de rol van musea. Decretaal is er een onderscheid tussen de archeologieregelgeving (Onroerend Erfgoed) en de museumregelgeving (Roerend Erfgoed). Het gaat respectievelijk over gewest- en gemeenschapsmaterie. Archeologen geven aan dat het enorm moeilijk is om met archeologie door te breken in de wereld van het roerend erfgoed (Respondent 15, stadsarcheologische dienst). Verder zegt respondent 11 (Agentschap Onroerend Erfgoed) dat er een doorvertaling ontbreekt van wat er opgegraven wordt en wat er vervolgens verschijnt in musea. Hij geeft aan dat in het buitenland, en voornamelijk in Denemarken, het publiek meer verbondenheid voelt met archeologie in de musea. In Vlaanderen merkt hij op dat er weinig verbinding is tussen archeologie en het publiek en dat er momenteel geen manier is om die relatie te onderhouden.

Een ander pijnpunt is de rol van de vrijwilliger. Respondent 2 (commerciële archeologische sector) deelt mee dat het moeilijk is om vrijwilligers in te schakelen in de commerciële wereld. Er is geen kader binnen de regelgeving dat het toelaat. Hij geeft aan dat het een gemiste kans is dat er vanuit de commerciële sector geen platform is voor geëngageerde burgers die graag willen participeren. Allereerst wordt het inzitten van vrijwilligers gezien als marktverstoring. Vrijwilligers zijn werkkrachten die niet betaald worden zoals gewone werknemers. Vervolgens zeggen zowel respondent 2 & 3 (commerciële archeologische sector) dat in praktijk werken met vrijwilligers moeilijk is, aangezien de archeologische bedrijven de vrijwilligers moeten begeleiden. Aan die begeleiding hangt ook een kostenplaatje vast. Dat is binnen een commerciële setting meestal niet haalbaar.

Respondent 2 (commerciële archeologische sector) geeft aan dat voor de rol van de vrijwilligers er een oplossing zou kunnen schuilen in dossiers die momenteel niet onder het archeologisch bestel vallen. Alles terreinen kleiner dan 300m² in dorpen en stadskernen en alle terreinen kleiner dan 3000m² in het buitengebied worden momenteel niet onderzocht. Hij ziet een mogelijkheid dat vrijwilligers via de gemeente of een VZW de kans krijgen om iets te doen met deze archeologie en op die manier ook actor worden in het archeologiebestel.

Publiekswerking staat op de agenda staat van het Kabinet (Respondent 12, Agentschap Onroerend Erfgoed). Momenteel voert Fien Danniau (UGent), gespecialiseerd in publieke

geschiedenis, een studie uit in opdracht van het Agentschap over archeologische publiekswerking in Vlaanderen. Respondent 2 (commerciële archeologische sector) heeft weinig vertrouwen in het Agentschap en het Kabinet dat er opvolging zal komen uit deze studie. Het enige wat uit de studie zal komen is “instellingen verstevigen en mensen aan postjes helpen”. Het Agentschap geeft aan dat er in het kader van de studie een studiedag georganiseerd zal worden. Verder is er een ondernemingsplan van het Agentschap met oog op de ontsluiting van archeologische kennis dat zal verder bouwen op de resultaten van de studie (Respondent 10, Agentschap Onroerend Erfgoed).

Respondent 9 (Kabinet Onroerend Erfgoed) meent dat er veel meer aan publiekswerking gedaan moet worden. Het potentieel van archeologie wordt nog niet gecommuniceerd. Dit kan via televisieprogramma's, tentoonstellingen, krantenartikelen, onderwijs *et cetera*. Hij meent ook dat het zwaartepunt voor publiekswerking niet per se bij het Agentschap moet liggen, maar dat er een breed partnerschap moet zijn met de brede cultuursector, waaronder contact met museum- en onderwijsbeleid.

Samengevat is de publiekswerking in de commerciële archeologische sector de grootste problematiek, die nog niet structureel behandeld wordt naar de toekomst. Alle initiatieven vinden op goodwill plaats en dienen bottom-up te gebeuren. Er mist een structureel beleid of een centrale organisatie die zich bezig houdt met publiekswerking. Deze problematiek zal verder uitgewerkt worden in hoofdstuk 5.

4.4.5 Synthesetabel met stakeholderproblematieken

Onderstaande tabel vat de stakeholderproblematieken en de betrokken actoren die in bovenstaande sectie besproken werden beknopt samen (Figuur 12).

	Kostenplaatje	Kwaliteitsmanagement	Kenniswinst	Publiekswerking
Kabinet	X		X	X
Initiatiefnemers	X		X	
Archeologische bedrijven		X	X	X
Academische archeologen		X	X	
Agentschap Onroerend Erfgoed		X		
De burgers				X
Problematiek	<ul style="list-style-type: none"> • ‘Verstoorder-betaalt-principe’ is niet ideaal • Particulieren zijn de meeste zwakke groep voor zware archeologische kosten • Solidariteitsfonds principe werkt niet voor archeologie • Publiekswerkingskosten kunnen niet doorvertaald worden naar opdrachtgever 	<ul style="list-style-type: none"> • Kwaliteit van de archeologische data is verminderd/ondermaats door commercialisering van de archeologie • Eigendomsproblematiek: opdrachtgever is eigenaar van de archeologische objecten • Depotproblematiek: vondsten zijn niet altijd toegankelijk voor onderzoek • Overheid volgt kwaliteitszorg te weinig op 	<ul style="list-style-type: none"> • Kenniswinst behoort niet tot takenpakket van archeologische bedrijven • Te weinig kenniswinst kan nefast zijn voor de toekomst van de archeologische sector • Synthese-projecten dekken maar een kleine lading van de te verwerken archeologische data • Er mist een up-to-date onderzoeksbalans 	<ul style="list-style-type: none"> • Publiekswerking behoort niet tot takenpakket van archeologische bedrijven • Te weinig publiekswerking kan nefast zijn voor de toekomst van de archeologische sector • Er is te weinig publiekswerking en het is niet structureel ingebouwd • Te weinig instanties zijn betrokken bij de huidige publiekswerking (onderwijs- en museumsector dienen meer betrokken te worden).

Figuur 12: Synthesetabel met de stakeholderproblematieken en betrokken actoren

5. Discussie

5.1 Joint interest 1: De archeologen: Een heterogene stakeholdergroep

5.1.1 Evaluering

In het archeologisch stakeholdernetwerk zien we dat de archeologen geen homogene stakeholdergroep zijn (Respondent 9, Kabinet Onroerend Erfgoed; respondent 12, Agentschap Onroerend Erfgoed; Raf Ribbens, persoonlijke communicatie, 2020). Uit de resultatensectie blijkt dat de relaties tussen archeologische stakeholdergroepen niet optimaal verlopen. Hiervoor zijn drie oorzaken aan te duiden. Deze drie oorzaken zorgen ervoor dat de archeologen niet als een uniforme archeologische stakeholdergroep kunnen opereren.

1) Spanningen in de relaties

Intrarelacionele spanningen:

- Vb: spanningsveld tussen de afdelingen bij het Agentschap omwille archeologische vs beleidsfuncties
- Vb: spanningsveld tussen verschillende archeologische bedrijven omwille van prioriteren van commercieel of deontologisch belang

Interrelacionele spanningen:

- Vb: Er is spanning tussen de academische en de commerciële sector. De academische sector wil niet altijd met de commerciële data aan de slag, studenten van de UGent mogen geen stage lopen in de commerciële sector.
- Vb: Er is een wantrouwen van archeologische bedrijven naar het Agentschap omwille van slechte communicatie, gebrek aan archeologische visie en een wisselend contact met erfgoedconsulenten.

2) Inhoudelijke onenigheid

Een tweede heikel punt is dat verschillende archeologen andere klemtonen willen leggen wat tot onenigheid leidt.

- Op welke manier moet de archeologische wetgeving ingericht worden? Een socialistisch of kapitalistisch systeem?
- Prioriteiten stellen in het onderzoek: Wat moet er opgegraven worden? Een deel of het geheel?
- Aan welke kwaliteitsstandaard moet de archeologische data voldoen?
- Welke thema's en tijdsperiodes zijn belangrijk om op te graven?
- Wie is er verantwoordelijk voor de kennisomsluiting en publiekswerking?
- ...

3) Niet-gecentraliseerde werking van de sector

Archeologen in Vlaanderen zijn verspreid over veel organisaties. Er werken archeologen voor de Overheid op Vlaams niveau, provinciaal niveau en lokaal niveau. Daarnaast zijn er archeologen op de Vlaamse universiteiten. Vervolgens is er de commerciële markt. Tot slot werken er archeologen bij andere organisaties zoals Monumentenwacht, HERITA *et cetera*. Allereerst zorgt dit ervoor dat veel organisaties op een eiland zitten en weinig op de hoogte zijn waarmee andere organisaties bezig zijn, tenzij er interpersoonlijke relaties zijn tussen

stakeholders van verschillende organisaties. Wanneer het interpersoonlijke aspect niet aanwezig is, kijken archeologen met argusogen naar andere organisaties.

5.1.2 Aanbevelingen

Dat de archeologen niet als uniforme stakeholdergroep kunnen opereren is problematisch voor beleidsvorming en voor de archeologische sector. Deze sectie focust op 'value-creating stakeholder relationships' voor de archeologische sector.

Het artikel van Kujala *et al.* (2016) presenteert het SVC-model, waarbij de nadruk ligt op **(1) gemeenschappelijk belang; (2) de mogelijkheid tot samenwerken; en (3) vertrouwen.**

(1) Het gemeenschappelijk belang is de drijfveer achter samenwerken, interageren en het ontwikkelen van relaties. Voor Freeman (2010) is gemeenschappelijk belang cruciaal voor stakeholdertheorieën. Kujala *et al.* (2016) rapporteren dat Dentoni *et al.* (2016) aangeven dat het vermogen om noden en verlangens en conflicterende visies van stakeholders te erkennen een belangrijk onderdeel is van gemeenschappelijke belangen. Verschillende stakeholders kunnen uiteenlopende doelen hebben en toch nog waarde creëren samen.

(2) Het vermogen om samen te werken is het tweede belangrijke element. Hiervoor zijn wederzijds begrip voor het belang van de interactie en het delen van informatie nodig. Het is belangrijk dat er een actieve participatie en openheid is tussen de verschillende stakeholdergroepen. Het vermogen om samen te werken houdt in dat er een bepaalde graad van betrokkenheid is. Deze betrokkenheid manifesteert zich in de vorm van trouwheid, stabiliteit van de relaties tussen stakeholders en de ontwikkeling van stakeholdernetwerken.

(3) Het vertrouwen maakt enerzijds deel uit van de relatie en anderzijds is het de uitkomst van succesvolle interactie en samenwerking.

Voor een meer uniforme archeologische sector dient er dus gemeenschappelijk belang, samenwerking en vertrouwen te zijn tussen de verschillende actoren. Momenteel is dit niet het geval in veel relaties tussen archeologische actoren (Tabel 5). Hieronder worden aanbevelingen gedaan die bijdragen aan relaties met toegevoegde waarde.

	Archeologische bedrijven	Lokale diensten	Universiteiten	Agentschap
Archeologische bedrijven	In orde	Verbeterbaar	Verbeterbaar	Verbeterbaar
Lokale diensten		In orde	In orde	Verbeterbaar
Universiteiten			Verbeterbaar	In orde
Agentschap				Verbeterbaar

Tabel 5: Overzicht van de samenwerking tussen de archeologische actoren

Archeologische bedrijven – lokale diensten

- Verplichte meldingsdienst van projecten van archeologische bedrijven aan lokale archeologische diensten
- Lokale diensten kunnen expertise delen omtrent de regio aan archeologische bedrijven.
- Archeologische bedrijven kunnen kennis omtrent technische expertise (vb: digitaal materiaal) delen met lokale diensten.
- Mogelijkheden tot samenwerken voor lokale publiekswerking rond de commerciële opgravingen bekijken.

Archeologische bedrijven – Universiteiten

- De UGent kan zoals de andere universiteiten haar studenten stage laten lopen bij de archeologische bedrijven.
- De syntheseprojecten zijn een samenwerkingsvorm tussen de archeologische bedrijven en de universiteiten. Toch is er nog een kloof tussen deze twee werelden. Er wordt naar voor geschoven om contactdagen te organiseren waarop er een evenwichtige aanwezigheid is van academische en commerciële archeologen.
- De universiteiten kunnen opleidingsdagen organiseren voor de archeologische bedrijven.
- De archeologische bedrijven kunnen lezingen geven aan de studenten archeologie over de commerciële sector.
- Er zou meer academische expertise in het commerciële veld kunnen gebracht worden, vb: meer archeologische werfleiders met een doctoraatstitel.

Archeologische bedrijven – Agentschap

- Er zijn reeds vormen van partnerschappen: de raamcontracten bij toevalsvondsten; de uitbesteding van het up-to-date maken van de onderzoeksbalans.
- Archeologische bedrijven kunnen nog meer kennis omtrent technische expertise (vb: digitaal materiaal) delen met het Agentschap.
- Het Agentschap moet een betere partner worden. Zij dienen duidelijk te communiceren en meer betrouwbaar zijn. Zo moeten zij een duidelijke, uniforme lijn hebben in de uitvoering van het beleid en mogen ze ook niet op korte termijn richtlijnen opleggen en dan terug intrekken.

Lokale diensten – Agentschap

- Het Agentschap is altijd gewend geweest om van bovenaf regelgeving op te leggen aan de gemeentes. Nu ligt het zwaartepunt echter bij de steden en gemeenten. Er komen vaak tegenstrijdige richtlijnen vanuit het Agentschap en de gemeentediensten zelf. Hier is een gebrek aan communicatie en moet er afgesproken worden welke richtlijnen uit welke hoek dienen te komen.

Universiteiten - Universiteiten

- Universiteiten moeten meer samenwerken. Er zijn wel al enkele samenwerkingen zoals bijvoorbeeld het CRUMBEL-project, een samenwerking tussen de Universiteit Gent, Université Libre de Bruxelles, Vrije Universiteit Brussel en KIK-IRPA. De kracht van samenwerken zou in de opleiding zitten. De drie universiteiten hebben elk hun

expertise. Studenten zouden expertise kunnen opdoen door vakken te volgen bij andere universiteiten. Dit zou ook de interpersoonlijke relaties verbeteren.

- Universiteiten zouden samen zaken zoals congressen, workshops of opleidingen kunnen organiseren voor de academische/commerciële wereld.

Agentschap – Agentschap

- De archeologen bij het Agentschap zouden er baat bij hebben mocht er meer visie over archeologie in de topfuncties bij het Agentschap zitten. Dit zou de kennisomsluiting en publiekswerking ten goede komen.

Dit zijn natuurlijk slechts enkele punten die aangehaald worden per relatie waar er mogelijkheden tot samenwerkingen liggen. In het kader van het huidige werk is het niet mogelijk om elke relatie tot in de diepte uit te werken. Het zou heel interessant zijn om omtrent deze relaties en de 'joint interests' van de actoren een studiedag of rondetafelgesprek te organiseren met actoren van elke stakeholdergroep.

Het SVC-model is hier aangehaald geweest, maar nog niet aan gekoppeld geweest aan de punten van samenwerkingen. Naar verder onderzoek toe zou het interessant zijn om het SVC-model volledig toe te passen op de archeologische sector en meer tot in detail te kijken waar de mogelijkheden liggen.

5.2 Joint interest 2: De burgers: De ontwikkeling van waardecreatie met de key stakeholder

5.2.1 Evaluering

Uit de resultaten komt naar voor dat er een hiaat is wat betreft publiekswerking in de commerciële archeologie, maar ook in de academische archeologie (en in mindere mate bij de stedelijke en gemeentelijke diensten). Daarnaast blijkt ook dat publiekswerking uiteenlopende vormen kan aannemen.

Vanuit een bedrijfskundige opleiding is het interessant om dit onderwerp te benaderen met literatuur over marketing. Meer specifiek focust dit onderdeel op Customer Relationship Management, een onderdeel van marketing (Payne en Frow, 2005). Een manier om met de klanten een relatie op te bouwen is via 'customer co-creation'. McColl-Kennedy *et al.* (2012) definieert 'customer co-creation' als: "benefit realized from integration of resources through activities and interactions with collaborators in the customer's service network."

Een sleutelartikel is Payne *et al.* (2008). Zij klasseren volgende zaken als co-creatie met de klant:

- 1) Het emotioneel engagement van de klanten dat opgewekt wordt door advertenties en promo-gerichte activiteiten (vb: Club Med).
- 2) Selfservice, waarbij de klant zelf een onderdeel van het werk verricht (vb: Ikea zelfbouwpakken)
- 3) De aanbieder van product geeft de klant een ervaring, waar de klant zelf deel van uitmaakt (vb: Disneyland)
- 4) De klant doet aan zelfselectie in een proces dat voorbereid is door de aanbieder (vb: Citibank voorziet interactieve stem- en tekstberichten voor klanten die naar het call centrum bellen).
- 5) De klant en de aanbieder werken samen wat betreft het ontwerpen van producten (vb: softwareontwikkeling door middel van feedback van klanten)

Er zijn vier bouwstenen die aan de basis van co-creatie liggen:

- 1) **Dialoog** in elk stadium van de waardeketen zorgt niet enkel voor het delen van kennis, maar zorgt voor een wederzijds begrip tussen organisaties en klanten. Het zorgt er ook voor dat klanten meer hun visie op waarde kunnen delen met de organisatie tijdens het proces.
- 2) Consumenten moeten **toegang** hebben op meerdere momenten/punten in de waardeketen. Het gaat hier dus verder dan enkel 'ownership' over het eindproduct.
- 3) Het **reduceren van risico's** gaat ervan uit dat, wanneer klanten co-creatoren worden met de organisatie, ze ook meer informatie over potentiële risico's van goederen of diensten zullen vragen. Daarbij komt ook kijken dat ze waarschijnlijk meer verantwoordelijkheid zullen dragen, wanneer ze moeten omgaan met deze risico's.
- 4) **Transparantie van informatie** is nodig om vertrouwen te creëren tussen organisaties en klanten.

In de culturele sector is het begrip co-creatie ook opgepikt door musea. Het boek 'The participatory museum' behandelt het onderwerp van co-creatie (Simon, 2010). De auteur spreekt van het aligneren van de processen van de verschillende stakeholders en het zetten van gemeenschappelijke doelen. Daarbij is het de bedoeling dat er een 'deeper benefit for the co-creators, the institution, and the public' ontstaat. Bezoekers worden betrokken in de werking van het museum door het brainstormen over projecten, het helpen opzetten van tentoonstellingen en door interactieve elementen tijdens het museumbezoek. Het museum moet hierbij de bezoekers zien als actieve participanten en gebruikers in plaats van als passief publiek (Simon, 2010).

Wat betreft co-creatie in de archeologische sector komt de term 'publieksarcheologie' het dichtst in de buurt. McDavid (2012) definieert 'public archaeology' als volgt:

"Public archaeology is any endeavor in which archaeologists interact with the public and any research (practical or theoretical) that examines or analyses the public dimensions of doing archaeology" (McDavid 2012, p. 12)

Bollwerk *et al.* (2015) schreven een artikel over co-creatie en publieksarcheologie. Zij geven aan dat sinds de jaren 1970 er een waaier aan termen is die verschillende soorten publieksarcheologie aanduiden: Cultural resource management (CRM), public education, public outreach, public interpretation, consultation and archaeology, public participation, applied archaeology, applied anthropology, civically engaged archaeology, action archaeology, activist archaeology, service-learning archaeology, covenantal archaeology, cooperative archaeology, collaborative archaeology, ethnographic archaeology, archaeological ethnography, community archaeology, reciprocal archaeology, community-based participatory research (CBPR) en participatory action research (PAR). In hun artikel voegen zij de term 'co-creative archaeology' nieuw toe aan deze lijst.

Bollwerk *et al.* (2015) leggen het verschil uit tussen co-creatie in de archeologie en andere vormen van publieksarcheologie. De 'co' verwijst naar het aspect dat er macht gedeeld wordt met elkaar. Creatie verwijst naar het feit dat de huidige processen niet beter uitgevoerd moeten worden, maar dat er juist iets nieuw gecreëerd moet worden. Het gaat hier over een 'joint effort' op een creatieve manier.

5.2.2 Aanbevelingen

5.2.2.1 Co-creatie in de praktijk

Hoe vertaalt deze theorie over co-creatie zich naar de praktijk? Bollwerk *et al.* (2015) geven enkele zaken mee voor publieksarcheologie. Deze punten werden aangevuld met eigen bevindingen verkregen door het huidig onderzoek.

1) Het is heel belangrijk om **mensen aan te werven die rond het concept van co-creatie kunnen werken**. Het is daarbij interessant om creatief te zijn in de manier waarop je deze mogelijke co-creators rekruteert. In het kader van het huidig werk is het niet de bedoeling om inhoudelijke aanbevelingen te doen om co-creatie te verwezenlijken. Wel geef ik graag de aanbevelingen om effectief mensen aan te werven die zich hierop kunnen focussen. Dit gebeurt best in de vorm van consultancy, waarbij de aangeworven mensen zelf geen

archeologen zijn. Het is namelijk van belang dat de co-creatoren alle stakeholders en hun waarden verzoenen en het zwaartepunt mag niet op archeologie liggen.

2) Het is cruciaal om **de functies aan de top (archeologen, Kabinet, Agentschap...) mee te betrekken**. De publieksarcheologie kan niet enkel verricht worden vanuit een bottom-up principe door mensen die ingehuurd of geëngageerd met outreach bezig zijn. In archeologische projecten moeten alle actoren betrokken worden bij publiekswerking. Dat is iets dat momenteel ontbreekt bij de verschillende stakeholders. Hierbij doe ik graag de aanbeveling om een studiedag te organiseren omtrent publieksarcheologie en co-creatie, waar verschillende actoren uit de topfuncties ook aanwezig zijn en kijken vormen van co-creatie mogelijk zijn. **Publieksarcheologie moet ondersteund worden met de nodige budgetten vanuit de Overheid.**

3) Tot slot moeten archeologen de controle leren loslaten. **Archeologen moeten zich laten leiden door de gemeenschap om significante verschillen te maken in publieksarcheologie.** Ik denk dat belangrijk is om ook het publiek ofwel 'de gebruikers van archeologie' als volwaardige stakeholdergroep op te nemen in komende studies. Daarbij is het belangrijk om een vorm van marktgerichte archeologie aan te bieden in plaats van productgerichte archeologie. Hierbij verwijs ik naar het marktonderzoek: 'Sikkema, P. (2016). *Archeologie: Kinderen en jongeren over archeologie, samenvatting.*' In Nederland. Wat wil het publiek zien? Wat vinden 'consumenten' interessant en minder interessant. Het segmenteren van de consumenten is ook cruciaal. Het spreekt voor zich dat er verschillende marketingmixen en vormen van co-creatie nodig zijn voor verschillende klantensegmenten. Het segmenteren van de markt begint met de doelgroepen te segmenteren op basis van demografisch, geografische, sociaaleconomische, psychografische en gedragscriteria. Verder is het belangrijk een onderscheid te maken tussen consumenten die reeds interesse hebben in archeologie versus potentiële consumenten aantrekken. Daarbij is het van uiterst belang ook dat het statuut van de vrijwilliger in de archeologische sector dringend uitgewerkt moet worden van bovenaf zodat zij een ook een plaats aan de tafel krijgen.

5.2.2.2 Marketing als the way forward voor publiekswerking

Een tweede aspect waar ik graag enkele aanbevelingen over zou doen is archeologische marketing. Archeologische marketing sluit voornamelijk aan op de 5 vormen van co-creatie van Payne *et al.* (2008). In het kader hiervan heb ik een gesprek gehad met Timothy Desmet, professor Marketing aan de VUB en aan de Hult International Business School in Londen met een achtergrond in psychologie. Daarnaast is hij de oprichter van Profacts, een marktonderzoeksbureau dat onder andere focust op customer experience. Hij schuift drie aspecten naar voor die cruciaal zijn voor emotioneel engagement van klanten. Deze drie elementen zijn onlosmakend met elkaar verbonden.

1) Belevingen

Dit sluit aan op punt 3: De aanbieder van product geeft de klant een ervaring, waar de klant zelf deel van uitmaakt (vb: Disneyland). De archeologische consumenten kunnen een bezoek brengen aan een archeologische site of aan een museum. Hij geeft aan dat interactieve elementen belangrijk zijn voor belevingen.

2) Associaties

Het is erg belangrijk dat er positieve associaties komen rond archeologie. Associaties kunnen opgewekt worden door logo's, kleuren, geuren, producteigenschappen, gevoelens enzovoort. Uit het huidige werk blijkt dat archeologie nog vaak wordt gezien als duur en tijdrovend. Hoewel de kost en de duur ook eigenschappen zijn van het archeologisch onderzoek, zouden er moeten ingezet worden om andere associaties sterker naar voor te brengen die de duur en tijd overschaduwden.

Archeologie zou geassocieerd moeten worden met de ideale balans tussen het educatieve en het recreatieve. Archeologie is zowel wetenschappelijk als dat het een 'leuk uitje' kan zijn. Hiervoor kan er ingespeeld worden op de huidige COVID-19 context, waarbij zowel het educatieve als het recreatieve moeten inboeten voor COVID-19. Een doelgroep die hier gevoelig aan is, zijn kinderen. Er kan een formule op poten gezet worden waarbij ouders met hun kinderen een leuke, educatieve activiteit digitaal of buiten kunnen doen.

3) Onder de aandacht brengen

Dit sluit aan bij het eerste punt van Payne *et al.* (2008): Het emotioneel engagement van de klanten dat opgewekt wordt door advertenties en promo-gerichte activiteiten. Er moet ingezet worden op adverteren op verschillende manieren. Dit kan zowel met grote budgetten als kleine budgetten. Een campagne organiseren om archeologie onder de aandacht te brengen kan al snel oplopen tot 1 miljoen euro. Hierbij kan de Overheid werken met billboards, product placement, influencer marketing enzovoort. Toch hoeft er aan iets onder de aandacht te brengen niet per een groot prijskaartje vast te hangen. Zo kan er in het script van de soaps 'Thuis' of 'Familie' eens van de personages eens te maken krijgen met een preventieve opgraving.

In samenspraak met professor Timothy Desmet zou ik willen de aanbeveling doen dat er een naslagwerk met ideeën gemaakt wordt, die aansluiten bij deze drie punten. Er kan hiervoor ook naar good practises gekeken worden in het buitenland. Denemarken wordt vaak naar voor geschoven als een good practise voor archeologie. Daar heeft Margrethe II, koningin van Denemarken, archeologie gestudeerd en is ze als het ware een echte archeologische influencer. Het Moesgaard Museum voor archeologie in Aarhus wordt internationaal naar voor geschoven als the way forward voor archeologische museumpraktijk omwille van de beleving in het museum.

Het is belangrijk dat dit ideeënboek ook afgetoetst wordt met de punten van co-creatie. Op welke manieren en op welk moment in de waardeketen kunnen welke stakeholders betrokken worden?

Tot slot wil ik de Overheid ook aanbevelen om een verkennende studie te laten uitvoeren door een markt bureau. Dat kost ongeveer 20.000-30.000 euro. Zo een budgetten worden nu ook uitgegeven door de Overheid en het Agentschap aan synthese-studies en aan verkennende studies, onder andere ook over publiekswerking. Hierbij raad ik aan om de studie niet te laten uitvoeren door archeologen of andere onderzoekers uit de humane wetenschappen, maar door een markt bureau, aangezien marketeers een frisse kijk kunnen hebben op de zaak.

6. Conclusie

6.1 Samenvatting

De studie is geslaagd in haar opzet om **het stakeholdernetwerk en haar werking** in kaart te brengen. Daarbij werden de stakeholder geïdentificeerd, een netwerkfiguur van de Vlaamse commerciële archeologische sector opgemaakt gebaseerd op Rowley (1997) en werden de centraliteit en de densiteit van het netwerk onderzocht.

De belangen van de stakeholdergroepen konden aan de hand van de literatuurstudie niet geïdentificeerd worden. Daarvoor was kwalitatief onderzoek nodig. De analyse is er in geslaagd om de belangen van alle stakeholders in kaart te brengen. Daarbij wordt opgemerkt dat deze belangen grotendeels in dezelfde lijn liggen als de internationale literatuur over belangen van de stakeholders.

Het stakeholdermanagement dat met het **archeologisch beleid** te maken heeft, is uitvoerig bestudeerd geweest. De studie heeft het mogelijk gemaakt om informatie in te winnen over de beleidsvorming en over de visie van de verschillende actoren op de commerciële implementatie van het verdrag van Valletta. Daarnaast gaf de studie een inkijk in hoe het Kabinet de belangen van de verschillende stakeholders uitbalanceert.

De kwalitatieve studie heeft het mogelijk gemaakt om de **relaties tussen de verschillende stakeholdergroepen** in kaart te brengen. Hier komt uit dat sommige relaties in het netwerk goede relaties zijn, maar dat andere relaties verre van optimaal zijn. Het meest frappante resultaat is dat de archeologische stakeholdergroepen zich niet uniform kunnen opstellen qua belangen en dat het een conflictueuze, kleine wereld is. Naar de toekomst toe is het uiterst belangrijk dat zij zich meer uniform opstellen om zo een grotere, machtigere speler te zijn in het netwerk naar de andere grote spelers toe, de initiatiefnemers en het Kabinet.

Wat betreft de **stakeholderproblematieken** was de studie in staat om verschillende problematieken te identificeren op basis van literatuur en verder uit te werken door middel van het kwalitatieve onderzoek. Van kostenplaatje, kwaliteitsmanagement, kenniswinst en publiekswerking komt naar voor dat publiekswerking de problematiek is die momenteel nog het minst aangepakt geweest is naar de toekomst toe. Hoewel dit een agendapunt van het Kabinet en het Agentschap is, blijft het afwachten hoe dit zal uitgewerkt worden.

Er kan geconcludeerd worden dat de opzet van een verkennende studie over archeologie als dienstverlening in Vlaanderen succesvol is geweest. Het in kaart brengen van de stakeholders, hun belangen, het netwerk, stakeholdermanagement bij het beleid, de relaties tussen de stakeholdergroepen en de problematieken zorgt hopelijk dat bepaalde elementen door andere onderzoekers, studenten, beleidsmakers *etc.* opgepikt worden. Om hen alvast op de goede weg te zetten worden hieronder nogmaals enkele zaken op een rijtje gezet die naar de toekomst toe nog ondernomen kunnen worden.

6.2 Pistes voor verder onderzoek en aanbevelingen

6.2.1 Pistes voor verder onderzoek

- Een verdiepende studie over hoe de relaties tussen de verschillende archeologische actoren verbeterd kunnen worden en waar er mogelijke samenwerkingen kunnen zijn met verbeterde relaties (5.1 Joint interest 1: De archeologen: Een heterogene stakeholdergroep).
- Een verdiepende studie over stakeholdermanagement waarbij de Vlaamse archeologische publiekswerking centraal staat. Wie is betrokken? Welke organisaties zijn er? Welke sectoren moeten betrokken worden: onderwijs, musea *etc.*?
- Een verdiepende studie over co-creatie en marketing toegepast op archeologische publiekswerking (5.2 Joint interest 2: De burgers: De ontwikkeling van waardecreatie met de key stakeholder).
- De laatste piste gaat over een onderwerp, dat niet aan bod gekomen is in het huidig werk. Dit vertrekt vanuit het standpunt van de initiatiefnemer. Op welke manier kan archeologie ingezet worden voor brandmanagement ten voordele van de initiatiefnemer en tegelijk ten voordele van archeologie? Zo stelt Colruyt zijn archeologische vondsten tentoon in de supermarkten (Colruyt, 2018). Dit kan nog wel eens de meest belangrijke studie zijn. Het zou interessant zijn om een actieonderzoek uit te voeren met studenten (archeologie / bedrijfskunde / marketing / ...).

6.2.2 Aanbevelingen

Voor het Kabinet Onroerend Erfgoed

- Het consulteren van een marktonderzoeksbureau voor mogelijkheden voor publiekswerking, waarbij ik het marktonderzoeksbureau 'Profacts' aanraad. Dat kost ongeveer 20.000-30.000 euro. Archeologische publiekswerking heeft nood aan frisse blik van buiten de archeologische wereld.
- Het aanstellen van een organisatie of werknemer die zich kan bezighouden met co-creatie in de archeologie. Op welke manier kunnen burgers betrokken worden in het archeologisch proces? Hoe moeten verschillende actoren ingepast worden: vrijwilligers, jongeren, (niet) geïnteresseerden in archeologie...

Voor de archeologen

- Brainstormen over (gezamenlijke) opleidingsdagen voor archeologen. Dit kan vanuit de universiteiten gebeuren, de commerciële sector, de stadsdiensten of het Agentschap.
- Studiedagen organiseren waarop verschillende archeologische stakeholdergroepen samenkomen en expertise delen, te beginnen met een studiedag over de problematieken van de commerciële archeologische sector in Vlaanderen.

7. Bibliografie

- Agentschap Onroerend Erfgoed. (2017). "Evaluatierapport Onroerenderfgoeddecreet. Bijlage 3: Input derden bij de evaluatie van de onroerenderfgoedregelgeving", *Vlaams Parlement (online)*. Geraadpleegd op 29/07/2020. <http://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1322635>
- Agentschap Onroerend Erfgoed. (s.d. - a). "De Code van Goede Praktijk", *Agentschap Onroerend Erfgoed (online)*. Geraadpleegd op 02/08/2020. <https://www.onroerenderfgoed.be/de-code-van-goede-praktijk>
- Agentschap Onroerend Erfgoed. (s.d. -b). "Onderzoeksbalans Archeologie", *Agentschap Onroerend Erfgoed (online)*. Geraadpleegd op 02/08/2020. <https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>
- Agentschap Onroerend Erfgoed. (s.d. -c). "Organogram", *Agentschap Onroerend Erfgoed (online)*. Geraadpleegd op 02/08/2020. https://www.onroerenderfgoed.be/sites/default/files/2020-05/Organogram_Onroerend_Erfgoed_20200511.pdf
- Bishop, L. & Kuula-Luumi, A. (2017). "Revisiting Qualitative Data Reuse. A Decade On", *Sage Open*, p. 1–15.
- Bollwerk, E., Connolly, R., & McDavid, C. (2015). "Co-Creation and Public Archaeology", *Advances in Archaeological Practice* 3(3), p. 178-187.
- Bulmer, M., Sturgis, P.J. & Allum, N. (2009). "Editors' introduction", in: M. Bulmer, P.J. Sturgis & N. Allum (eds). *Secondary Analysis of Survey Data*. Los Angeles: Sage, p. xviii–xxvi.
- Carver, M. (2011). *Making archaeology Happen. design versus dogma*, Londen and New York: Routledge.
- Cherretté, B. (s.d.). "Archeologienota's", *SOLVA (online)*. Geraadpleegd op 28/07/2020. <https://www.so-lva.be/archeologienotas>
- Clarkson, M. B. E. (1995). "A Stakeholder Framework for Analyzing and Evaluating Corporate Social Performance", *The Academy of Management Review* 20(1), p. 92- 117.
- Colruyt. (2018). "Vernieuwde Colruyt Tongeren opent op 28 maart en toont archeologische vondsten", *Colruyt (online)*. Geraadpleegd op 02/08/2020. <https://www.colruyt.be/nl/over-colruyt/persberichten/vernieuwde-colruyt-tongeren-opent-op-28-maart>
- Corporation of London. (2001). *The Impact of Archaeology on Property Developments in the City of London*, Londen.

De Bethune, S. & Van Werde, M. (2017). "Verslag van de hoorzitting. over archeologie", *Vlaams Parlement (online)*. Geraadpleegd op 28/07/2020. <http://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1354704>

Denscombe, M. (2017). *The Good Research Guide for small-scale social research projects (5th ed.)*. Maidenhead: Open University Press.

Dentoni, D., Bitzer, V., & Pascucci, S. (2016). "Cross-sector partnerships and the co-creation of dynamic capabilities for stakeholder orientation", *Journal of Business Ethics* 135(1), p. 35–53.

De Raedt, C. (2018). "Archeologienota's in Vlaanderen", *EOS Wetenschap (online)*. Geraadpleegd op 28/07/2020. <https://www.eoswetenschap.eu/natuurwetenschappen/archeologienotas-vlaanderen>

Diependaele, M. (2019). "Beleidsnota. Onroerend Erfgoed 2019-2014", *Vlaams Parlement (online)*. Geraadpleegd op 29/07/2020. <https://www.vlaanderen.be/publicaties/beleidsnota-2019-2024-onroerend-erfgoed>

Donaldson, T. & Preston, L. (1995). "The Stakeholder Theory of the Corporation: Concepts, Evidence, and Implications", *Academy of Management Review* 20, p. 65-91.

Dumoule, J.P. (2012). "Rescue Archaeology. A European view", *Annual Reviews of Anthropology* 41, p. 611-626.

Ervynck A. & Haneca, K. (2020). "Kenniswinst Archeologie 2019. Evaluatie van de kenniswinst geboekt uit archeologisch vooronderzoek en opgravingen, gerapporteerd in 2019 en uitgevoerd binnen het kader van het Onroerenderfgoeddecreet", *Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed 141 (online)*. Geraadpleegd op 28/07/2020. <https://oar.onroerenderfgoed.be/publicaties/OAOE/141/OAOE141-001.pdf>

Florjanowicz, P. (ed.) (2016). *When Valletta meets Faro. The reality of European archaeology in the 21st century. Proceedings of the International Conference (EAC occasional paper, no. 11.)*. 19–21 maart 2015, Lisbon, Portugal. Namur, Belgium, Europae Archaeologia Consilium (EAC), Association Internationale sans But Lucratif (AISBL).

Freeman, R. E. (1984). *Strategic Management: A Stakeholder Approach*. Boston: Pitman.

Freeman, R. E., Harrison, J. S., Wicks, A. C., Parmar, B. L., & de Colle, S. (2010). *Stakeholder theory. The state of the art*. Cambridge, England, Cambridge University Press.

Friedman, A. L., & Miles, S. (2006). *Stakeholders: Theory and practice*. Oxford: Oxford University Press.

Jawahar, I. M. & McLaughlin, G. L. (2001). "Towards a Descriptive Stakeholder Theory. An Organizational Life Cycle Approach", *Academy of Management Review* 26(3), p. 397–414.

Jones, R. E. (1995). "Stakeholder Mismatching: A Theoretical Problem in Empirical Research on Corporate Social Performance", *The International Journal of Organizational Analysis* 3(3), p. 229–67.

Kajda, K., Marx, A., Wright, H., Richards, J., Marciniak, A., Rossenbach, K. S., Pawleta, M., van den Dries, M. H., Boom, K., Guermandi, M. P., Criado-Boado, F., Barreiro, D., Synnestvedt, A., Kotsakis, K., Kasvikis, K., Theodoroudi, E., Lüth, F., Issa, M., & Frase, I. (2018) "Archaeology, Heritage, and Social Value: Public Perspectives on European Archaeology", *European Journal of Archaeology*, Cambridge University Press 21(1), p. 96–117.

Kristiansen, K. (2009). "Contract Archaeology in Europe. An Experiment in Diversity", *World Archaeology* 41(4): 641-648.

Kujala, J., Lehtimäki, H., & Myllykangas, P. (2016). "Toward a relational stakeholder theory. Attributes of value-creating stakeholder relationships", *Academy of Management Proceedings* 1, p. 123-143.

McColl-Kennedy, J., Vargo, S., Danaher, T. & Sweeney, J. & van Kasteren, Y. (2012). "Health Care Customer Value Cocreation Practice Styles", *Journal of Service Research* 15, p. 370-389.

McDavid, C. (2012). "Response to Tom King's "Archaeology Is a Menace to the Public" in Forum: Is Public Archaeology a Menace?", *Online Journal in Public Archaeology* 2, p. 10–14.

Mitchell, R. K., Agle, B. R., & Wood, D. J. (1997). "Towards a Theory of Stakeholder Identification and Salience. Defining the Principle of Who and What Really Counts", *Academy of Management Review* 22(4), p. 853 – 86.

Moens, N. & Zorzin, N. (2014). "Ethics of the Archaeological Record", In: Smith, C. (ed.). (2014). *Encyclopedia of Global Archaeology*. Springer: New York, NY.

Monumentenwacht (s.d.). "Archeologie. Monumentenwacht biedt ondersteuning en advies aan over archeologisch erfgoed". *Monumentenwacht Vlaanderen VZW (online)*. Geraadpleegd op 28/07/2020. <https://www.monumentenwacht.be/erfgoed-behouden-en-beheren/themas/archeologie>

Novaković, P., Horňák, M., Guermandi, M. P., Stäuble, H., Depaepe P. & Demoule J.P. (eds) (2016). *Recent Developments in Preventive Archaeology in Europe. Proceedings of the 22nd EAA Meeting in Vilnius, Ljubljana*. Ljubljana: Ljubljana University Press, Faculty of Arts.

Odgaard, U., Parga-Dans, E., Pavlov, D., Pintarič Kocuvan, V., Rocks-Macqueen, D., Rostock, J., Pedro Tereso, J., Pintucci, A., Prokopiou, E.S., Raposo, J., Scharringhausen, K., Schenck, T., Schlaman, M., Skaarup, J., Šnē, A., Staššiková-Štukovská, D., Ulst, I., Van den Dries, M.H., Van Londen, H., Varela-Pousa, R., Viegas, C., Vijups, A., Vossen, N., Wachter, T. & Wachowicz, L. (2014). *Discovering the Archaeologists of Europe 2012–14: Transnational Report*. York Archaeological Trust, York.

Payne, A. & Frow, P. (2005). "A Strategic Framework for Customer Relationship Management", *Journal of Marketing* 69(4), p. 167-176.

Payne, A., Storbacka, K. & Frow, P. (2007). "Managing the Co-Creation of Value", *Journal of the Academy of Marketing Science* 36, p. 83-96.

Pieters, K. (2015). "Vier voetbalvelden grond door de zeef. Vijftien archeologen doen twee jaar lang opgravingen in haven", *Het Laatste Nieuws (online)*. Geraadpleegd op 28/07/2020. <https://www.hln.be/in-de-buurt/beveren/vier-voetbalvelden-grond-door-zeef~a5cbc738/>

Raad van Europa (1992). "European Convention on the Protection of the Archaeological Heritage (Revised)", *Council of Europe (online)*. Geraadpleegd op 28/07/2020. <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168007bd25>

Raad van Europa (2020). "Chart of signatures and ratifications of Treaty 143. European Convention on the Protection of the Archaeological Heritage (Revised)", *Council of Europe (online)*. Geraadpleegd op 28/07/2020. https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/143/signatures?p_auth=dg2WfyCT

Rhenman, E. (1964). *Företagsdemokrati och företagsorganisation*. Stockholm: Thüle.

Ribbens, R. (2019). "Evaluatie van het Onroerenderfgoeddecreet - hoofdstuk Archeologie voor het werkjaar 2018", *Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed* 125 (online). Geraadpleegd op 28/07/2020. <https://oar.onroerenderfgoed.be/publicaties/OAOE/125/OAOE125-001.pdf>

Ribbens, R. & De Groote, K. (2020). "Evaluatie archeologie 2019. Evaluatie van het Onroerenderfgoeddecreet - hoofdstuk Archeologie voor het werkjaar 2019", *Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed* 148 (online). Geraadpleegd op 28/07/2020. <https://oar.onroerenderfgoed.be/publicaties/OAOE/148/OAOE148-001.pdf>

Rowley, T. J. (1997). "Moving Beyond Dyadic Ties. A Network Theory of Stakeholder Influences", *Academy of Management Review* 22(4), p. 887–910.

Saunders, M., Lewis, P., & Thornhill, A. (2019). *Research methods for business students. 8th ed.* New York: Prentice Hall.

Savage, G. T., Nix, T. W., Whitehead, C. J., & Blair, J. D. (1991). "Strategies for Assessing and Managing Organizational Stakeholders", *Academy of Management Executive* 5(2), p. 61–75.

Sikkema, P. (2016). *Archeologie: Kinderen en jongeren over archeologie, samenvatting*.

Simon, N. (2010). *The participatory museum*, Santa Cruz, California, Museum 2.0

van den Dries, M. (2011). "The good, the bad and the ugly? Evaluating three models of implementing the Valletta Convention", *World Archaeology* 43(4): 594-604.

van den Dries, M. H. (2016). "Is everybody happy? User satisfaction after ten years of quality management in development-led archaeology in Europe", in: Florjanowicz, P. (ed.). *When Valletta meets Faro. The reality of European archaeology in the 21st century. Proceedings of the International Conference (EAC occasional paper, no. 11.)*. 19–21 maart 2015, Lisbon, Portugal. Namur, Belgium, Europae Archaeologia Consilium (EAC), Association Internationale sans But Lucratif (AISBL), p. 125-135.

Van Diepen, T. (2017). "Archeologen woedend op Vlaamse regering", *De Standaard (online)*. Geraadpleegd op 29/07/2020. https://www.standaard.be/cnt/dmf20171222_03257688

Van Doorslaer, R., Bourgeois, J., & Docter, R. (2019). *Politiek En Archeologie: Een Studie Van Het Beleid Omtrent Archeologisch Erfgoed In Griekenland En In Vlaanderen*. Masterproef in de Archeologie, Universiteit Gent.

Vanmontfort, B. (s.d.). "De verborgen schatten van de commerciële archeologie", *Karakter (online)*. Geraadpleegd op 28/07/2020. <https://www.tijdschriftkarakter.be/de-verborgen-schatten-van-de-commerciele-archeologie/>

Vanhaeve, I. (2019). "Onroerend erfgoed vanzelfsprekend? Hoe groot is het draagvlak voor onroerend erfgoed in Vlaanderen?", *Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed 132 (online)*. Geraadpleegd op 28/07/2020. <https://www.vlaanderen.be/publicaties/onroerend-erfgoed-vanzelfsprekend-hoe-groot-is-het-draagvlak-voor-onroerend-erfgoed-in-vlaanderen>

Van Thienen, V., De Clercq, W., & Roymans, N. (2016). *Abandoned, neglected and revived. aspects of Late Roman society in Northern Gaul*. Proefschrift voorgelegd tot het behalen van de graad van Doctor in de Archeologie (UGent).

Verberckmoes, Y. (2018). "Vlaamse archeologen zijn boos. Overheid laat erfgoed over aan de vrije markt", *De Morgen (online)*. Geraadpleegd op 28/07/2020. <https://www.demorgen.be/nieuws/vlaamse-archeologen-zijn-boos-overheid-laat-erfgoed-over-aan-de-vrije-markt~bc5bbf2a/>

VLAC (s.d.). "Archeologie in Vlaanderen", *VLAC (online)*. Geraadpleegd op 28/07/2020. <http://vlac.be/vlaamse-archeologie/>

Wesselingh, D. (2016). "Balancing stakeholders in the Netherlands. A plea for high-quality municipal archaeology", in: Florjanowicz, P. (ed.). *When Valletta meets Faro. The reality of European archaeology in the 21st century. Proceedings of the International Conference (EAC occasional paper, no. 11.)*. 19–21 maart 2015, Lisbon, Portugal. Namur, Belgium, Europae Archaeologia Consilium (EAC), Association Internationale sans But Lucratif (AISBL), p. 105-111.